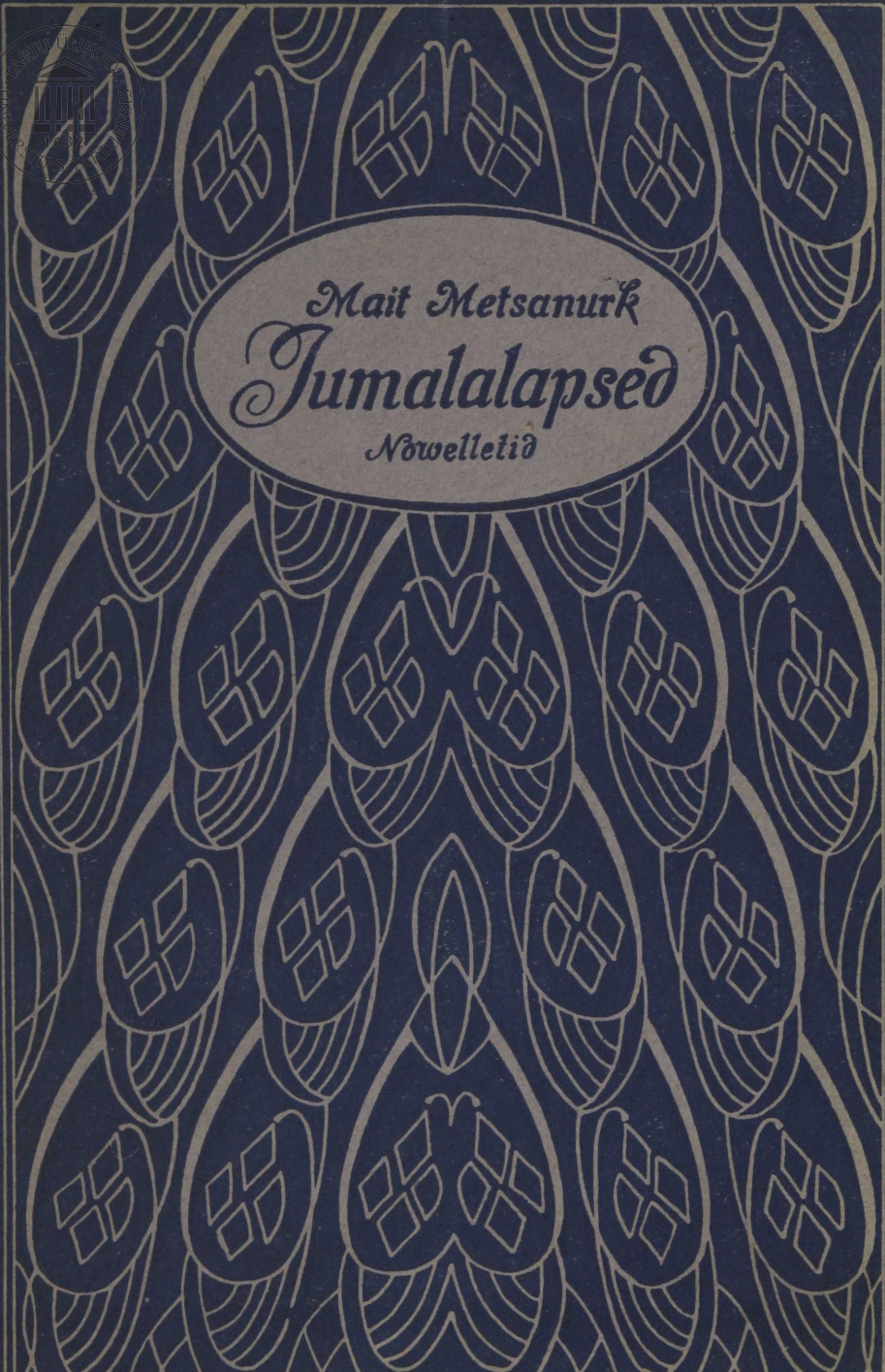
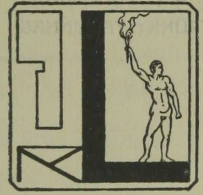

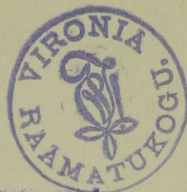
Mait Metsanurk
Jumalalapseõ
Nõwelleid

J. & A. PAALMANN'I
TRÜKK □ TALLINNAS

MAIT METSANURK

Korp! Vironia

RAAMATUKOGU.

Inv. Nr. 487

JUMALALAPSED

NOWELLETID

JOH. LEPA KIRJASTUS
TALLINNAS □ □ □ □

1951-3879

TRÜ
Eesti Kirj. ja Rahval. Kat.
404

2

Tartu Ülikooli
Raamatukogu

219557

N 15897084

JUMALAKARTLIK

Sügisene öö. Pime, nii et sõrme suhu ei näe pista. Tuul kihutab wihaselt pilweid mööda taewast. Üksikult maanteed mööda sõitjal talumehel katsub tuul wana kaabulotti peast ära kiskuda. Mees surub aga loti sügawamale pähe. Nähes, et jõud ei jaksa, wiskab tuul sõitjale wihmapiiskasid wastu silmi. Mees ei näi seda aga tähelegi panewat. Tema mõtted on mõne tähtsama asja juures.

Ehk küll ilm nārune-halb on, ei ole mehel ruttu. Pikkamisi, mõistlikult ja külma rahuga astub kõhn hobusekronu teed mööda edasi.

„Hei!“ hüüab keegi tee ääres. Pimeduses on waewalt musta kogu näha. Aga Sambla Rāni teraw silm tunneb oma seltsilise ära.

„Tule peale“, ütleb ta tasa. Mees astub läbi sügawa pori wankri juurde ja kargab peale.

Sambla Rāni on W. kihelkonnas tähtjas lehma- ja lambawaras. Hobust pole tema, nagu ta ise kord purjus peaga ütelnud, kunagi warastanud ega hakkagi warastama. Nii suur waras tema ei ole.

Praegu on tal nõu tee äärest talust oma seltsimehe Siimuga lehma ära tuua. Siim on ainult paar korda Rāniga kaasas olnud.

Liiwa talu seisab üsna tee ääres. Rāni on aasta eest mõni aeg seal tööl olnud, teab kus laut, missugune lukk, koerad on ka tuttawad.

„Jumal aita, et hästi korda läheks“, palub ta iseeneses, sest ta on jumalakartlik inimene juba lapsest saadik. Ja ta palwetab tasakesti, et ennast rahustada, sest juba mustab talu mõnikümmend sammu eespool.

Warsti on nad tänawa otsa jõudnud. Räni peab kinni ja annab ohjad Siimu kätte. „Kui ma wilistan, on asi halwasti; — lasse siis käia, nõnda palju kui hobune wõtab. Ära enne peata kui suure metsa wahel. Sealt pööra, tead isegi, wäikest teed mööda metsa. Mina ladun üle wälja wastu. Tead juba isegi“.

„Magawad wist kõik, ehk läheb õige hästi“, ütleb Räni wagalt ja astub tänawat mööda talu poole.

Wahetpidamata sosistab wäike, nõrk hääl Ränile:

„Sa teed pattu, sa teed pattu, ära mine!“

Räni kuuleb seda häält, ta on seda alati kuulnud, juba siis, kui ta lapsepõlwes naabri aiast õunu warastas. Aga juba siis oli Räni warguse juures Jumalat palunud, et keegi seda ei näeks.

„Jumal ole mulle patusele armuline“, sosistab Räni ja awab õuewärawa.

„Ole mulle armuline ja aita mind. Ma olen waene inimene; raske on läbi saada. Sa näed ise, oh Jumal, — ei ma warastaks, kui mul kõike küllalt oleks. Ole armuline!“

Aga südametunnistus hoiatab ja manitseb. Käed wärisewad, weri jookseb soontes nõnda, et silmade ees kõik tantsib ja kargab. Iga silmapilk arwab ta enese ees mõnda inimesekogu nägewat. Saapaninade peal astub ta hiilides lauda ukse poole, ise wahib toa poole, kust ta iga silmapilk musta inimesekogu arwab nägewat.

„Oh Issand, ole mulle armuline. Aita et kõik hästi läheks. Olgu see siis wiimane kord... ma katsun omaga läbi ajada . . . Liiwa pere-mehel on wiisteistkümmend lehma . . . Oh aita see kord weel!“

„See on aga wargus! wargus!“ hüüab wäike hääl. „Ja wargus on patt“.

„Issand, anna weel see patt andeks, ma tahan sind teenida, püüan su käskusid täita . . .“

„Sa pead ausal wiisil enesele leiba teenima“.

Räni kobab pimedas lauda-ukse luku järele. Lukk on seesama mis ennegi. Ta wõtab taskust muukraua ja topib käsikaudu luku auku. Käed wärisewad, raud ei sünni auku.

„Jumal, aita mind, ole armuline“, palwetab jälle Räni, et oma südametunnistuse häält wai-gistada, kes kõwemini hüüdma hakkab.

Lukk on õnnelikult lahti.

„Jumalale tänu“, sosistab Räni ja wõtab kangi ukse eest ära.

Pikkamisi tõmbab ta kahepoolega ust. See kriitsatab aga, ja korraga tormab toa poolt koer wihaselt haukudes lauda poole.

„Jumal, Jumal, ole mulle armuline!“ palub Räni ahastusega, „päästa weel see kord, oh Jumal, olgu see wiimane . . . Ma olen ju waene . . .“

„Tuksi, Tuksi“, hüüab ta tasakesti. Koer haugub weel mõne suutäie, nagu kahtleks ta, siis tuleb saba liputades Räni juurde.

„Tuksi“, ütleb Räni koera silitades, lipsab siis lauta ja tõmbab ukse kinni.

See on kõige kardetawam silmapilk. Kui keegi peale juhtub, wõib ukse kinni panna ja...

„Oh Jumal, ma olen waene inimene, aita mind weel see kord“, palwetab Räni ja tõmbab tikust tuld.

Kõige parem lehm on oma koha peal. Räni wõtab ahela seina küljest lahti ja hakkab lehma käekõrwal ukse poole tõmbama. Lehm paneb wastu. Lüüa pole ka millegagi. Räni annab lehmale käega mööda ristluid. Pikkamisi astub lehm wiimaks ukse poole.

Räni hiilib ukse wahelt wälja. Palwet ei tule enam meelde. Südametunnistuse häält pole ka enam kuulda: Räni on praegu ainult kuulmine ja nägemine.

Iseäralikku pole midagi näha ega kuulda. Räni awab ukse ja sikutab lehma järele. Wäljas lükkab ta ukse kinni ja paneb kangi ette.

Korraga kuulukse toa poolt pauku, nagu löödaks mõni uks kõwasti kinni . . . Ja Tuksi haugatab paar korda kõwasti . . .

Räni seisab kui soolasammas ja wahib hirmsa põnewusega toa poole. Ta on walmis iga silmapilk lehma-lõõga peost laskma ja putku panema. Süda tuksub nõnda kõwasti, nagu tahaks lõhki minna. Kõik jäeb aga wagusi. Wist kolistas tuul uksega.

Mõne silmapilgu järele hakkab Räni jälle lehma edasi tirima. Ruttu, ruttu tahaks ta siit eemale lennata, aga lehm paneb wastu. Kümme wersta näib tee lauda ukse juurest õuewärawani pikk olewat . . .

Wiimaks ometi on ta wärawa juures.

„Aituma Jumalale. Ma tahan Sind alati, alati tänada, kui mul seekord weel hästi läheb“.

„Wargus! wargus! wargus!“ hüüab jälle südametunnistus.

Juba on ta wärawast väljas. Higi jookseb mööda palgeid maha. Juba wõib kergemalt hingata. Lehm tuleb ka kergelt järele. Warsti on ta wankri juures.

„Issand Jumal, Sa oled armuline ja Sinu heldus kestab igaweste!“ hõiskab Räni omas südames.

PÜHADE RÕÕM

Kudas mõni juhtumine ka inimese ettekawatsustest ootamatalt kriipsu läbi ähwardab tõmmata, seda saiwad Wäikse Luuwalu põik-uulitsa maja nr. 19-a elanikud enne Lihawõtte pühi iseäranis selgeste tunda.

Maja oli wäheldane, puust, kahekordne, aastate eest wist kollaseks wärwitud, nüüd aga halwade ilmade tagajärjel, mida Jumal omast suurest tarkusest ja heldusest nii sagedasti saadab, ebamääraliseks halliks muutunud. Aknad oliwad kuueruudulised, aga siiski wäikesed ja ilma loodlauata wõis kindlaste otsusele jõuda, et seinad enam just wäga õigeste ei seisa.

Ka majaomanik, wiiekümne aastane Jaan Erilas ei olnud enam üsna sirge. Pühapäiwiti käis ta isegi kõwera otsaga kepi najale toetades, waatas oma maja enne hoowi, siis uulitsa poolt, nuuskas nartsu seest tubakut, läks siis tuppa, istus laua äärde, lõi piibli lahti, tänas ja kiitis Jumalat.

Kui ta tähtraamatus ülestähendatud ewangeliumid ja epistlid läbi oli lugenud, ja naine pärast kõhatamist heleda häälega ja õige kõrgelt ühe waimuliku laulu peale oli laulnud, millele Jaan mõne madalama tooni siin ja seal sekka urises, oli meeolelu mõlemil waikne ja pühalik.

Wäikene tuba oli puhtaks pühitud, ahjusuu ja pliidi ette eesriie riputatud, laua peal lina, mis kord üsna walge olla wõis olnud, põrand suuremast prügist puhtaks pühitud ja toolide

katkiste põhjade peale walged nartsud laotatud.
Jaan istus laua ääres, pühalik ilme kortsus,
kõhnapoolsel näol, õredad juuksed wõi ehk
searaswa abil siledaks soetud, hall habe kääri-
dega nüriks lõigatud. Naine istus woodi ääre
peal, käed risti, pea rinnale wajunud.

Niisugustel kordadel armastas Jaan jumala-
meelepäralist tasast juttu ajada.

„Eks see inimese elu ja asi ole küll imelik,
algas Jaan, — mõnigi kord raske, aga kes
Jumala peale loodab ja omaga rahul on, seda
saadab Ta alati oma targa nõu järele, mis ta
meie eest warjule on pannud. Mis saab rikas
oma rikkusest ehk tark oma tarkusest. Ei seal
maksa ükskord rikkus ega tarkus. Seal oleme
kõik ükskord ühesugused . . .“

Ja Jaan rääkis pikalt ja laialt sellest, kudas
ükskord s e a l saab olema, kudas seäl kord
ahned ja omakasu püüdjad oma palga saawad,
õiged ja ligimese armastajad aga auriigi päri-
wad. Tulewase elu korraldus ja sissesead oli
Jaanile väga tutaw, nii et ta sellest kui oma
majast ja hoowist ning puukuurist wõis
rääkida.

Niisugune jutt lõppes harilikult mõne piibli-
sõna peal põhjenewa hingekosutawa ja südant-
ülendawa õpetusesõnaga, nagu: sellepärast
peame oma mured Jehowa peale weeretama,

küll tema ise meie eest hoolt kannab; ehk: sellepärast peame piskuga rahul olema jne.

Selle peale läks Jaan maiste küsimuste juurde ja nende arutamisest ei võtnud naine enam, nagu pühakirja lugemisest, ainult mehanilise suuliigutamisega osa, waid rääkis kaasa, kui täieõigusline perekonna liige. Hakati õige lähedatest asjadest peale, näituseks: kas katkise aknaruudu asemele paberi- wõi papitükk kleepida? Kas ahjusuu maa- wõi telliskiwiga ära parandada? Selle küsimuse juures läksiwad arwamised natuke lahku: Jaan arwas, et nii- sugust maakiwi hoowi peal leidub, mis selleks kõlbab, kuna telliskiwiga praegu sugugi ei olla. Naine tõi aga selle wastu argumendi ette: maa- kiwi ei olla ahjusuu parandamiseks sugugi sünnis, waewalt leiduda selleks parajat, õigenurgalist, kuna nende naabri maja hoowiwärawa kohal juba mõni päew paras telliskiwu wedeleda. Seda naaber nii kui nii ei tarwita, muidu oleks ta selle sealt juba ära koristanud. Aga Jaan ütles: „Mine nüüd wõera wärawa alt wõtma. Mõni wõib weel näha . .“ ja sellega jäi ahjusuu parandamise küsimus üleüldse pooleli.

Siis mindi kaugemale, üüriliste korterite juurde. Arwati järele, kas üürid kõigil ette on makstud — see oli küll ennemgi, argipäewadel punktipealselt järele arwatud, — kas wahest karta ei ole, et mõni õigeks ajaks üürimaks-

misega hakkama ei saa, arwati abinõusid wälja, kudas hooletuid üürimaksjaid korralikusele kaswatada jne.

Nende abinõude sekka arwati kõige pealt sagedat, kõige vähem igapäewast meeldetuletamist, kohtuga ähwardamist ja muid. Neis küsimustes jõuti harilikult ühehäälisele otsusele. Üleüldse arutati neid ja muid sellesarnasid majanduslisi küsimusi leplikult ja ühel meelel, läbirääkimised kandsiwad rahulist ja tasast laadi, nagu see ka täieste Jumalast seatud hingamisepäewa kohane on.

Tānawu lihawõtte-pühade eel tabas seda jumalakartlikku ja waga abielupaari raske mure. Palmipuude pühal luges küll Jaan nagu harilikult, piiblist kohase ewangeliumisõna üle, kudas meie Önnistegija prohwetis sõna ja ettekuulutuse järele emaesli ja sälu seljas Jerusalemma sõitis ja rahwas temale hosianna! hüüdis; aga niipea kui see ewangeliumisõna loetud oli, ei alganud Jaan üleüldisi arutusi ilma ja elu üle, waid läks kohe asja juurde, mis neile juba tükk aega muret oli teinud. Üks üüriline oli haige ja wiimase kuu üür ei olnud tal ette maksetud. Terwelt kolm rubla ähwardas kaduma minna, sest korter oli haige töömehe nime peale üüritud; teise poole korteriüürist kolm rubla, oli haige korteriseltsiline ette maksnud.

„Tarwis oleks ikka sellele teisele, terwele mehele peale käia,“ arwas Jaan. „Ta elab

haigega ühes, tema peab mõlemate eest maksma.“

„Eks ma ole talle peale käinud küll“, rääkis naene kaeplikult, ja ta ei waletanud ega liialdanud praegu sugugi. „Aga ta ütleb kurjaste wastu: Ei ole raha! . . . Ega te selle kolme rubla pärast veel nälga ei sure . . . Oodake, las' inimene saab terweks, siis nõudke. Ühe sõnaga: ei taha maksmisest teadagi! Kuu saab warsti täis, pool üüri maksmata.“

Asi oli igapidi tõsine ja äratas niisugust muret, mida ka kuidagi Jehowa peale ei osatud wõi ei juletud weeretada. Oli weel teine põhjus, miks Jaan ja naine seda muret kellegi teise peale ei julgenud weeretada, hooletust, ükskõiksust ehk asja pikale wenitamist kartes.

Suure hoole ja waewaga oliwad Erilased omal eluajal wäikese tagawara-summa kogunud ning seda jõudu mööda alatasa suurendanud. Senini oli neil korda läinud seda summat Jumala abiga 497 rublani kaswatada. Juba jõulust saadik oli mõlemil mõte alati meeles mõlkunud, tagawara-summat lihawõtteks ümarguse arwu, pooletuhanda rubla peale tõsta. Oma palwetes oliwad nad seda asja alati Jumalale ette kannud. Nüüd ähwardas aga ühe üürilise haigus sellest ettekawatsusest kriipsu läbi tõmmata.

Asi sünnitas mõlemile suurt muret. Lahtist raha oli kõigest pooleteise rubla ümber, ja sellega otsustati pühad läbi ajada. Aga kust tagawarsumma juurde kolm rubla saada?

„Eks sa peaks ikka weel talle peale käima, et kolm rubla teise eest ära maksaks,“ — ütles Jaan, kes kõiki tülikamaid talitusi naise kaela armastas weeretada.

Naine oli ka sellel arwamisel, köhis hääle puhtaks ja läks warsti trepist üles teise korra peale, kus haige üürnik oma seltsilisega wäikeses toakeses elas. Jaan mõtles sel ajal ilma kurjuse ja inimeste kohusetundmuse puuduse üle järele.

Kurwa teatega tuli naine warsti tagasi: rahasaamiseks ei olnud, kõigewähemalt enne pühi, mingisugust lootust.

Asjaolud oliwad nõnda kurwad, et isegi jumalasõnast ega pühakirja tõotustest troostiotsimist kohaseks ei peetud.

Õnneks wõi õnnetuseks sündis aga midagi, mis asjale pöörde tõi. Weel sellesama päewa õhtu poole lagunes Erilase majas kurb teade laiale, et teisel korral elutsew haige üüriline ära olla surnud. Erilased oliwad selle üle esiotsa väga kohkunud. Suure kärmusega, mis nende wanadele jalgadele kohane ei olnud, käisiwad nad ülemise ja alumise korra wahet.

Neid kohutas mõte: kas wahest surnu mahamatmine neile kulusid ei sünnita? Maja üürnikud kogusiwad endid kõik alumisekorra koridorisse kokku, kus asja üle kahja peeti. Erilaste kaebaw hääл käis üle kõige: „Meie ei hakka teda omal kulul matma, meile on ta isegi mitme kuu üüri wõlgu!“ See oli küll wäike liialdus, aga laseb ennast äritatud olekuga seletada, milles Erilased praegu oliwad.

„Mis kurat te waletate!“ hüüdis surnud töömehe korteriseltsiline, kes parajasti trepist alla tuli.

„Teie peate ta matma, Teie elasite ühes, teie käes on tema raha ja warandus. . .“

Weel palju sarnasid süüdistusi ja kahtlustusi ladus Erilase naine waesele mehele kaela. See wastas ka jõudu mööda. Etendus wõttis õige ägeda laadi. Teised üürilised waatasiwad tummalt pealt, ainult mõned awaldasiwad pere-naisega nõusolemist, kergesti wõis aga aru saada, et nad tagaselja hoopis teisiti oleks rääkinud.

Lõppes sellega, et töömees wiimaks sülgas (mis temast muidugi wäga jäme ja kõigiti sündmata tegu oli), perenaist „kuradi koiks“ ja „maoajajaks“ nimetas ning ise korteriseltsilise matmise eest lubas hoolitseda.

Nagu koorm langes Erilaste õladelt. Neil, tähendab, ei tule selle juures midagi kulutada.

Aga kui nad õhtul waikselt omas toas istusiwad, hakkas neid jälle endine mure waewama, nimelt wiiest sajast puudu w kolm rubla.

Mõlemil näis mingisugune mõte südames kipitsewat, aga kumbki ei julgenud seda välja ütelda. Räägiti kaua ümberkaudu, tehti mitte-midagitähendawaid sõnu. Wiimaks ütles naine:

„Aga kudas ta nüüd weel wastu wõib rääkida, et tema asi ei ole kolme rubla meile ära maksta! Nüüd on ta üksi korteris ja sellepärast peab ta ka üksi üüri ära maksma! Kudas ta nüüd weel kõrwale wõib põigelda!“

Jaan tundis, nagu oleks naine otse tema südamest rääkinud.

Missugune peastja mõte!

Kas ei teinud Salomon õigesti, kui ta Jumalalt kõige pealt tarka meelt ja mõistust palus.

Ka Erilased oliwad mõnikord seda palunud ja nüüd oliwad nad kindlad, et Jumal nende palwet kuulda wõtnud ja neile selle kalli mõtte saatnud. Muidugi oli nüüd juba nende oma asi selle mõtte järele talitada.

Teiste üüriliste käest kuulasiwad nad järele, kust tööline oma kaasüürilise matmiseks raha wõtab. Teati rääkida, et seltsimehed kadunu heaks wäikese korjanduse toime panna; kaasüüriline teha omalt poolt matusekulude katmiseks ka wäikese laenu. Nimelt see wiimane teade äratas Erilastes häid lootusi. Pikemalt

waieldi weel selle üle, kas enne wõi pärast matuseid kolme rubla nõudmisega peale hakata. Otsustati asjaga õige pea algust teha, leiti isegi pühast kirjast argumentisid, mis selle kasuks rääkisiwad, et mingi asjaga wiiwitada ei maksa. „Ära lase päewa looja minna oma wiha pärast“ jt. See salm just praegu väga kohane ei olnud, sest siin ei olnud wennale andeksandmisest juttu, waid wõlanõudmisest. Aga eks see ole ikka ka pühakirja sõna ja kõik pühakirja sõnad on ühewäärilise tähtsusega ja tulewad kasuks neile, kes Jumalat kardawad.

Nii arwasiwad Erilased ja hakkasiwad usinaste kolme rubla nõudmisega peale. Aga arwataw wõlglane pani oma südame kõwaks ja wiskas korraks Erilase naise, kui see juba kumnendat korda tuli, toast wälja.

Nüüd oli Erilastel küllalt põhjust inimeste südamekurjuse pärast üleüldse ja selle inimese kõlwatuse üle iseäranis kaebada. Aga nad trööstisiwad endid Jumala sõnaga ega heitnud meelt.

Kui wiimaks matused möödas oliwad ja Suur reede kätte jõudis, saiwad Erilased jälle õige kurwaks, sest kolm rubla oli ikka weel kätte saamata.

Pärast seda kui nad endid ajakohaste ja muude pühakirja sõnadega oliwad kinnitanud ja naine kiituselaulu mehe kaasaitamisel ära oli

laulnud, otsustati, maiste küsimuste juurde minnes, kõigewaljemad abinõud kolme rubla kättesaamiseks tarwitusele wõtta.

Weekraan käänati kinni, nii et ülemisele korrale wett ei läinud; hoowiwäraw ja eestuks käänati lukku, wõtmeid oli kummagi jaoks üks ja need oliwad peremehe enese käes. Soowis keegi sisse tulla, pidi peremehe toa akna peale koputama; muidugi wõidi igatüht nõndakaua oodata lasta, kui heaks arwati.

Maja oli ühe üürniku pärast just nagu sõjaseaduse all. Teise korra koridori peal, just wõlgniku ukse taga rääkis perenaine pea ühtepuhku kõwa häälega sellest, kudas inimesed häbemata ja hukas olewat, enam Jumalat ega inimesi ei kartwat, wõlgasi ära ei makswat, ja muud sellesarnast. Mõned üürnikkude naised teadsiwad ka omalt poolt sellele weel mõndagi fakti ilmakurjusest juurde lisada.

Kui selle kõige läbi juba üüriline küllalt araks tehtud ja wäsitatud arwati olewat, siis wõeti Jumala abiga otsustaw pealetungimine ette. See oli pühade laupäewa lõuna-ajal. Kõige esimeses reas läks Erilase naine, teises reas Erilane ise, siis järgnesiwad üürilised, kes küll lahingust tegelikult ei arwanud osa wõtta, waid seda pealt waatama oliwad ilmunud, oma juuresolekuga siiski wastase peale suuremat mõju awaldasiwad. Suure käraga läheneti uksele,

aga ukse peale koputamise järele jäiwad kõik hinge kinni pidades kuulatama.

Uks awanes ja Erilase naine tormas kõige ees surmapõlgtusega lahingutulesse. Mees ja tema järele teised lähenesiwad pikkamisi.

Terwe pühade aeg ja weel pärast sedagi oli see lahing Erilase maja üürnikkude jutuaineks. Kiideti mõlemate waenuliste poolte wahwust, aga Erilase naine leiti siiski kaugelt wägewam olewat. Ta oli wõitjana lahingust wälja tulnud ja sõjasaagina kolm rubla kaasa toonud. Üüriline oli aga kaotanud, sest et ta oma lootuse ainult käewarre rammu peale oli põhjendanud.

Erilane ja tema naine tänasiwad ja kiitsiwad aga kõigel pühade ajal Jumalat kõigi tema heategude eest, iseäranis aga selle eest, et nende tagawara summa nüüd poole tuhandeni oli tõusnud ja et Jumal selle kaswatamiseks alati tarka meelt ja mõistust annud.

Nende pühade rõõm oli täielik.

POEG

Põõsad mustasiwad widewikus; tee ääres kaswawaid noori kaskesid wõis eemalt waadates õhtuses hämaruses hõlpsasti inimesekogudeks pidada.

Tuisu perenaine wahtis õue pealt igat niisugust kogu tükk aega; kui aga üksigi neist ei liikunud, siis tuli ta otsusele, et need kased on, rohelised kased, mis aga nüüd öö algul eemalt mustasiwad.

Tuisu perenaine jäi kuulama: külas haukus ajawiiteks mõni koer, all, küla kõrwal kaasikus, laulis neiu, arwa uikas meeletult noormees harmoniku kaeblikkude helide sekka.

Seda kõike ei tahtnud Tuisu perenaine kuulda, see kõik pahandas teda.

„Mis nad sõgedad ometi peaks kõerutama ja krääksutama kallil laupäewal õhtul!“

Tuisu perenaine tahtis wankri mürinat kuulda. Kui suurt rõõmu see tema südames oleks äratanud. Esiteks tasane lõgin, pikkamisi muutub see kõwemaks, wahete wahel kuuldub sildadest ülesõidul põrin, ja siis korraga liigub must tomp mõisa metsa poolt mööda walget, ussi sarnaselt üle heinamaa looklewat teed lähemale, kuni mäe serwa alla, õue aia taha paariks minutiks ära kaob ja mürinatki ei ole enam kuulda. Sel ajal jookseb aga ta õue wärawasse, teeb selle haagist lahti ja awab pärani. Wanker on mäest üles jõudnud, kesk

külawahelisele teele ja pöörab sealt õue. Wärawas kargab poeg wankrist maha, tema armas, ilus, suur, tugew, tark poeg. Ja ema, wana emakene lubab enesele sel silmapilgul nõrgem olla kui ta harilikult on: langeb poja kaela, suudleb teda, toetab tema najale ja sosistab tasa:

Mu poeg!

Kõik on selles kahes sõnas.

Nendes on rõõm: Sa oled ometi ükskord tulnud!

Nendes on etteheide: Miks sa mind, oma wana emakest, nõnda kaua waatama ei tulnud. Ma olen sind igatsusega kaua ootanud, ligidale aasta otsa.

Nendes sõnades on mure ja emalik hool oma lapse pärast: kui raske sul elada wõis olla! Kes on, kes sinu eest hoolitseb! —

Aga miks nad nõnda hiljaks jääwad? Ega ometi midagi õnnetust ei juhtunud.

Perenaine katsub kõik wõimalikud õnnetused ette kujutada: hobune wõis lõhkuma hakata, wanker ümber minna ja . . . Aga sulane Jüri mõistab ju wäga hästi kõrwiga ümber käia, kellel pealegi rauad suus on. Kui Jüri wahest rauad linnas kõrwile suhu panemata unustas?

Muid suuri õnnetusi ei mõistnudki Tuisu perenaine enam ette kujutada. Wõis ju ka wankri telg katki minna, ehk rattal rehwi pealt ära, ehk kõrwil läks raud alt ära . . .

Jälle wahib ta tee peale, silmitseb musta-
waid kaskesid, kas nende seas midagi ei liigu.
Sest poeg wõis otsekohe üle soo wälja ääre
ligidale maanteele tulla, nagu ta ennemalt,
kui halli hõbenuppudega mundrit kandis, alati
oli teinud ja hobusemehel üksi kõwerat maanteed
lasknud sõita.

Maikuu õhtu on kaunis jahe. Üle soo puhub
niiske öösine tuuleõhk. Seda ei pane aga
Tuisu perenaine tähelegi. Ta seisab kui post
kesk õue, wahib ja kuulab, kuulab ja wahib.

Tüdruk tuleb toa uksest ja läheb üle õue
kuuri poole, seelik kahiseb jalgade ümber.

„Teab kus see meie Jüri nooreherraga täna
nõnda kauaks jääb! Kas läksiwad õige purju-
tama wõi!“

„Mis sa räägid, Liisa, niisukest inetut juttu!
Kas sul häbi ei ole nõnda rääkida!“

„Noh, ega's ma midagi . . . Ma aga nii-
sama . . . linna kohas wõib ette tulla, ega siis
sellest weel midagi halba ei ole.“

Tüdruk jättis kuuri ukse lahti, sealt kuuldus
õlgede kahinat.

„Kas teen nooreherra tarwis ka kuuri
aseme?“

„Mis sa nüüd juttu ajad! Tema nüüd heidab
kuuri! Tagakambris ase ilusti walmis.“

„Ma arwasin, et ta wahest toas ei taha
magada. Jüri kõrwal on siin ruumi küllalt.“

„Tema nüüd heidab Jüri kõrwale!“

„Noh, eks ta ole poisikese põlwes küllalt kuuris ja küünis maganud.“

„Jäta niisugune jutt,“ ütles perenaine pahase healega, „egas ta nüüd enam . . . nüüd ta on ju saks.“ Ja et tüdruk enam oma jutuga teda ei tülitaks, läks ta toa poole; tee peal ei olnud kedagi näha; wankri lõginat ei olnud ka kuulda.

Tagakambris oli juba õige pime.

Perenaine wõttis supikausside ja lihataldrikute üle laotatud walge lina ääre üles ja pani käe kausi külge: see oli õige jahe. Tähendab, supp on juba ära jahtunud; praad nõndasamati, ja soust ära angunud.

Ruttu kandis perenaine söögid tagakambrist laua pealt ära, ette kööki pliidi peale. See oli weel õige kuum. Siin seisawad wahest söögid weel tükk aega soojad.

Siis murdis ta koduküpsetatud wärske saia küljest raasuke si, pistis suhu, et weel kord saia headuse ja maitsewuse üle kindlale otsusele jõuda; sai oli tõesti hea. Mitte asjata ei olnud perenaine hulka mune ja wõid taignasse seganud.

Nurgas, woodi päitses walgendas patjade mägi. See oli poja tarwis määratud: sinna pidi ta talwe raskest tööst ja murest wäsinud pea panema.

Perenaine pani käe padjahunniku otsa; see wajus käe all õrnasti madalamale.

Wäljast kuuldus müdin, hõiskamised ja hääled.

Kuum wärin käis perenaisel üle ihu, süda hakkas tal kuuldawalt lööma.

Tüdruk tormas uksest sisse:

„Tulewad, tulewad!“

Karjatüdruk jooksis tagant järele:

„Linnalased tulewad!“

Jooksti läbisegi, hüüti, tõugeldi . . .

„Pange söök ruttu laua peale, oh pange ruttu, mis te seisate, pange ruttu,“ käskis perenaine ja jooksis paar korda akna juurde, kööki pliidi juurde, katsus seda ja teist, andis weel mõne segase käsu ja jooksis siis hädaldades toast wälja.

Wärawa taga seisis must kogu: hobune ja wanker.

„Liisa, kurat, tee meile wäraw lahti,“ wandus sulane; „küll ma sind saatanat weel kaenlasse wõtan, kui sa mulle wärawatki lahti ei tee! Ma tulen nooreherraga, ja nad ei tee wärawatki lahti!“

Perenaine läks pooljookstes üle õue, wõttis wärawa haagist lahti ja tõstis eest kõrwale.

„Üu,“ wilistas nooreherra lühidalt ja hobune jooksis perenaisest mööda ning peatas ukse ees.

„Mis ta'nd nõnda peaks ajama,“ mõtles perenaine ja wõntis wankrile järele. Ta otsis silmadega poega.

Seal ta ongi, laia seljaga, tugewa õladega, astub raskelt wankrilt maha ja tuigub.

Ema jookseb talle juurde:

„Jalad sul waesekesel pika teega ära surnud!“

Poeg pöörab ennast ümber ja waatab segase pilguga ema otsa.

Aralt paneb wana ema oma käe üle kõrge, tugewa õla ja suudleb poega põse peale.

„Eks sa ole wäsinud, tule nüüd kohe sisse. Ja kõht on sul ka tühi. . .“

Sõnakuulelikult läks poeg ema järele taha-kambrisse. Soe õhk, wärske küpsetatud sai ja keedetud sealiha lõhn lõi tale ninasse.

Ema aitas pealisriided ära wõtta.

„Hakka aga nüüd kohe sööma, ongi juba jahedaks läinud. Küll hoidsime pliidi peal ja ahjus. Ammu oli juba walmis. Arwasime, et tea mis wiimati juhtus, et nõnda kauaks ära jäite,“ rääkis ema ja seadis söökisid korda, näitas missugune lihatükk parem, kus raswasemad tükid, kus tailiha on, kus kausis rõõsk piim, kus hapu, kus keedetud, kus kohupiim on, käskis suppi kausi põhjast wõtta, kus see soojem olla.

„Tegime aseme sulle siia; kas ta on hea wõi ei ole, kas meie nüüd teame, missuguse peal sina magada tahad. . .“

„Kas seda akent lahti saab teha? siin on liiga soe,“ ütles poeg kärsitult.

„Odot, ma teen ise, sa wõid kätele haiget teha. . .“

Wärske õhk tungis korraga aknast sisse ja sellega ühes Jüri laul.

„Hans Tappel otsis redelit
kui awi jões wedelit . . .“

„Eks sel ole oma lora laulud, mis tal muud,“ pahandas ema, pistis pea aknast wälja ja tõreles tagasihoitud healega: „Kas sa pead oma suu, kallis laupäewa õhtu! Magama ei mõista minna...“

„Meie läheme nooreherraga weel täna õhtul tädi randa“, wastas Jaan ilmasüütalt ja ajas wankert oma ees kuuri alla.

„Ära aja niisukest lora, katsu et ilusti magama saad! Ei ole ühtigi tarwis küla mööda hulkuma minna.“

„Kesse läheb külamööda hulkuma. Kas meie oma tüdrukud siis midagi wäärt pole! Muudku astu aga üle õue.“ Kuuri alt kostis jälle jorutamine:

„Siis redel püsti aeti

„Ja mehed lakka saadeti. . .“

„Küll on see käest ära, ei kuula sõna üks põrm, muudku lõõbib ja lorab peale,“ manas ema.

Tükk aega istus ta laua ääres ja silmitses poega, kes suure isuga sõi. Ämariku pärast ei olnud tema näojoonesid selgesti näha. Ettekujutusewõim täiendas, mis tume oli. Ta nägi oma poega, nagu ta teda kaua aja eest oli näinud, hoolimata ämarikust nägi ta isegi poja selgeid, lapselikka, süüta silmi. Niisugused oliwad need silmad mõne aasta eest olnud. Niisugused oliwad nad ka nüüd, ta nägi neid selgesti, ehk küll tuba peaaegu pime oli.

Wiimaks wäsisiwad silmad wahtimast, laud wajusiwad kokku, pea langes pikkamisi rinnale. Ta nägi siiski weel poega, nägi tema tugewaid õlasid, tema süüta silmi, wärskeid põskesid.

Niisugune oli ta mõne aasta eest olnud, kui weel gümnasiumi õpilase halli hõbenuppudega mundrit kandis.

Sel kewadel aga, kui poeg studendieksami ära tegi, ei tulnud ta enam oma ema waatama, saatis sulasega, kes temale järele sõitis, kirja ja teatas, et ennast kaupmehe perekonda suweks kodukooliõpetajaks on kaubelnud ja kuhugi mereäärsesse linna sõidab.

Ja sügisel teatas, et teise linna ülikooli ennast üles kirjutada on lasknud. Selleks oliwad mitmesugused põhjused üles antud, milledest ema aru ei saanud, ehk küll kiri Eesti keeles oli kirjutatud.

Ei tulnud poeg järgmiselgi suwel koju, teatas ainult, et jälle kuhugi oma seltsimehe wanemate perekonnaga sõidab.

Omast elust ei saatnud poeg kunagi lähemaid teateid. Wiisakate sõnadega terwitas ta igakord ema, teatas, et kõik hästi minewat, muudkui, ära pangu ema seda imeks, raha olla ikka tarwis, raamatute, ettelugemiste kuulamise, riiete ja muu eest maksmiseks. Elamine olla ka kaunis kallis.

Ema ei imestanud selle üle sugugi. Õpetajagi oli talle kord, kui ta laual käies ennast üles laskis kirjutada, pojast juttu tehes ütelnud:

„Noh, Leenu, eks see studeerimine ole ikka üks kallis asi, wõtab ikka raha üles. . .“ „Eks ta ikka wõta küll, aulik õpetaja herra,“ wastas Leenu, kuna ta silmad sellejuures rõõmust leekima löiwad. „Aga ta on minu armas poeg. . .“ Pisarad tuliwad tal selle juures silma.

Õpetajagi kõneleb tema pojast! — — —

Silmad oliwad tal kinni; pea rinnale langenud. Äkitselt tõstis ta pea üles, maigutas suud, pühkis silmi ja waatles poega, kes isukalt sõi. Aga jällegi hakkasiwad laud wajuma, imelik raskus hakkas pead alla poole wajutama. . .

Nii heameelega kui ta ka siin poja juures oleks istunud, ei jõudnud ta seda ometi. Pikk

päew ja wahetpidamata talitamine andsiwad ennast mõjuwalt tunda.

„Söö nüüd, söö, pojakene, kui midagi tarwis, ütle. Ma lähen natukeseks ettekambri.“

Ta häbenes ütelda pojale, et enam unega wõidelda ei jõua, et silmad enam lahti ei seisa ja pea wägise rinnale wajub.

Nii kui ta sāngi peale heitis, nii sinna uinus. Ei näinud undki. Selleks on hoolikal taluperenaisel liig wāhe aega.

Selle eest on ta hommikul juba enne päewa tõusu ülewal.

Hommikupoolne taewas on tumepunane, tähed kustunud. Kõik on weel õues waikne. Tallist kuuldub: „krāuh, krāuh“ — hobused nāriwad heinu. Kõik magawad rutuga, kartes, et warsti perenaise hāāl kōlab — kui wastik ta selle juures on —: „üles!“

Ja perenaisel on mõnikord eneselgi halb tundmus, kui ta sulasid ja tüdrukuid peab āratama, kes esimese hüüde peale unistades midagi wastawad, liigutawad, nagu katsuks rasket, rõhuwat waenlast enese pealt āra tõugata, siis aga jälle waikiwad ja liikumatalt asemele lamema jääwad, kōwasti nohisema hakates.

Tāna aga ei ole tarwis kōiki teenijaid āratada. Tāna on pūhapāewa hommik.

Esimene kammer on veel pool pime; läbi väikese neljaruudulise aknakese langeb punakas walgusekuma tuppa.

Tasa, õige tasa läheb perenaine tagumise kambri ukse juurde ja kuulatab. Seal, tagakambris pehmete patjade peal, walgete linade wahel puhkab tema poeg pika tee wäsimust. Ema kuulatab, aga hingamist ei ole kuulda. Ega siis saksad ka nõnda kõwasti ei norise ega norska nagu taluinimesed. Ta teeks ukse lahti ja läheks tasakesi oma poja woodi juurdegi, aga ukse link wõib selle juures kõwasti lõksutada, roostetanud hinged wõiwad krääksuda, ja see rikuks poja und. Ei, ta surub ennem oma soowi maha.

Tasakesi teeb ta wööruse ukse lahti ja läheb õue.

Kuuri ukse juurde jõudes kõhatab ta. See on nagu esimene märguandmine. Siis koputab ta wastu ust ja hüüab:

„Anna ja Liisa! Üles! Lehmi lüpsma!“

Ei kuuldu muud kui tasast kooris nohise-mist, mille sekka pikad soolonorskamise-jorud kõlawad. Soolonorskaja on sulane, seda teab perenaine väga hästi.

Aga miks tüdrukud täna nii raskesti magawad? Oliwad wist õhtul kaua ülewal?

Perenaine kõhatab veel korra, koputab ukse peale ja hüüab siis kõwemini: „Tüdrukud üles! Päew juba suurel kõrgel!“

Wiimane ütelus ei ole küll just õige, aga see on perenaisele ammust ajast luusse ja lihasse kaswanud, sellest on raske lahkuda.

Wastuseks kostab ümisemine ja kahin.

„Läheme kohe,“ wastab unine hääl.

Perenaine kinnitab weel korra, et päew kõrgel olla ja kui kuuleb, et keegi woodist wälja astub, läheb ta köhides toa poole.

Tasakesi nagu kass käib ta wööruses, sahwrís ja eeskambris, kuulatab natukene taga-kambri ukse taga ja piilub siis läbi akna lauda poole.

Kui tüdrukud wiimaks uniselt üle õue longiwad, lüpsikud käes, jookseb ta neile wastu.

„Oot, ma teen wööruse ja sahwrí uksed teile ise lahti, käige tasa, et ei kolista . . .“

Tüdrukud waatasiwad lahtise suuga perenaise otsa, siis aga paljutähendawalt naeratades teineteise otsa.

Pärast seda kulutab perenaine terwe homiku söögitegemise peale ära. Kõik oma koka-kunsti wõtab ta kokku, lisab sellele weel tüdruku oma juurde ja tagajärg on see, et kirikumineku ajaks praadide lõhn wist maanteele ulatab, sest möödaminejad waatawad kaua ja uuriwalt Tuisu poole ja astuwad aeglasemalt; see wõib tõenduseks olla, et prae lõhn paha ei ole, tähendab praadid ise ka mitte.

Aga poja ninasse wist weel praadi lõhn ei tungi. Ta magab ikka weel nõnda sügawas unes, et perenaine läbi tagakambri ukse tema nohinatki ei kuule.

Poeg puhkab pika tee ja raske õppimise väsimust, ja ema ei raatsi kudagi ta magusat und rikkuda.

Kui aga praadid külmaks ähwardawad minna ja pajast, milles kohw on, enam kaane wahelt auru wälja ei tule, jääb perenaine rahutuks, käib tagakambri ukse juurest pliidi juurde, kõhatab ja katsub ukse linki. Wiimaks litsub ta lingi maha ja poeb ettewaatlilikult ukse wahelt tagakambrisse. Ukse paneb ta ruttu jälle kinni, nagu kardaks tuule sissetulemist.

Woodi on niisama neitsilikult puutumata nagu õhtul. Padjad kohewil, nagu pühade saidad . . .

Perenaine tahab midagi ütelda, saab aga ainult huuli liigutada. Ja kes huulte keelt mõistaks, see wõiks nende liikumisest lugeda.

„Kus minu poeg on?“

Silmapilgul lendab perenaise silmade eest terwe rida elawate wärwidega piltisid mööda, üks hirmsam kui teine. Ja kõigi nende piltide sisuks on õnnetus tema pojaga.

Tükk aega wahib ta neid pilta ega liigu paigastki. Siis aga pöörab ta järsku ümber ja jookseb ettekambrisse.

„Liisa, teda ei ole seal, teda ei ole . . .“

Liisa wõtab luuawarrega rahulikult laest ämblikuwõrkusid maha. Kohkunult laseb ta luua langeda, waatab perenaise otsa.

„Keda ei ole?“

„Poega.“

Tüdruk nägu läheb pikkamisi laiemaks ja salakawal naeratus lehwib seal.

„Mis sa's weel hirwitad!“

„Mis ma's hirwitan! Noorherra magab.“

„Ma ütlen sulle, teda ei ole seal. Ta ei ole heitnudki magama. Padjad ja lina päris puutumata.“

Anna wõtab jälle luua kätte, hakkab warre otsaga lage mööda kolistama ja ütleb perenaise peale waatamata:

„Noorherra magab kuuris . . .“

„Kuuris? Tema nüüd magab kuuris! . . . Siis ta waenekene pidi kitsa kõwa aseme peal, Jüri kõrwal . . .“

Tüdruk urgitseb ämblikuwõrkusid, wahib naeratades lakke ja lausub pikkamisi:

„Mis pärast ta's Jüri kõrwal pidi magama. Eks meie woodi ole soem ja pehmem . . .“

„Kudas sa häbemata tohid nõnda minu poja üle rääkida! Karjatüdruku kõrwal nüüd tema! Hoia ennast!“

„Praegugi weel karjatüdruku sängis, mine waata wõi ise . . .“

Seda pilti ei olnud perenaisel meeldegi tulnud ette kujutada . . .

Kui ta aga nüüd sörkides üle õue läks, kujunes tema silma ette punapõseline karjatüdruk, särgiwäel, ja tema poeg selle kõrwal woodi peal, käed kõwasti ümber karjatüdruku . . .

Oo, oo! missugune hirmus pilt . . .

Karjatüdrukut küll enam woodis ei olnud, aga poeg magas süüta rahus tüdrukute woodis, tema kõrwal oli tühi ruum — seal oli karjatüdruk maganud . . . Kõrwu tema pojaga.

Ema ei julgenudki poega äratada. See oleks wahest häbi pidanud tundma . . . Seda ei raatsinud ta oma pojale teha.

„Mine aja sina ta üles,“ ütles perenaine tagasitulles häbelikult tüdrukule. Ütle, et söögid jahtuwad ära. Aga et sa Jumala pärast sellest asjast kellegile ei räägi! niisama ka karjatüdruk, niisugune häbemata. . . Kas ta juba õhtul sinna tuli?“

„Jah, noorherra tuli sinna, kui meie magama läksime; noh, ja siis heitis karjatüdruku kõrwale...“

„Kus sina siis magasid? Muidugi sulase kõrwal?“

„No egas ma maas wõinud magada.“

„Ja et sulane sellest kellelegi sõna ei lausu,“ kinnitas perenaine ähwardawalt.

„Mis ta sellest ilmale läheb rääkima. Wõi see's mõni ime asi on. Ühesugused inimesed oleme kõik.“

Tüdruk läks naeratades noorherrat üles äratama.

MAAJAGAMINE

111 Popsi koha omaniku Soo Märdi üürilised — ja neid oli Märdil mitu, nagu enamasti igal popsikoha omanikul, — oliwad endid wäiksesse ettekambrisse kokku kogunud. Oli hiline sügise õhtu. Üürilise Tohwri poeg, kolmekümneaastane mees, oli natukese aja eest koju jõudnud, pool toopi wiina, mõned kringlid saia, paar ajalehe nummert ja purjus pea kaasa toonud. Wiinast oliwad juba kõik rüübanud, Märdist peale kuni lonkaja rättsepaõpipoise Jürini, kes ema vaatama oli tulnud. Jüri oli Tohwri poja Kaarli naeru kartes klaasi wiina korraga alla neelanud, sellepeale aga läkastama ja kõhima hakanud, nõnda et emagi temale wiimaks tähendas: „Ei sinust saa kellegi meest!“ — Kringlid oliwad ka juba lastele kätte jagatud. Need õgisiwad ablalt igaüks oma osa ja wahtisiwad uudishimulikult Kaarli poole, kes hooletult, nagu mees kunagi, laua ääres istudes koguni uuest maisi-raamatust lehekese wälja rebis, siis terwe tubakapakikese awas ja sealt peent tubakat lehekese peale pani, selle osawasti sõrmede wahel rulli käänas ja otsapidi suhu pistis. Sellejuures jutustas ta linna uudiseid, tõsiselt ja asjatundja näoga, nagu mehine mees kunagi.

„Warsti hakatakse maid jagama,“ ütles ta külma rahuga ja sülgas kõrwale.

„Kas ma ei ütelnud, et maajagamine tuleb,“ hüüdis rättsepa ema Liisu.

„Kuna sa ütlesid?“ küsis Kaarel pilkawalt.
„Mina ütlesin ammugi juba, et maajagamine tuleb,“ kordas Liisu kriiskawa häälega.

„Unes wahest ütlesid,“ pilkas pops Märt, kes sāngi āäre peale oli istunud ja Kaarli poole pūūdis hoida, et selle käest kōiki uudiseid wälja pārida.

„Ei ütelnud ühtigi unes; weel nūūdsama sūgisel, kui tōugu kokku panime, rāākis sin sellest. Märt oli ise ka seal. Ütlesin: kas mina ei ole Mārdi ōde. Mārdil on maalapike, see jääb tema pojale pāranduseks. Eks minu poeg wōiks nōndasamati lapikese maad saada. Oleks Mārdi pojast olemagi weel ei tea mis asja meest: joob ja lakub teine . . .“

„Kes kurat joob ja lakub!“ kārगतas Mārdi poeg Jaan, kes isa selja taga sāngis pikutas ja senini sōnalausumata pealt oli kuulunud. „Küll ma sulle näitan! Wōi mina joon ja lakun! Armu pārast peab isa sind siin! Mina oleksin sind ammugi kōige su rāttsepast-pojaga minema kihutanud! Sa waata oma poega! Kas see ka kellegi mees! Tuul tōstab teise ülesse! Kergats! Alati paar pressrauda taskus, muidu läheb lendu! Klaasi wiina juures hakkab lākastama, just nagu Māe Aadu koer, kui rohtu sōōb!“

„Küll sinul on suunahk Jumalast loodud!“ haugutas Liisu wahele. „Olgu minu poeg mis on, aga wōi ta kunagi purju joob ja siis kōla

lakkasid mööda tüdrukuid taga ajama läheb nagu sina. Näed, suwel weel kukkusid lakast pead pidi rehe alla sõnniku sisse. Ime, et weel kaela ära ei murdnud . . .“

„Mis kuradi lora sa ajad? Kes sulle seda on kõnelenud?“ küsis Jaan ja tõusis sängis istukile.

„Ei ole lora ühtigi, terve wald teab seda,“ ütles rättsep Jüri kokutades wahele.

„Küll ma sulle kuradile näitan,“ siunas Jaan ja näitas Jürile rusikat. „Wõi tema hahkab niisuguseid tühje juttusid minu peale wälja mõtlema. Ah sa wõllanägu!“

„Jätke nüüd niisugune tühi lora, see on naeste asi. Rääkige ometi mõistlikku mehe juttu,“ noomis Kaarel.

„Mis ta kurat teeb siis niisugusid tühje juttusid minu peale!“ wandus Jaan ja heitis jälle pikali.

„Wõi siis ikka tulla maajagamine?“ küsis Märt.

„Tuleb jah. Ei jää enam kuhugi,“ kinnitas Kaarel suitsu lae poole puhudes.

„Seda mina ütlesin juba sügisel,“ rääkis Liisu wahele, „et ükskord ikka niisugune õigus peaks tulema, kus igaüks maad saab.“

Kaarel tegi, nagu ei kuulekski ta nii tühist wahelerääkimist. Ta tõmbas taskust paar ajalehe nummert wälja ja hakkas neid lahti harutama.

„Ajalehes seisab,“ ütles ta lühidalt ja kindlalt.

„Ega ta siis wale ole, kui ajalehes seisab,“ arwas Märt.

Kaarel otsis tükk aega ajalehes, käänas üht ja teist külge, tõmbas lambi lähemale ja luges wiimaks:

„Maalude kordamisest... korrutamisest... korraldamisest . . . Maalude . . . maaolude korraldamisest Baltimaal.“

Iseteadwalt laskis Kaarel suitsu suust wälja.

„Ega see meie maa kohta ei käi,“ ütles Kaarli isa Tohwer, kes eemal nurgas istus.

„Miks ta ei käi! Baltimaa ehk meie maa on ükstakõik,“ ütles Kaarel rahulikult.

„Küll on aga tark!“ naeris Jüri, kes kõige noorem oli ja kelle peast weel wallakoolis saadud teadmised ära ei olnud auranud. „Baltimaa ja meie maa on üks! Sa ei tea ka pooli asju ilmas! Mis see meie maa siis on?“

„Miks ma ei tea. Baltimaa ja Eestimaa on üks! Seal ei ole juba enam sul midagi ütelda!“

„Baltimaa ja Wenemaa on üks,“ ütles Jaan sängist.

„Tagast tulewad ikka targemad,“ naeris Jüri.

„Eks Jüri tea küll, tema oli ju koolis terane poiss,“ kiitles Liisu. „Ütle neile siis, mis see Baltimaa on.“

„Baltimaa tähendab Liiwi, Eesti ja Kura kubermangu. Baltimaal ei ole mitte üksi Eesti-maa, waid ka Lätimaa,“ seletas Jüri.

„Ma ütlesin ju kohe nõnda,“ kinnitas Kaarel ja wahtis ajalehesse.

„Kas lugesid juba läbi, mis seal lehes siis maajagamise kohta üteldud on,“ uuris Märt.

„Ei ole weel lugenud, aga mulle seletas linnas üks tuttaw kaupmees. See teab weel paremini kui mõni ajaleht. Maajagamine tulla kindlasti ja õige pea.“

„No ega enne kewadet ikka ei tule?“ päris Märt.

„Wõib olla, tuleb ka enne kewadet.“

„Kuidas nad talwel maad saawad jagada,“ arwas Tohwer. „Maa on külmetanud, lumi peal. Ega's ma pimedast peast maatükki wastu wõta. Ma pean ometi näha saama, mis seal peal kaswab.“

„Sa oled ka tark, isa,“ noomis Kaarel. „Kas suwel wist parem on maad mõõta ja jagada, kui wili peal on. Ehk jälle: üks külwab kewadel wilja peale, suwel jagatakse maa teistele kätte ja sügisel lõikab teine, mis ta ei ole külwanud.“

„Kelle maa siis ära peaks jagatama?“ küsis Märt.

„Noh, ega sinu lapikest jagama ei hakata,“ pilkas Liisu.

„Kõik maa jagatakse ära. Kellel palju on sellelt võetakse ära ja jäetakse ainult natukene järele. Kellel koguni vähe on, sellele antakse juurde. Kõik meesterahwad saavad tüki maad, nõnda seletas kaupmees,“ arutas Kaarel.

„Ega ma tahagi rohkem, kui selle välja nurga saaks, mis minu kahe välja wahele tuleb,“ ütles Märt.

„So! Kui sina juba nõnda palju omale tahad, kust siis teised saavad,“ pahandas Liisu. „Sul on ju ligidale kakskümmend wakamaad. Siis peavad teised ilma jääma.“

„Ega igaühele ka ei maksa anda. Igaüks ei mõista põldu harida ega wiitsigi harida. Mina aga harin hoolega oma põldu,“ seletas Märt.

„Mis te nüüd siin tülitsete. Ega teie ise ei jaga. Kutsutakse rahwas wallamaja juurde kokku. Seal jagatakse,“ ütles Kaarel.

„Siis peab Jüri ka sinna minema,“ ütles Liisu. „Wõi rätsepa amet mõni amet on. Saab ometi ka tüki maad, kuhu elama võib asuda.“

„Mina ei taha maad,“ ütles Jüri kindlasti. Kõik hakkasiwad naerma.

„Waat see oli mehe jutt,“ naeris Kaarel.

„Mis rätsep maaga teeb. Kunda ega äestada ei mõista,“ hirwitas Jaan sängist.

„Näe üleannetut,“ pahandas Liisu. „Wõi tema ei taha maad, kui ilma antakse! Kas kund-

mine ja äestamine mõni kunst on, mida kolm neli aastat peab õppima?”

„Ei mina hakka oma luid-konta niisuguse tööga murdma. Mul on isegi oma töö, mis mind toidab. Hakka veel adra käsipuud peos hoidma ja ööseti tolmust rehte peksma.“

„Õige!“ naeris Märt.

Liisu süda sai poja peale täis. Ta kargas üles, jäi poja ette seisma ja ütles sellele, rusikaga ähwardades:

„Küll ma sulle näitan! Wõi tema nii peenikene saks, et ei kõlba enam põllutööd tegema. Kas rättsepa amet ka kellegi amet on! Igaüks hirwitab rättsepa üle! Tema raibe ei wiitsi enam muud teha! Mõnikord on sul tööd, mõnikord ei ole! Praegu on — tööd ei ole. Istu kodus ema selja taga!“

„Põllutööd ka tegema ei hakka! Niipalju teenin rättsepa tööga ikka, kui äraelamiseks tarwis läheb!“

„Küll ma sind õpetan!“ hüüdis Liisu wihaselt ja tõstis rusika.

Jüri kargas istme pealt üles ja jooksis tahakambrisse.

„Mina ei taha maad!“ hüüdis ta sealt kangekaelselt.

„Niipea kui maajagamine tuleb, pead wallamaja juurde minema. Muidu saad minu käest veel lapsewitsu!“ ähwardas ema.

Rättsepp Jüri ei julgenud nõnda pea enam ettekambrisse tulla, kus ägedasti maajagamise üle waieldi.

Alles siis, kui magama hakati minema, tuli ta arglikult tagakambrist wälja, puges Kaarli kõrwale sāngi ja küsis murelikult:

„Ei tea kas warsti peaks ikka maajagamine tulema?“

„Kus ta siis jääb? Muidugi tuleb.“ Ja naeratades lisas Kaarel juurde: „Nahatäie saad ema käest nagu nii, kui maad saada ei lähe.“

Terwe öö nägi Jüri kohutawast maajagamise-päewast und.

131 Eemal mustawa metsa kohal seisis kahwatanud kuu. Pühalikult ja rahulikult waatas ta üle maa.

Metsa serwal rohu peal lamesiwad kolm meest. Kaks neist magasiwad, kolmas toetas ennast käe najale ja wahtis kuu poole. Heinamaade pealt tõusis udu üles ja kattis nagu walge linaga kõik kinni. Eemal paistis linn, nagu suur waremete-hunnik. Metsapuud seisiwad nagu muinasjutu kangelased liikumata, suured, mustad.

Pagana-ilus öö, ütles käe-najale toetaja.

Aga teised magasiwad.

Nad ei wõi aimatagi, kui ilus praegu on.

Õigust ütelda, ei suuda seda ilu nemad tundagi, mõtles ta.

Südant täitis tal aga iseäraline õnnetundmus, et ta hea meelega kellelegi ühe osa wälja oleks puistanud. Magajaid seltsimehi ei tahtnud ta äratada. Need oleksiwad kohe pahaselt küsinud: Mis sul tarwis on? Ja siis oleks wõimata olnud luuleliku öö iludusest juttu teha.

Mehed, kes metsaserwal öömaja pidasiwad, oliwad W. linnast pärit, ametipoollest wargad. Wiimasel nädalal ei olnud neil vähemgi ette wõtte korda läinud, tagawara oli otsas. Öhtul oliwad nad kusagil trahteris oma wiimased kopikud ära söönud ja joonud, ja siis wõeti nõuks maal metsas ööd mööda saata. Soe augustikuu öö lubas seda.

Kaks wanemat meest magasiwad. Need oliwad, nagu ise ütlesiwad, wargateks sündinud, sest nad oliwad juba seitsaadik warastanud, kui nad mäletama hakkasiwad. See, kes luulelikku ööiludust silmitses, oli noorem, umbes kolmekümne wiie aastane. Tema nimi oli Kristjan Leismann.

Kuuwalgus tungis paksudest puudest läbi ja sünnitas heledaid kohtasid metsa all. Kuuwalgus tungis ka Leismanni südamesse, mis must oli nagu see metsaalune tema kõrwal, ja südames tuliwad ka mõned walgustatud kohad nähtawale. Ühe koha peal seisis noore neiu kuju. Leismann tahtis juba niisuguse pildi üle naeratada, aga see ei läinud korda, ehk ta küll juba umbes wiisteistkümme aastat naisterahwastega ainult kui lõbuasjadega tegemist oli teinud. Ilmunud pilt oli aga selleks liiga tõsine.

Leismann ei tõrju pilti mitte eemale. Ei. Kõik ta minewik koondub nagu raamiks selle pildi ümber.

Südamelik ohkamine tõuseb ta rinnast. Wõiks ta seda raami muuta! Teise, kuldse ehk hõbedase raami, walmistaks ta selle pildi ümber, puhta, nagu seal kõrgel särawa kuu palg.

Leismann waatleb seda raami ligemalt.

Kuni wiieteistkümne aastani oli kõik kaunis rahuloldawalt läinud. Ta oli koolis hästi õppinud. Kooliõpetajad oliwad ta häid waimuandeid kiitnud. Siis sattus ta aga halbade seltsimeeste kilda. Halbadest seltsimeestest ei olnud alewis,

kus tema waesed wanemad elasiwad, puudus. Nendega algas ümberhulkumine, kaardimängimine, suitsutamine, joomine . . . Õppimine koolis läks wiletsasti. Wanemad paniwad teda tisləri juurde. Ei töötoas ega mujal tema ümbruses polnud seltskond hea. Ja Leismann, kui järeleandja inimene, tegi kõik ühes. Seltsimehed pidasiwad ka wäiksel wiisil warastamist õigeks. Ja Leismann oli warsti ära harjunud, kodust wanemate tagant enne kopikaid üle lööma, pärastpoole töötoast mõnda riista, mis muidugi ära müüdi; siis juba wõerast kohast midagi tasku pistma jne. Joomine edenes muidugi. Aga selliks sai Leismann siiski, ja oli weel paar aastat ametiski. Raha, mis aga wähegi üle jäi — wanemad wõtsiwad igal laupäewal söögiraha kohe ära — see joodi kohe läbi.

Niisugusesse elusse tuli muudatus. See sündis siis, kui Leismann umbes kakskümmend aastat wana oli. Wanemad läksiwad kesklinna poole korterisse, elasiwad ühes toas, ja see ei tulnud kallis maksma. Paar päewa pärast uude korterisse kolimist astus ühel õhtul keegi preili nende korterisse.

„Ma elan siin teie wastu. Kuulsin, et te — ta tähendas Kristjani peale — tislər olla. Mul on üks wäike karbikene, kas teie ei saaks seda ära parandada. Suuremat midagi seal teha ei ole. Paari minuti töö.“

„Mul ei ole tööriistu kodus, aga Te' wõite näidata.“

„Ma toon silmapilk siia.“

Preili läks ja tuli karbikesega tagasi.

„Ma wõin ta tasku pista ja homme lõunaäeg tagasi tuua. Ainult poole minuti töö.“

Teisel lõunal ei olnud aga preili kodus, sellepärast läks Kristjan õhtul. Oma wanemate kaudu oli ta kuulda saanud, et see neiu kooliõpetajanna olla.

Põksuwa südamega astus Leismann „koolipreili“ tuppa.

„Täna,“ ütles see wastu tulles. „Mis ma Teile nüüd wõlgu olen.“

„Mitte midagi, preili,“ ütles Leismann ja tahtis aupaklikult wälja minna.

„Tasumata ei taha ma Teile ka jätta. Wahest Te' soowite lugemise-materjali. Loete Teie ka heameelega?“

„Jah! Ma loen heameelega,“ wastas Kristjan ja lõi silmad maha, sest „koolipreili“ waatas liiga uuriwalt talle näkku.

Kristjan ei waletanud, et-ta heameelega loeb, aga wähe oli ta küll wiimasel ajal lugenud.

Otsiti ja waliti kohaseid raamatuid, sellejuures pidi Kristjan mitmesuguste küsimiste peale wastust andma, et neiu kohaseid raamatuid wälja teaks otsida.

Sellepeale waatamata, et preili Mentel Kristjanist hariduse poolest palju kõrgemal seisis,

käis ta temaga wiisakalt ümber ja, nagu näha, kandis tema waimu elu edenemise eest tõsiselt hoolt. See ümberkäimine ei olnud siiski põrmugi meelitamise moodi.

Kristjan austas Menteli lõpmata. Seda näitas ta tegelikult sellega, et oma elu muutis. Seda ei pidanud ometi preili nägema ega kuulma, et tema joodik ehk waras on. Sest preili ei pidanud teda selleks. Mentel pidas Kristjani ausaks inimeseks ja sellepärast oli Kristjanil tõsine püüdmine, ka tõesti aus olla.

Kristjan luges kõik preili käest saadud raamatud hoolega läbi, sest see pani temale, kui raamatu tagasi wõttis, mitmesuguseid küsimisi ette, millest näha wõis, kuidas Kristjan raamatu sisust aru oli saanud.

Kristjan on anderikas poiss, oli preili kord Kristjani wanematele ütelnud. Kahju ainult, et nad teda rohkem ei koolitanud.

Ligi pool aastat oli nõnda mööda läinud. Kristjan tundis, et preili Mentel temale nagu päikene oli, millela ta elada ei wõinud. Joomise oli ta pea koguni maha jätnud. See oli ka õige kerge olnud. Oma elukombete poolest oli ta nüüd täitsa laitmata.

Ühel laupäewa õhtul töölt koju tulles nägi ta preili Menteli toreda nooremehe seltsis teisel pool uulitsat minewat. Ta jäi seisma ja waatas neile järele . . .

„Mis sul on, sa oled kahwatu?“ küsisiwad seltsimehed, kes kaasas käisiwad.

„Ei midagi,“ kogeles Kristjan.

Esimest korda tundis Kristjan, et ta preili Menteli armastab, mitte ainult ei austa, nagu siia maani oli arwanud. Aga ühes sellega tundis ta, et ta lootuseta armastab.

Kristjan tuli järgmisel hommikul joobnult koju. Mitte kopikut ei olnud taskus. Maru ei olnud aga südames waikinud.

Teisel õhtul koputas ta preili ukse peale. Üteldi aias olewat. Kristjan läks aeda.

Preili Mentel istus lehthoones, kus juba kaunis pime oli. Oli augusti-kuu õhtu. Kuuwalgus tungis läbi puuokste ja walgustas tema ilusat, mõtlejat nägu. Kristjan istus tema wastu ja mõlemad waikisiwad natukene aega. „Kas ei ole ilus õhtu?“ küsis preili Mentel. „Jah,“ wastas Kristjan. Ta mõtet ei olnud praegu mitte ilusa õhtu juures. Ta waatas Menteli rahulist, peenejoonelist nägu. Sees aga ei olnud kuuwalge õhtu, seal oli pilwine ja mässas torm. Ja selle tormi seest waatas ta preili Menteli peale, nagu ainukese peastja peale.

Korraga ütles ta — hääli oli wäga muudetud —: „Preili Mentel, ma armastan Teid, armastan Teid kõigest südamest . . .“

Siis pidas ta hinge kinni. Preili Mentel waatas oma rahulik-tõsise näoga tema otsa, kaastundlikult ja tõsiselt.

Natukene aega kestis waikus. Kristjan ei kannatanud seda wälja. Ta rääkis edasi.

„Muidugi on see naeruwäärt. Aga see on nii. Muidugi wõiks Teie nüüd minu käest küsida, mis tarwis ma seda ütlen. Ja mis tarwis ma seda õige Teile ütlesin?“ —

Kristjan walitses enese üle ja katsus halasamatalt ja otsekohe kõike awaldada.

„Kui keegi meesterahwas seda naesterahwale ütleb, siis teeb ta seda selle mõttega, et ennast selle naesterahwaga kord ühendada. Minul ei wõi sarnast lootust olla.“

„Teil on pea-aegu õigus,“ ütles preili Mentel tõsiselt.

„Soo, tänan Teid otsekoheuse eest. Sellega on kõik selge. Aga teadke . . . noh, olgu, see ei puutu enam Teisse.“

„Wõite ju ütelda . . .“

„Hea küll. Ma pidin ütlema, et ma ilma Teieta, õigem ilma Teie armastuseta hukka lähen.“

„Teie ei pea mitte nõnda luulelik olema. Abielusse astuda ei oleks meil sünnis . . .“

„Teil on õigus. Selle tarwis on meie wahel liig suur wahe. Aga ütleme, kui mul kord nõndasamasugune haridus ja amet oleks kui Teil . . .“

„Siis wõiks meie küll paari minna.“

„Arwate, et mul see wõimalik oleks?“

„Inimene wõib — wäga palju.“

„Tänan,“ ütles Kristjan üles tõustes ja wahtis waimustatult Menteli ilusa näo pääle. — Jällegemiseni.“

Kuu pidas seda juhtumist meeles, aga kahtles juba siis, et sellest kunagi midagi wälja tuleb. Ta oli sadasid waimustusetuhinas lubatud ettewõtteid näinud luhta minewat.

Kristjan tundis warsti, et see ettewõte nõnda raske on, et tema sellest jagu ei saa. Ta kaotas lootuse ja hakkas endist wiisi elama. Paari aasta pärast istus ta juba warguse pärast kinni. Siis tegi ta harwa weel tööd. Sügawas südamepõhjas tundis ta alati põlgtust oma eluwiisi wastu, aga tal puudus kindlus, end jäädawalt muuta. Tema praegused seltsimehed hirwitasiwad ta hea südame ja luuleliku waimu üle. — — —

Metsas krabises midagi. Leismann ärkas unistusest. Seltsimehed magasiwad endist wiisi. Kuu oli puude taha läinud. Leismann waatas ümber. Kui ilus, kui pühalik, waikne ja rahulik. Aga mis on minu südames!

Higi tõusis ta ihule.

Sadanded korrad olen ma oma elu tahtnud muuta. Iga kord olen jälle langenud. Taewas! Kas siis kusagil peasmist ei ole? Aga ma tean, et ma oleks wõinud ennast peasta . . . Ma wõiks ju nüüdki weel ümber pöörda ja inimese wiisi elama hakata. Sinu mälestus, mu ingel . . .

Pisarad tuliwad tal silmi ja huuli kokku pigistades tõusis ta üles.

„Muuta, muuta tahan ma oma elu,“ rääkis ta kindlalt. „Ja oma ülejäänud aastatega minevikku tagasi osta. Et ma kord weel rahuliku südamega sinu peale wõiks waadata, sina kuu, ja sinu peale mõtelda, mu noore-ea ingel . . .“

Ta langes maha ja nuttis kahjatsuse pisaraid möödaläinud elule ja rõõmupisaraid uue elule.

Üks seltsimeestest ärkas ja tõusis istukile:

„Kristjan, kas magad?“

„Ei.“

„Kuu on juba madalal. Warsti tõuseb koit. Kas tead, mis tore mõte mul magades pähe tuli. Siin metsa taga on Laane talu. Ma olin kord seal päiwiline. Seal on aida uks alati lahti. Läheme õige, katsume, wast saab midagi käpa otsa wõtta. Kas oled nõuus?“

„M... ja!“ surus Leismann suure raskusega hingepõhjast välja.

„Noh, siis edasi. Ülesse, unekott.“

Ta äratas kolmanda seltsimehe üles. Ja kõik kolm kadusiwad metsa.

KIWA KAALUMAS

Wõija, maiguseks tund, et seal keele all puu-
kostlikus sõdub heeringa ning leiva jäänused
kokku koguda ja alla neelata, watas õest
kashulit et siin pigurades, nagu kortsutades
ja hammalid paljastades kollakastulise pilkuse-
keie poole, mis arstajast üle meele jades keieks,
sügas läbi lakuste ristliste püksi-puusa ja
sõnas tõbedalt:

"Täna tuleb küüdi lius liini!"

Solane Tawet oli küüritades wõija astunud
ja laiad laiali seisma jäänud. Pikkamisi wõitis
ta puust pisti, milles nõpe wehel kühkeldub
„wikke" oli, hammaste wahel ära, pükksu pisti-
dastil suust süütu õhku ja lausa ükskõikselt:
"Ega pindakut täna wõis pole selga pei-
nagi... Hakkab pärast poole kõwemana..."
"Mis sa neist jälgedest siis kinni oled

määrinud?"

Tawet põmpas möödukalt minne sõõmu
süütu, wõitis siis pilki pikkamisi hammaste
wahel ja lausa põlgikult:

"Ma ei ole arst, seadik, kui kaigas hakkasin
kärnna põwega palja jalu olnud."

Kahuloomisega watas ta tulukatega ümber-
määrinud ja paella paeltega kinnitatud ümargusi
säärseid ja liusaid krookmetesse tõmmatud
paella lähined.

Küti peremees Ants astus wööruse uksest välja, maigutas suud, et seal keele abil pruukostiks söödud heeringa ning leiwa jäänuseid kokku koguda ja alla neelata, waatas ölest kaabuloti alt silmi pilgutades, nagu kortsutades ja hambaid paljastades kollakastulise päikese-kera poole, mis parajasti üle metsa ladwa kerkis, sügas läbi takuste ristiliste pükste puusa ja sõnas rabadalt:

„Täna tuleb kuradi ilus ilm!“

Sulane Taawet oli küürutades välja astunud ja jalad laiali seisma jäänud. Pikkamisi wõttis ta puust pitsi, milles näpu wahel käänatud „wilka“ oli, hammaste wahelt ära, puhkus pikaldaselt suust suitsu õhku ja lausus ükskõikselt:

„Ega pindsakut täna waja pole selga pan-nagi . . . Hakkab pärast poole kõrwetama . . .“

„Mis sa neist jalgadest siis kinni oled mässinud?“

Taawet tõmbas mõõdukalt mõne sõõmu suitsu, wõttis siis pitsi pikkamisi hammaste wahelt ja lausus põlglikult:

„Ma ei ole sest saadik, kui karjas hakkasin käima, päewagi palja jalu olnud.“

Rahulolemisega waatas ta tallukatega ümber-mässitud ja pastla paeltega kinniseotud ümargusi sääresid ja ilusasti krookmetesse tõmmatud pastla tärkmeid.

„Mina käin alati palja jalu, ole ka midagi wiga,“ wastas peremees muretalt ja lõi palja jalaga kiwikest, mis hüpates mööda kallakut õue alla weeres.

„Lähme kiwa kaaluma jälle wõi?“ küsis Taawet.

„Jah, wõta sa wöörusest raudkang ja labidas, ma wiin weel ühe wähema puukangi.“

Taawet sülgas ükskõikselt, pööras ümber ja astus poolpimedasse wöörusesse, kust ta kohe jälle kangi ja labidaga nähtawale tuli, need pahema õla peale pani ja aeglaselt, pikkade sammudega üle õue astus, suitsupilwekesi selja taha jättes. Peremees läks juba pikka puukangi järel wedades wärawast wälja. Kangi ots jooksis mööda maad, kärisedes ja musta kriipsu järele jättes.

Mäe-kallakut mööda läksiwad nad üle kesa metsa poole. Taawet waatas, kudas peremehe kirjud püksid paljaste jalapöidade ümber lipendasiwad, kudas peremees ühe käega kangi otsa kōwasti kaenlas hoidis, teisega laialt wehkis.

Warsti oliwad nad metsa warjus; tulised kiired tungisiwad ainult mõnest kohast lehesetikust läbi.

„Küll näed, hakkab wiimaks weel külm,“ ütles peremees. Ta oli Taaweti järele ootanud ja waatas kuda see westi wäel, wilka hambas,

üks käsi taskus, teine õlal olewa kangi ja labida warre peal, hooletult edasi astus.

Eemal, metsa lähedal, mustasiwad wälja kaalutud kiwid nagu lambakari.

„Näh, mis me weel edasi lähme, siin ongi kiwi, muudku hakkame külge,“ ütles peremees ja tõukas jalaga wäikese kiwi külge.

Taawet heitis kiwi peale põlgliku pilgu ja lausus siis hooletult:

„Mis tühjaga jandama hakata; nihuke lükka suure warba küünega maa seest wälja.“

„Ära räägi ühtigi, suur kiwi on ikka wähe maa seest wäljas.“ Peremees tõukas jalaga kiwi kõwemini; see liikus. „Ega olegi suurem asi. Maksa hakatagi kangi otsa sinu tühjaga määrima.“

Kui nad natuke edasi oliwad läinud, sõnas peremees lapselik-rõõmsal toonil:

„Küll sai eila nalja. Sa tulid wist Tuisult wara koju?“

„Ma tulin peale päewa weeru, siis kui teisedki,“ wastas sulane ja laskis raudkangi õlalt põntsatades maha kukkuda. Tema jalgade ees oli kaunis suur hall krobeline kiwi. Siis sülgas ta pihku ja hakkas labidaga kiwi lahti kaewama. Peremees wedas eemalt ühe suu- rema ja kaks vähemat puukangi lähedale.

„Mina sain alles hommikust ööd koju,“ ütles ta hoobeldes ja lisas pead kõngutades

juurde: „küll saab tükka tehtud siin maailmas.“

„Mis tüki te siis jälle ära tegite?“ päris Taawet ükskõikselt ja tegi kangi tarwis kiwi külje alla auku.

„Midagi . . . Niisama! . . .“ Et aga Taawet edasi ei pärinud, jätkas peremees warsti: „Kuradi kenad plikad on Tuisul.“

„Ehee! Wõi sinna poole kaldub asi,“ mõtles Taawet. „No sina wõid oma nina nendest küll puhtaks pühkida. Aga tarwis wälja uurida, missugune temale silma on hakanud.“ Ja kōwasti ütles ta:

„Eks neil ole kõigil juba oma jaod käes, wõi seal teistel enam midagi matti on. Näe, wa Pärtli Tõnu läinud kord aida ukse taha koputama, Anu wastanud seest: Mis asi, mis tegu, mis teise mehe jagu . . .“

Auk kiwi ääres oli juba kaunis sügaw; peremees wõttis ühe vähematest puukangidest ja hakkas seda kiwi serwa alla lööma, mis juures ta ise rääkis: „Mis tühja, wanematel õdedel on juba oma jaod, aga mõistlik mees peaseb siiski, kui tahab, nende juurde. Pärtli Tõnu, see kellegi mees, lonkab teine ja pealagi paljas kui kaalikas . . . Oleks mina läinud, waat' kuda wastu oleks wõetud . . . — Aga ei selle kangiga ei saa midagi; see kiwi on suur; too pikk kang siia, katsume, mis ta siis ütleb . . .“

Taawet ajas kangi püstakile ja hakkas kiilusarnast otsa kiwi alla lööma. Wõimsalt tõstsiwad ta käed peenikese palgisarnase kangi eemale ja löiwad selle siis kiwi ja maa wahale, nõnda et iga hoobi juures kiwist ja ümberolewast maast wärin läbi käis. Peremehel ei olnud aega seda tähele panna; ei näinud ta ka seda, kudas kangi tõstes Taaweti mehise näo musklid pingule läksiwad, ega kuulnud kudas Taawet iga löögi juures raskelt „äh“ rinnust wälja litsus. Peremees jätkas oma jutuainet:

„Aga noorem tütar Maali, waat' see on alles tüdruk! Selle järele limpsawad kõik walla poisid keelt. See juba iga mehega tegemist ei tee. — Kaalu juba, mis sa nõnda palju taod; näe, ots juba kiwi all. — Jah, see igat hilpharakat ennast käperdama ei lase.“

Taawet wajutas kangi pikkamisi alla. „Sinusugust kergatsit igatahes ta ka ligi ei lase,“ mõtles ta. „Litsu kangi otsa peale.“ Peremees wajutas käte ja rinnaga kiwi peale. Kiwi kerkis õige wähe ülespoole, nõnda et waewalt sõrmed niiske musta mulla ja kiwi wahale oleks sündinud.

„Tarwis teine auk ka kaewata,“ ütles Taawet, „ühe kangiga ei tee midagi niisugusele mürakale.“ Ta wõttis labida ja hakkas ise auku tegema. Peremees sai jälle mahti südant wälja puistata.

„Jah, Maali on tõepoolest kena plika. Ja mõistlik, seda peab ütlema... Mina olen temaga

sagedasti rääkinud, tema igaühega ei räägi ka, armastab ikka mõistlikkude seltsis olla ja juttu ajada.“

„Too see teine suur kang siia,“ ütles Taawet ja mõtles iseeneses:

„Noh sina mõistad küll mõistlikku juttu ajada . . . Teada tahaks ma siiski, mis tükka nad seal eila weel tegiwad. Kõik läksiwad siis koju kui minagi.“

Taaweti silmade ette kujunes eilane õhtu. Kuidas Maali kõik Nõmmiste küla noored wärawast wälja tee peale saatis, siis tagasi tuli, kiiresti üle õue jooksis ja Taawetile, kes teise wärawa juures tegemist tegi, kelmikalt naerdes ütles:

„Küll sa oled ka kohmetu, ei saa wärawat lahti. — Küll lahti saan, kui aga tahan. — Miks sa siis ei taha? — Ootasin, et tuled saadad mind. — Waata weel, mis ta ei soowi! — Kui armsalt Maali talle selle juures silmi waatas ja naeratas! Siis läksiwad nad üheskoos mööda karjatänawat alla, Maali wallatades ja naerdes, Taawet temale silmadesse wahtides. All, soo ääres, karja tänawa otsas oliwad nad seisma jäänud, Taawet oli Maali wäikese käe kõwasti pihku wõtnud ja küsinud: Miks teie neid, Nõmmiste küla nooremaid saatma ei läinud? — Sellepärast, et ei tahtnud. — Mind tahtsite saatma tulla? — Maali wahtis ehawalgusesse, ta paled oliwad roosad, juukse salgad walgele otsaesisele

wajunud. — Sa olid üksi, sellepärast tulin sind saatma, wastas ta ja heitis ühe pilgu Taaweti silmadesse, pilgu, mis nagu tuli kehast läbi käis. Kui Taawet teda kätt pidi lähemale tahtis tõmata, peastis ta ennast lahti, naeratas weel kord, hüüdis: head ööd! — kui südamlikult see head ööd oli öeldud! — ja jooksis nagu hirw mööda karjatänawat üles.

Taawetil käis praegu weel magus wärin selle peale mõteldes kehast läbi.

Peremees oli teise kangi nüüd ka kiwi alla löönud ja hakkas kaaluma.

„Me tulime warsti tagasi tantsule,“ ütles ta kõige oma kehaga kangi peale wajutades.

„Kae kus saatanas,“ mõtles Taawet, „sellegi ta läks Nõmmiste poistega hulkuma ega tulnud minuga ühes koju. Kae kui wiimati weel Maali juurde . . .“

„Pane oma kang sügawamale,“ hüüdis peremees.

„Sul hea ütelda: pane sügawamale . . . kaalu sa aga ise kiwi kõrgemale, küll siis panen.“

Taawetil oli tööhimu kadunud; pikkamisi tõstis ta kangi eemale ja lõi ta siis sügawale kiwi alla.

„Soo, juba kerkib,“ hüüdis peremees rõõmsalt. „Oot, ma pistan oma kangi otsa ka serwa alla, küll ta siis tunneb . . .“

Kiwi kerkis wäga wisalt. Ta oli alt ümarik ja libe, nõnda et kang kuhugi peatama ei saanud jääda, waid pikkamisi alt ära libises.

„Meie Otsa Juhaniga tulime tagasi ja olime pooleni ööni seal“ hooples peremees, unustas selle juures natukeseks oma kangi, ja kiwi heitis pikkamisi oma niiske põhjaga woodisse, nagu laisk emmis.

„Waata kuradit, kui libe teine!“ kirus peremees.

„Egas nii kiwi wälja ei saa,“ ütles Taawet pahaselt ja lisas mõttes juurde: Niisugune pagana kergats! küllap ta tikkus wist Maali juurde.

Mõlemad löiwad kangid uuesti kiwi külje alla ja hakkasiwad kaaluma. Kiwi kerkis.

„Otsa Juhan läks Liisu juurde.“

„Noh, sina said seda wiisi wist Maali juurde,“ mõtles Taawet ja laskis oma kangi meelega kiwi alt ära libiseda; kiwi wajus järsku alla, kang tõstis peremehe õhku, libises siis ka alt ära ja kukkus prantsatades maha, peremees käpuli peale.

„Oh sa saatanas . . . Tapa wõi ära ennast!“ Peremees katsus küünarnukki, mis wastu kangi oli kukkunud.

„Kaewa augud sügawamaks, muidu ei maksa jannatagi,“ käskis ta Taawetit.

Kui küünarnuki walu üle oli, rääkis peremees:

„Koputasime aida ukse peale, eks Otsa Juhan teab ju kõik wigurid, tema käib alati Liisu juures. Ütles, et Maali ka aidas magab. Koputasime ukse peale, see tähendab, Juhan koputas. Tal iseäralik koputamise wiis Liisuga maha tehtud, wõeras sisse ei saa. Aga mina tean seda nüüd ka, nii et igal ajal sisse wõin peaseda kui tahan.“

Augud oliwad sügawamaks tehtud. Kumbki asus oma kangi juurde.

Päike waatas juba roheline lehestiku tagant välja. Ta oli vähemaks ja walgemaks muutunud, nagu tulekuul seisis ta sinise taewa peal ja kõrwetas õredat rohtu kesa peal ja kuiwatas mulla tuha sarnaseks. „Küll, kurat, hakkab kõrwetama,“ ütles peremees, wiskas pindsaku seljast ära ja hakkas siis kangi alla wajutama.

Kiwi tõusis kõrgemale, juba wõis rusikas alla pista.

„Ära enam litsu, ole ettewaatlilik,“ hoiatas Taawet.

Peremees seadis ennast kangi peale istuma ja kiigutas tasakesi, sulane waatas nõuotsiwalt ümber.

„Heakene küll, Juhan ütleb mulle: peida ukse kõrwale, kui ma sees, küll lasen sinu ka,“ jutustas peremees edasi. „A' ma mõtlesin: tüssata tahab wist; lase ma lipsan ees sisse, ega sind ikka wälja ei jäeta. Nii kui Liisu ukse lahti

tegi, lipsasime mõlemad sisse . . . Ah sa tahad, et ma oma kangi sügamale paneks? Kas sa aga üksi jõuad kiwi ülewal hoida? Noh, hoia siis, ma katsun.“

Peremees tõmbas kangi pisut väljapoole ja lõi ta siis kiiresti jälle kiwi alla.

„Noh, nüüd võid sa oma kangi sügawamale panna.“

Peremees laskis ennast kangi külge rippu ja wenitas kõigest jõust. „Aga tee ruttu.“

Taawet tegi küll ruttu, aga enne kui ta oma kangi otsa kiwi alla sai, tõstis see peremehe kõige kangiga kõrgele ja wajus peaaegu augu põhja.

„Ah sa kurat, ei jõudnud hoida, oi sa tuline piirakas, küll on aga suur.“

Taawet lõi oma kangi kudagi kiwi alla ja hakkas kaaluma. Jälle tõusis kiwi endisele kõrgusele. Peremees hakkas jälle kangi peal kiikuma ja tundis sellest iseäralist lõbu.

„Ega sest istumisest tule midagi välja,“ rääkis Taawet laitwalt. „Parem pööra oma kangi ots minu poole, nii et ma mõlemaid hoida saan. Siis paned sa ühe wähe ma kangi alla.“

„Ega teisiti ei saagi . . . Soo, hoia nüüd mõlemaid.“

Taawet laskis rinnuli üle kahe kangi. Kui peremees pealt ära läks, kerkis ta ainult natukene.

Wäikene kang hoidis kiwi ülewal. Nüüd polnud suurtel enam tähtsustki.

Taawet hakkas jälle oma suurt kangi sügawamale lööma, peremees sai mahti pooleli jäänud juttu jätkata.

„Ma hoidsin Juhanist kinni, ait oli pime kui kott, lähen temale järele, aga ta ütleb: „ä sa minuga ühes tule, mine sinna poole, wahest leiad seal kedagi. Ma koban pimedas ümber ja kuulen, kudas ta Liisuga sosistama hakkab. Ajasin ikka käed ees, et silmi kuhugi ära ei lööks. Äkitselt . . .“

„Pane nüüd oma kang alla, ruttu . . .“

Peremees haaras kangi kaenlasse ja laskis otsa kiwi alla. Siis wajutas ta julgesti peale ja kiwi tõusis.

„Soo, waat nüüd sa oled käes! Kuhu sa weel, saadanas, peased.“

Kiwi oli tõepoolest juba kaunis kõrgel. Teine mees litsus teise kangi peale. Kumbgi ei võinud oma kangi liigutada.

Taawet läks wiimaks oma kangi mööda üsna kiwi lähedale, weeretas jalaga wäikese kangi enese juurde ja katsus seda kiwi alla pista. Ühe käega oli seda raske toimetada. Peremees jahwas edasi:

„Äkitselt tunnen, käed puutuwad miski pehme wastu, katsun: juuksed, otsaesine, kumardasin ja tahtsin suudelda . . .“

„Pane, kurat, oma kang ruttu sügawamale,“ ütles Taawet pahaselt.

Peremees seadis natukene kangi ja kõneles edasi:

„Kui korraga kukub see wanduma: kes kurat siin kooberdab öösel! Ja päris meesterahwa hää!“

Taawet pahwatas naerma, nõnda et kiwi kangi peal kõikuma hakkas. „Sa oleks wiimati külaonule weel suudki annud. Kuradi päralt, see oli tore!“

„Waata, et kang alt ära ei tule,“ ütles peremees pahaselt.

„Ma tundsin kohe Sepa Willemi hääle ära. Sain aru, et ta Anu juurde tulnud... Sülgasin ja tulin wälja... Oot' ma panen nüüd oma kangi sügawamale... Sülgasin ja tulin wälja.“

„Kuradi tore nali, kui sa Sepa Willemile kõrwale oleks heitnud ja tema kaenlasse wõtnud. Ah sa pagan, see oleks weel lugu olnud. Aruküla poisid oleks kohe selle kohta laulu teinud.“ Taaweti tuju oli hiilgaw. Ta töötas kahe kangiga, tõukas üht alla, teisega hoidis kiwi ülewal, juba oli see augu kohal, maapinna kõrgusel.

„Nii et seekord pidid oma nina Maalist puhtaks pühkima,“ ütles ta rõõmsa pilkega.

„Kudas nii? Mitte sugugi. Ma tean ju küll kus Maali magab. Mul on seal kõik kohad tuttawad. Tal on rehetoas ahju kõrwal säng.“

Ka Taawet näis kiwi ära unustanud olewat. Ta wahtis aineti peremehe suu peale. „Aga wööruse uks on haagis?“

„Noh, küll ma selle lahti mõistan teha. Ukse peal on awaus, ma lasksin sealt konksu sisse, tõmbasin haagi eest ära ja olingi toas... Ära liiguta, hoia . . . kurat . . . Noh, nüüd on jälle augu põhjas.“

Taawet oli peremehe tuppapeasemise üle nõnda wihaseks saanud, et kõwasti kangi peale wajutas, selle ots libises ja kiwi oli jälle augu põhjas.

„Mis kurat sa jõngutad sedawiisi,“ pahandas peremees.

„Ise jõngutad; sa ei mõista ju muudkui Maali peale mõtelda, sul weel kiwi meeles“ urises sulane, sülitas wihaselt pihku ja mõlemad hakkasiwad jälle kangidega tööle. Kumbki ei lausunud sõna, ainult kangi mütsumist ja Taaweti wihast sülitamist oli kuulda. Tükk aega kulus enne ära, kui kiwi jälle maapinna kõrguseni tõusis, ühes sellega ka peremehe meeleolu.

„Noh, nüüd sa oled jälle meil käes,“ noomis peremees heasüdameliselt musta taguotsaga kiwi. „Ei saa nüüd enam kuhugi pease. Just nagu Otsa Juhan Tuisu Liisu kaenlas. Kurat teab aga, kuhu see Maali oli pugenud, kolasin kõik toa läbi, ei kusagil teist . . .“

„Siis ei saanud kätte?“ küsis Taawet põnewusega.

„Noh, küll teine kord saan;“ trööstis ennast peremees.

Taawet pistis väikese kangi kiwi alla, wajutas järsku peale — ja nagu muna weeres kiwi kangide otste pealt august eemale.

„Näe, nagu küpse kartul!“ hüüdis peremees ja lisas vähe aja pärast juurde. „See Maali on aga kena neiu küll, kui sellele kord suud saaks anda wõi kaenlasse wõtta, ma ütlen, oh mu põlwed!“

„Ei sinu suu seda maitsta saa,“ hirwitas Taawet iseeneses ja hakkas kangisid teise kiwi juurde wedama. Peremees läks talle kintsu sügades järele.

PÜHADE LÕPP

Jõulupühad ja selle järele tulewa Uue aasta ning Kolmekuninga püha saatsin ma see aasta väga lõbusasti mööda. Jõulu laupäewal minu oma kodus tore jõulupuu, palju wõeraid, sile-
daid kawalerisid ja prouad ning neiud siidis. Minul kui noorel tohtril ja poissmehel on paljudes perekondades hea tutwus, iseäranis seal, kus tütred meheleminemise eas on. Esimesel pühal ühe kaupmehe juures jõulupuu. Jällegi lõbus seltskond. Teisel pühal kontserdil ja tantsuõhtul. Kolmandal — perekonnapidul. Ja nõnda edasi. Ma olin väga lõbusas tujus, naljatasin, naersin, olin rääkides terawmõtteline. Mõned minu tuttawatest ütlesiwad, et nad mind ära ei taha tunda, sest et ma ennem alati enamasti kurwa-
meelne, tõsine ja sapine olin. See tuli ka muidugi sellest, et mul studeerimise ajal kaunis wilets majandusline seisukord oli: pidin enesele tunniandmisega ülespidamist teenima. Ehk küll wend wäikese koha omanik oli, polnud mul tema käest suuremat abi loota, oli ta ju isegi kaelani wõlgade sees. Nüüd oli see aeg mööda. Mu majandusline seisukord oli kindel.

Aga kui ma kõigi nende lõbustuste ajal üksi trehwasin jääma, ilmus mu silmade ette pilt, mis mu rõõmu hallikat ära kippus kihwti-
tama. Paar päewa enne pühi käis mul wend linnas ja ütles, et ema haige olla. Ma teadsin, et ta juba kaua haiglane olnud ja awaldasin

arwamist, et midagi kardetawat pole ja kirjutasin tarwilisi rohtusid. Pean tähendama, et ma juba studeerimise ajal wäga harwa maal wenna ja ema pool käisin. Ma olin oma perekonnale wõeraks jäänud. Maal olles tundsin ma koledat igawust. Mind huwitas linna elu oma seltskonnaga. Wend wõttis rohutähe, waikis natukene ja lisas siis juurde: „Ei tea, kas tema enam elusse jääb.“

„Kas ta siis raskesti haige on?“ küsisin mina.

„Ei seda küll mitte, aga ta ise arwas. Kas sa pühadeks maale ei saa sõita?“

Ma lõin silmad maha. Muidugi oli mul wõimalik sõita. Kuid mu silmade ette kujunes lõbus elu pühade ajal linnas. Aga ma ei julgenud tunnistada, mitte iseenesele ka, et ma lõbusa elu pärast linna tahan jääda. Ma püüdsin iseenesele ja wennale tõendada, et mul tarwilik on linna jääda.

„Ega just hea ka sõita pole,“ ütles wend omalt poolt. „Ihm on külm, wersta nelikümmend hobusega sõita . . .“

Ma tulin otsusele, et linna jääda.

Ükse peal käänas wend tagasi ja ütles tasase, wärisewa häälega:

„Aga kui ema ära sureb pühade ajal, sa ometi siis matusele tuled?“

Ma tundsin, et midagi terawat mulle südamesse torkas.

„Ja muidugi, kohe. Aga ega ta, lootuse järele, ometi weel ei sure. Kui aga peaks

nõnda juhtuma, siis anna mulle sellest kohe teada . . .“

Teadmine, et mu ema kodus iga päew surra wõib, oligi kihwtitilgaks minu rõõmu hallikas. Iseäranis wenna wiimane ütetus... Tuju oli siiski terve pühade ajal palju lõbusam kui kunagi enne.

Kolmekuninga päewa õhtul olin jälle kusagil perekonna pidul. Oli umbes kella ühe ajal öösel. Tantsisin waltseri — see on minu kõige armsam tants; selle juures unustan ma kõik, ma tunnen nagu lendaks kõrgel õhus, kaugel sellest ilmast. Waltser lõppes ja ma jalutasin ühe naesterahwaga, kes mulle kõige rohkem meeldis, mööda saali, tegin nalja, jutustasin naljakaid lugusid. Minu kaaslasel sai ainult naerda. Ma nägin, et ka tema pilgud, mis ta minu poole heitis, mitte külmad polnud.

Korrage tuli keegi meesterahwas mulle juurde ja sosistas kõrwa sisse: „Teid kutsutakse.“

Ma tundsin, kudas weri palgesse tungis ja põlwed wärisema hakkasiwad. Mu silmade ette ilmus ema, surija ema.

Ilma, et meelde oleks tulnud wabandada, läksin saalist wäija. Eeskojas seisis wend. Mul oli korraga kõik selge.

Paari minuti pärast olime uulitsal ja sõitsime minu korteri poole.

„Surnud?“ julgesin ma wiimaks küsida.

„Ei, aga kaua enam ei ela. Palub, et sa
weel tuleks, et sind näha . . .“

Wenna hääle järele võis otsustada, et asi
tõsine oli.

Wõtsin mõned rohud kaasa, panin ennast soo-
jemalt riidesse ja sõit algas. Kumbki ei lausunud
sõna. Wend laskis hobust võimalikult kiiresti
sõita. Näha oli, nagu kardaks ta hiljaks jääda.

Oli pilwes ja pime öö. Tee kõrwal musta-
siwad metsatukad, põõsad, majad . . . Ma waa-
tasin enese ette, kuid mitte seda ei pannud ma
tähele, mis silmade ees oli, waid seda, mis mu
waimusilma ette kujunes. Seal wõitlesiwad ole-
mise eest kaks pilti: sureja ema kehwas suitsunud
kambris ja hiilgawad pidulised särawas saalis. Esi-
mesele pildile ei julgenud ma aset oma ettekujutu-
ses keelda, kuid teine ei tahtnud sealt taganeda:
ikka ja ikka kostis jälle waltser kõrwu, silmade ette
ilmusiwad walgetes ja roosades riides naesterah-
wad, naeratawad näod, meelitawad pilgud . . . Ehk
ma küll selle teise pildi üle praegu häbi tundsin,
ei jõudnud teda siiski enesest ära tõrjuda . . .

Ja kudas ilmun ma oma ema ette?
tõusis minus korraga küsimus. Ma ei julge
talle silmigi waadata. Mis ma ütlen temale.
— Armas ema! — seda sõna ei olnud enam
kümnete aastate kaupa minu suust kuuldunud,
kudas ma seda nüüd ütelda saan. Ja see
oleks häbemata, kui ma seal sõnu ütleks, mis

südamest ei tule. Olen ma oma ema armas-
tanud? Ei, wist küll mitte; siis oleks ma teda
sagedamini waatamas käinud. Ma käisin wahest
aastas kord teda waatamas, ja sedagi mitte
südame sunnil, waid et ema seda soowis. Ta
soowis mind sagedamini näha. Iseäranis wiimasel
ajal. Aga ma wabandasin ajapuudusega.

Südametunnistus seisis nüüd kohtumõistjana
mu ees. Ma ei julgenud oma silmi üles tõsta,
ei julgenud terawasti ümberringi waadata, ma
kartsin südametunnistust enesele igast pöösast,
metsatukast ja mustawast majast wastu waatawat.
Ma pigistasin silmad kinni. Siis nägin jälle enese
ees sureja ema pilti.

Wäikene lamp põles laua peal ja walgustas
mustade seintega kambrit. Õde tõusis ema woodi
eest, mis nurgas oli, üles ja tuli minule tasakesi
wastu. Wist magas ema. Ma astusin tasaste
sammudega woodi poole. Ema oli käimist
kuulnud. Et ta pea seina poole oli käänatud,
küsis ta sosistades:

„Kes seal tuli?“ ja lisas kohe juurde: „Artur,
kas sina tulid?“

„Mina jah,“ kostsin ma waewaga. Hääl kuul-
dus mulle enesele wõõras ja keel ei kuulnud sõna.

Waewaga ja tasakesi hoigades pööras ema en-
nast teise külje peale. Ta tegi seda siiski enne, kui
õde teda aidata sai. Mina ei julgenud teda aidata,
ütlesin ainult, et parem on kui ta rahulikult pikali on.

Tule walgus langes nüüd ta näo peale; see oli hall ja kuiwetanud, palged sisse langenud...

Teki alttuliwad kõhnad, kondised, hallid käed nähtawale. Waewaga sirutas ta need käed minu poole ja pani need minu kaela ümber. Siis suudles ta palawalt mitu ja mitu korda minu otsaesist ja silmi.

„Artur, minu poeg, minu armas poeg,“ sosistas ta läbi nutu.

Kui ta jälle tasakesi hoigades ennast kareda riidega ületõmmatud õlekoti peale oli lasknud, hakkas ta üksisilmi minu peale wahtima. Ma wõtsin ta käe ja katsusin weresoone tuksumist. Et ta iga tund surra wõib ja üle paari päewa ei ela, oli kindel.

Raske oli mul tema waadet ära kannatada. Ta tahtis nagu minu südamesse waadata, mind läbi näha, näha, missugune ma nüüd olen. Ja ma ei julgenud ennast, oma sisemist inimest temale näidata. Ma katsusin temale otsa waadata, aga see oli nii raske ja piinlik, et ma niisugust katset enam korrata ei tahtnud. Ma püüdsin ennast nagu jaanailind küti eest peita, wahtisin küll selle kõhna, tuhakarwa näo poole, aga mitte selle peale. Kumbki ei rääkinud sõna. Teised oliwad ära läinud.

Kõrwus kõlas mul wals ja silmade ees wirwendasiwad walged kleidid ja naeratawad neiude näod. Ma katsusin seda kõike minema kihutada, aga see oli ilmaaegne waew. Ma katsusin seda minema kihutada, sest mul oli tundmus, nagu näeks ja teaks ema, millest ma mõtlen. Mul oli lõpmata

piinlik, ja ema silmad wiibisiwad minu peal — kui tulised söed põletasiwad need silmad mind.

„Ma ootasin sind pühadeks, aga . . . sa wist ei saanud tulla; eks sul ole palju tegemist wist,“ rääkis ema nõrga häälega.

Ma sain aru, et see alles sissejuhatuseks on ja teadsin kuhu poole ema jutt lõpuks saab kalduma. Mu piinlik olek kaswas iga silmapilguga.

„Wõi mind ei olnud sul enam meeleski, oma wana emakest.“ Ja pisarad weeresiwad tal silmist jämeda lina peale.

Minu sees oli päris põrgu. Mis pidin ma temale ütleva? Waletada temale — seda ei suutnud ma. Ja õigust kõneleda, kõneleda sellest, kui lõbusasti ma linnas pühad mööda saatsin . . . Ma wahtisin eneseette, nagu see, kelle hingesurma süüwaewab.

„Ja ma kartsin,“ rääkis ema edasi, kui ta nutu üle wõitu oli saanud, „et ära suren ja sind enam ei näegi. Hea, et sa nüüd tulid, armas pojake.“

Jälle wõttis ta waewaga mu kaela ümbert kinni ja andis minu otsaesisele mitu korda suud, kuna ta pisarad mu palgetele langesiwad.

Nagu raudtangidega pigistati minu südant.

Aga ema rääkis edasi:

„Kas sa ka ikka weel kirikus käid ja kunagi Jumalat palud, nagu siis, kui sa weel wäikene olid?“

Seda olin ma ootanud. Mis pidin ma selle peale wastama?

Pidin ma surejale emale seletama hakkama,

mispärast ma kirikus ei käi. Sest juba aastat kolm neli polnud ma laual käinud. Ma olin kristliku kombeõpetuse poolt, pidasin seda kõigekõrgemaks ja paremaks õpetuseks, aga kättegi polnud ma seda mitmel aastal wõtnud. Palwet ei tulnud mul kunagi meelde. Õhtul magama minnes oli mul ennem mõni ilus naisterahwas kui palwe ehk Kristus meeles. Mis pidin ma wastama? Waletanud oleks ma ka ehk hea meelega, aga ma olin kindel, et ema sellest walest kohe aru saab. Mõni silmapilk olin ma kui süte peal. Aga ema sai minu piinlikust seisukorrast aru ja rääkis edasi, et oma armast poega mitte piinata.

„Oh Jumal, kas noortel inimestel nüüd palju aega on niisuguste asjade peale mõtelda. Eks sul ole palju tööd ja tegemist ka. Aga, armas pojake, pea ikka Jumalat meeles ja palu...”

Ta hakkas jälle kibedasti nutma.

„Palu ikka Jumalat, siis ei ole sul karta midagi. Muidu wõib ju kõik juhtuda. Eks sul ole hea nüüd küll . . . Ma palusin iga õhtu sinu eest Jumalat. Ma tunnen, et ma enam kaua ei ela, siis ära sa unusta kunagi Jumalat palumast. Luba mulle seda, siis saan ma rahulikult surra.”

Weel omas elus polnud mul tarwis nõnda oma tahtmisejõudu kokku wõtta kui siin, et seda, mis ema, sureja ema soowis, lubada.

Ja ma lubasin. Wägisi pidin ma iga sõna oma kurgust wälja pigistama. Aga ema peale ei julge-

nud ma oma silmi tõsta. Tundsin, et ta waade minu peal wiibib, nagu tahaks ta minu südame põhja waadata ja sealt lugeda, kas ma ka seda tõesti, kindla tahtmisega luban.

Südametunnistus aga nagu hirwitas minu lubamise üle: Seda sa ometi ei saa pidama. Selle tarwis on sulle endine lõbus elu liiga kallis, et sa sellest lahkuda suudaks . . .

Nagu mitmekümne puudaline nägemata raskus rõhus mind, ähwardas mind puruks lit-suda, südant tundsin endist wiisi nagu raudse pihtide wahel olewat.

Ma seletasin emale, et tal tarwis on rahulik olla, et palju rääkimine talle kahjulik on.

„Aga ta teeb ju seda sinu kasuks,“ heitis mulle südametunnistus ette.

Wiimaks ometi oli mul wõimalik talle head ööd soowida ja wälja minna. Ruttu astusin ma üle õue ja kõndisin teed mööda edasi, et oma meelt lahutada. Kõik mu sees mässas ja kees. Kõrwades kumises tantsumuusika, ema nõrk, läbi nutu sosistamine, noorte neiude rõemus naer... Hiilgaw tantsusaal, särawad ülikonnad, naeratawad, rõõmsad neiude näod — nõiduwad silmad, armastusest täidetud pilkudega, ja nende kõrwal, hall, sissewajunud palgedega ja kustuwate silmadega nägu, milledest siiski lõpmata armastus oma lapse wastu paistis... Ja ehk küll pime öö oli, ja ma üksi olin, ei julgenud ma silmi üles tõsta...

LAENAMAS

Üliõpilane Arndt pani riidesse ja katsus otsusele jõuda, kelle käest raha laenama minna. See otsus oli tal ju mitu päewa kindel, et ta tingimata kellegi käest rublat kümme peab laenama. Inimesed, kelle juurde ta õnne tahtis katsuma minna, lendasiwad tal kiiresti waimusilmade eest mööda. Seal oli kõige pealt poodimees sellesamas majas, kus ta ise elas; selle käest ehk saaks, aga sealt on ta juba kaupa isegi mitme rubla eest wõlgu wõtnud ja tahaks weel edasi wõtta. Kingsepp, kes talle mõne paari saapaid on teinud, see pole ka waene mees, aga sellel on ilus tütar, keda Arndt tunneb — isa ehk jutustaks laenust tütrele — ei, see ei lähe. Paar poodiselli, kellega ta mõnikord üheskoos mõne pudeli õlut ära on joonud, need ehk saaksiwad ka anda; nendele oli ta aga ühel tantsupidul õige terawasti nina peale andnud. Õllepoodi pidaja, kelle juurest ta mõnikord õlut on lasknud tuua — aga see on kole ihnus, see ei anna. Wiimaks tuleb Arndtile kaupmees meelde, kelle juurest ta alati lipsisid, pesu ja muid sellesarnaseid asju ostnud; see mees on lõpmata lahke, on walmis alati ka kaupa wõlgu andma. Arndt ei hakka pikemalt asja üle järele mõtlema, teades, et siis mõni takistus meelde tuleks, ta wõtab mütsi ja astub kiiresti uulitsale ning katsub rõõmsat ja mureta nägu teha. Tarwis esite midagi osta, mõtles Arndt, on ju weel wiisküm-

mend kopikat taskus ; ja siis ütelda, et ettenägemata kulusid on tulnud ja et ta wõla warsti ära tasub. Wõi küsida kohe ära — muidu pole pärast enam julgust. Tal on seda mitu korda ette tulnud, et ta kuhugile laenama on läinud, pärast aga nõnda araks saanud, et sõnagi pole laenust lausunud. Seda ei pea täna juhtuma. Ja mis siis sestki, kui wõlga ei saa? Ei maksa enesele asja nõnda südamesse wõtta.

Ja wõimalikult rõõmsa ja mureta näoga astub Arndt wäheldasesse riide- ja pudukaubapoodi. Kaupmees, noorepoolne mees, lõpmata lahke näoga, mõõdab paarile naisterahwale arssinapulgaga walget riidet. Arndti nähes teeb ta wiisaka kummarduse ja ütleb magusasti naeratades:

„Tere, herrad!“

Arndt astub ligemale ja annab kätt. Kaupmees paneb arssinapuu ruttu käest, surub kätt ja kordab weel: „Tere, herrad!“

Siis lisab ta naeratades juurde: „Silmapilk!“ ja mõõdab riidet edasi.

„On küll õre teine,“ ütleb üks naisterahwastest, mõõdetawat riidet näpuga katsudes.

„Ma ütlen Teile,“ sosistab kaupmees poolsalaja ja tõsiselt, „paremat riidet selle hinna eest Teile kusagilt meie linna kauplusest ei saa, olgu ehk mujalt linnast; uskuge mind, ma ei taha Teid petta. Kui ma Teid ükskord petan, teine-

kord Te enam minu juurde ostma ei tule. Ja nõnda teen ma iseenesele kahju. Riie on hea.“

Ja Arndti poole waadates ütleb ta :

„Mul on toredaid lipsisid, kõige uuem sort, päris uut moodi. Kui kunagi tarwis on, siis wõite saada kõige toredamaid.“

„On muidugi ka kallid,“ katsub Arndt naljatada.

„Ei ole kallid; kallid ei ole sugugi. Nad on aga toredad. Wõin Teile näidata, siis Te usute, et kallid ei ole.“

Riie on mõõdetud. Kaupmees hakkab seda sisse pakkima.

„Wõiks ikka maha jätta,“ nurub ostja. „Kümme kopikat arssina pealt oleks küllalt.“

„Ei wõi, kulla perenaine, näete isegi, ma olen teinud, mis wõisin. Ma müün sedasama riidet mõnele kolmeteistkümne kopika eest. Aga ei ole midagi teha, Teie seda ei maksa, ja ma ei saa küll rohkem kasu, kui kopik arssina pealt; aga pole midagi teha. Ega kaup ometi seista wõi. Kaup peab alati käima.“ Ja nõõriga pakki kinni sidudes waatab ta Arndti poole ja lausub naeratades: „Silmapilk.“

„See tuleb siis kaksteistkümme arssinat, üksteistkümme kopikat arssin — see teeb nõnda palju kui — kümme arssinat tuleb rubla kümme kopikat, kaks arssinat tuleb kakskümme kaks kopikat, see on kokku — rubla

kümme ja kakskümmend kaks — rubla kolmkümmend kaks kopikat.“

Ta rehkendab weel mõttes kord üle ja ütleb siis:

„Jah, rubla kolmkümmend kaks kopikat.“

„Täna wäga, täna,“ ütleb ta raha wastu wõttes. „Tulge jälle, kui midagi tarwis on. Jumalaga, jumalaga.“

Siis pöörab ta naeratades Arndti poole:

„Wabandage, et nõnda kaua oodata lasksin. Millega wõin ma herrasid teenida?“

„Ei tea järsku ise ka,“ katsub Arndt naljatada ja püüab otsusele jõuda, mida wiiekümne kopika eest osta. Osta on aga tarwis, sest praegu ei raatsi ta kudagi kaupmehe roosilist tuju niisuguse tülitawa asjaga, nagu raha laenuks palumine, rikkuda.

„Wahest näitate neid uusi lipsisid. Oleks olnudki tarwis.“

„Jah, missugusid soowite — ristlipsisid wõi köidetuid?“

Ristlipsid on odawamad, mõtleb Arndt.

„Ristlipsi oleks tarwis,“ ütleb ta.

„Silmapilk.“ Kaupmees seab trepi ühe riuli ette, astub mõne astme ülespoole ja toob sealt sületäie kastasid lauale.

„Olge heaks, herrad,“ ja wõtab kastidelt kaanesid pealt ära. „Walige ise, mis Teile rohkem meeldiwad, küll me hinnaga toime

saame. Olge heaks. Ma toon silmapilk veel teisi sortisid.“

Ja kaupmees läheb jälle riiuli juurde.

Arndt waatab lipside peale, kuna ta neid siiski tähele ei pane. Kas nüüd küsida? mõtleb ta, nüüd pole ühtegi inimest sees, oleks õige hea. Muidugi nüüd.

Ta kogub julgust.

Wahest tuleb väga ootamatalt, waja kat-suda enne millegist juttu ajada, mõtleb ta.

„Kas teie täna öösel tulekahjul olite?“ küsib kaupmees uue kasti-sületäiega Arndti ette tulles, ja lisab juurde: „Olge nõnda lahked!“

„Ei wiitsinud minna, kuulsin, et teises linna-jaos — kaugel väga.“

„Noh, kas teate, oli tulekahju!“ räägib kaup-meess kastasid awades edasi. „Kas wett kallati peale ehk ei, see midagi ei mõjunud.“

„Kudas ta nõnda siis põles?“ küsib Arndt, kuna ta ise mõtleb: Nüüd ei kõlba küsida.

„Oh, Teie ei wõi aimatagi, kudas see kõik tuli. Ega siis tuli seal iseenesest lahti ei läinud.“

Ja poolsosistades rääkis ta edasi:

„Mulle kõneles üks pritsimees: kõik olnud petroleumiga ära kastetud. Mõtelge, kudas siis põleb! Ja pealegi riidekaup. Ta wõis ju pakid enne lahti harutada. Ega see mees nõndasama ei teinud!“

Arndt astub kannatamatalt ühe jala pealt teise peale ja teeb, nagu kuulaks ta põnewusega kaupmehe juttu, kuna ta ise mõtleb: kui ta nüüd rutem ära lõpetaks, muidu tuleb mõni ostja ja siis peab kaua ootama.

„See oli mees!“ räägib kaupmees leti najale toetades edasi. „Kaup oli kallilt hinnatud tulekassa-seltsis. Aga kaupa tal ei olnudki enam viimasel ajal midagi!“

„Miks ta siis nii tegi?“ küsib Arndt, et midagi rääkida ja pahandab iseenese üle, et nii lapsiku küsimise ette pani.

„Ta oleks ju muidu pankrott olnud. Tal oli ju koledasti wõlgasid. Mõne nädala eest käis teine weel minu pool: andku mina temale kolmsada rubla wõlgu, temal olla weksel maksta. Jumal, kust siis mina wõin wõlgu anda, mul on ju ometi väikene kauplus! Mul on ka wekslid maksta. Ega see nalja-asi ole! Mina pole kunagi kellegi käest wõlgu käinud kerjamas, ega lähegi, kui Jumal nõnda edasi aitab.“

Arndt tundis, kudas ta julgus nende sõnade juures koguni madalale wajus. Mina pole kunagi kellegi käest wõlgu käinud kerjamas, kordas ta iseeneses. Ei, wõimata on mul nüüd weel tema käest küsida.

„Palju see lips maksab,“ küsib ta, et oma rõhutud olekut wähe kergitada.

„See tuleb Teile nelikümmend wiis — nelikümmend kopikut. Ma ütlen teile, lips on hea.“

Tarwis siiski küsida, mõtleb Arndt, saagu wõi sandem.

„Seda on natukene palju, kas odawamalt jätta ei wõi?“

Ja Arndti erutatud peaajus walmib plaan, kudas sellest rääkida: Tarwis õige naljatoonil seda teha; ütlen: wõtate liiga palju iga asja eest, nüüd on waesed ajad. Mul praegu rahapuudus, mõtlesin Teie käest rublat kümme wõlgu paluda, wõtke nii palju protsentisid kui tahate. Wõiks ju lõpuks tõsisemalt juurde lisada: Päris tõesti oleks palunud Teie käest rublat kümme wõlgu. Ja seda kõike peab kohe tegema. Häbi on küll nõnda ka teha, aga . . . tarwis kohe peale hakata.“

„Kas Te kolmekümne wiie kopiku eest ei wõi anda.“

„Ei wõi,“ ütleb kaupmees kurba nägu tehes. „Ma tegin Teile isegi hinna, mõistliku hinna.“

„Te tahate iga asja pealt liiga suurt kasu saada. Wäga waesed ajad on praegu. Ei wõi nõnda palju kudagi maksta,“ katsub Arndt naljatada.

„Oi noorherra, Teil ei ole kunagi waesed ajad.“

Pagan wõtku teda, mõtles Arndt, kudas ma nüüd pean küsima. Aga olgu, edasi!

„Ega Te seda ju ei usu. Teil on raha küllalt, arwate, et kõigil on. Mul on praegu niisugune põua-aeg, pean ükskõik kelle käest . . .“

Kaupmees waatas wiimaste sõnade juures ukse poole, mis lahti läks. Käsitöölise laadi noormees astus sisse ja teretas.

„Tere, wa' kallis,“ ütles kaupmees ja ulatas talle naeratades kätt.

„Noh, mis oli, kui tohin küsida, tarwis?“

„Paar maniskat soowisin.“

„Missuguseid, kas neid, mis kraega ühes, wõi jälle, mis paljas rinna-esine on?“

„Kraega ühes oleksin soowinud.“

„Jah, silmapilk!“

Kaupmees ronis treppi mööda riulile ja tassis sealt mõne kasti alla.

Arndt tundis ennast koledasti erutatud ja rõhutut olewat, et niisugune eksitus oli juhtunud. Üks silmapilk — ja kõik oleks üteldud olnud; ja kudas sa nüüd peale hakkad? Pealegi peab nüüd ootama, kuni see ära läheb. Nii kaua, wõib olla, tuleb mõni teine. Ja mis ma selle tühja lipsi ostmise juures siin nõnda kaua wahin! Hirmus piinlik!

Paar maa-naist tuliwad uksest sisse.

Seda oli nüüd weel tarwis, mõtles Arndt. Tarwis ära minna. Nüüd ei saa igatahes enam . . . Peab wäga kaua ootama.

Ta pani lipsi, mis wälja oli walinud, leti peale ja waatas kaupmehe poole. See seletas parajasti, et maniskad päris linased olla ja et ta walmis on ilma rahata maniskaid ostjale andma, kui see mujal niisuguseid odawama hinna eest saab.

Luiskab praegu, mõtles Arndt. Õiglane inimene seda ei teeks. Ja kui ta õiglane inimene ei ole, ei hooli ta ka teise hädest, ehk olgu siis, kui sellest kasu loodab. Mis kasu ta sellest wõib loota, et mulle laenab? Et ma siis alati tema käest ostan? See ei tähenda palju. Et ta ise õiglane inimene ei ole, kardab ta muidugi, et ma wahest ära ei maksa.

Maniskad pakiti sisse ja silmapilk lubati maa-naistele tarwilikku riiet näidata.

Arndtil oli piinlik nõnda kaua wahtida. Ta näitas wäljawalitud lipsi peale ja ütles, et selle wõtab.

„Silmapilk,“ ütles kaupmees riiet letile laiali laotades.

„Kas wahest muud weel midagi tarwis oli?“ küsis ta lipsi paberi sisse pannes.

„Ei tea just praegu,“ ütles Arndt ja mõtles, mida küll kümne kopiku eest saaks. Äega oleks weel tarwis wiita, kuni naised ära lähewad. Mis asi maksaks küll kümme kopikut ehk vähem?

„Üht maniskanuppu oleks tarwis olnud.“

„Mis kurgu alla pandakse?“ küsis kaupmees, sõrmega kurgu alla näidates.

„Jah, niisugust.“

„Kohe, silmapilk!“ Ta ulatas ühe väikese kasti Arndti ette. „Need maksawad kümme, need kaheksa, need wiis kopikut tükk. Need on muidugi kõige kõwernad.“ Ta näitas kümneliste peale.

„Kas üleüldse küsida wõi ei,“ mõtles Arndt, kui kaupmees naistele jälle riide headust hakkas kiitma. „Ja läheksiwad need kord ära! Kaua ma nõnda wõin oodata!“

Wiimaks hakkas kaupmees ometi riiet sisse pakkima, selle juures waatas ta ise Arndti poole ja ütles naeratades: „Silmapilk!“

Kuidas nüüd jälle peale hakata — endist wiisi see ei lähe, mõtles Arndt. Tarwis otsekohe julgesti ütelda: Kas Teil ei oleks wõimalik mulle kümme rubla laenata. Jah, muidugi, see on kõige mõistlikum.

Arndt katsus ennast rahustada ja selle otsuse juurde kindlaks jääda. Ta kõndis poodi mööda edasi-tagasi ja tegi, nagu wahiks ta uudishimulikult kaubapakkisid, mis riiulitel lasusiwad.

Naised läksiwad wälja. Kaupmees tuli Arndti poole. See pööras temale wastu ja ütles, ennast wõimalikult rahulikuks teha katsudes:

„Kas Te wõiksite mulle rublat kümme laenata? Nii paari nädala peale. Oleks hädasti tarwis olnud.“

Hääl kõlas tal wäga wõeralt, nii et rääkimise juures pidi kõhatama. Nüüd algas kolepiinlik waikus, mis küll waewalt pool minutit kestis, kuid Arndti meelest hirmus pikk näitas olewat. Ta kuulis oma südame kõwat tuksumist; kaupmehe näo peale ei julgenud ta waadata, waid waatas selle rinna peale. Kõrwale waatamine oleks inetu olnud.

„Ei ole wõimalik, kulla nooreherra,“ ütles kaupmees kurba ja ühtlasi lahket nägu tehes. „Annaksin kõige parema meelega, aga ei ole wõimalik. Waadake ise,“ ta pistis käe laekasse, kobas seal natukene ja tõi sealt mõned paberid nähtawale. „Siin on wekslid, pean ülehomme ära maksma. Üks sajarublane, teine kolme-sajarublane. Kas see nalja-asi on! Annaksin hea meelega. Wabandage, aga ei ole wõimalik.“

Arndt ei soowinud muud, kui siit kaduda — ruttu, wõimalikult ruttu. Ta tahtis kohe minna, aga õigel ajal tuli tal weel meelde, et raha maksmata on.

„Juhtub ka, et wõimalik ei ole. Wabandage, et tülitasin,“ katsus ta wõimalikult rahulikult ja lahkelt ütelda, aga hääl wärises.

Ta pani wiiskümmend kopikut leti peale.

„Tänan. Wabandage, jah, ei ole wõimalik. Hea meelega oleksin andnud, ei keelaks. Aga pole midagi teha.“

Arndt andis kätt.

„Jumalaga, tänan väga,“ ütles kaupmees.

Arndt pööras ruttu välja minema.

„Noorherra, kauba unustasite wõtmata. Olge heaks.“ Kaupmees ulatas asjad Arndti kätte.

Seda oli veel tarwis! Arndt pigistas huuled kōwasti kokku ja astus poodist välja. Nüüd sain sellestki wiiekskümnest kopikast lahti, kuna mul lipsi tarwis ei olnudki. Ja nüüd pean juba lõunasöögi tarwis laenama, ehk ilma lõunasöögita jääma“ mõtles ta.

Seminarist Haawik läks oma tuttawa realisti Tautsi kaasas N. Seltsi kooliõpilaste piduõhtule.

„Saab lõbus pidu olema,“ arwas Haawik tee peal.

„No muidugi,“ kinnitas Tauts. „Neiukestest ei saa puudust olema. Ja tants algab õige pea: teisi ettekandeid palju ei ole. Sa tantsid ju ka?“

„Tantsin küll,“ wastas Haawik, kuna ta häälest kahtlus kostis, nõnda et Tauts tarwis arwas olewat küsida:

„Kas hästi tantsid?“

„Meie õppisime ühe tuttawa juures. See ütles, et ma wiimati kaunis hästi olla tantsinud.“

„Mis tal siis ikka on, muudkui lase käia. Mina tantsisin ka esiotsa halwasti. Aga sellest ma ei hoolinud. Kukkusin mahagi mõnikord. Muudkui ülesse ja edasi. Peaasi on julgus.“

Seda teadis Haawik ka wäga hästi. Aga et teadmine ainult weel midagi ei aita, seda teadis ta niisama hästi. Ja Haawik põdes, nagu enamasti kõik seminaristid, argtusehaigust. — Julgust! julgust! kordas ta iseeneses ja püüdis hästi sirgelt ja julgelt käia. Argtust ei tohtinud tema juures keegi näha, nimelt täna mitte.

Aga oma liig julge ja sirgelt käimise eest sai ta warsti palga. Kui ta seltsimajasse oli jõudnud ja läbi eesruumide saali poole rühkis, ütles keegi tema kõrwal:

„Waata, kudas seminarist surmapõlgtusega marsib.“ Ja teine wastas: „Temal on täna õhtu palawam kui Port-Arturi meestel.“

Selle peale naersiwad mõlemad.

Haawik tundis higi otsa ette tõuswat ja käed läksiwad rusikasse. Ükse pealt waatas ta tagasi. Isandad, kes tema üle oliwad hirwitanud, istusiwad laua ääres, üks jalg teise peal, suitsetasiwad ja wahtisiwad kõrgil pilgul möödaminejaid.

Noorrahwas kogus pidusaali. Muuseas tulusiwad ka kaks Haawikule tuttawat neidu. Nad istusiwad kolm rida ettepoole teda ja wahtisiwad uudishimulikult publikumi. Haawik ootas, kuni nad selja taha waatawad, et neile siis tarwilist kummardust teha.

Aga neidudel oli kahele poole wahtimisest esiotsa küll. Ja kui üks neist wiimaks taha waatas, ei pannud ta Haawikut, kas meelega wõi kogemata, sugugi tähele. Haawik oli juba, et teretamiseks walmis olla, istme pealt ennast üles kergitanud, et tarwilisel korral ruttu wõimalik oleks kummardada. Ja nõnda konutas ta, kuni neiukene oma silmad jälle ettepoole pööris.

Natukese aja pärast waatas teine neiu selja taha. Haawik tõusis jälle püstakile. Ja see kord oli see tarwilik. Sest neiu silmad jäiwad tema peale peatama. Haawik kummardas, nõndapalju kui eesolew tool lubas. Aga hilja!

Juba oli neiu oma silmad tema pealt ära pööranud. Äritatult istus Haawik tooli peale.

Algus ei olnud sugugi lõbus.

Haawiku kõrwale — ainult üks tool jäi wähele — tuliwad tema tuttawad neiud. Kaunis wähe tuttawad. Sest ligidalt tuttawaid neiusid on seminaristidel üleüldse wähe. Neiud ei kannata seda, et neile seminaristisid ette wisatakse ja hoiawad sellepärast endid hoolega nendest aupaklikus kauguses.

Haawik tõusis juba aegsasti püsti, kui neiusid enese kõrwale nägi tulewat. Wiimaks oli tal see au ja hirm neid päris kätt pidi teretada. Neiukesed waatasiwad pileti pealt nummert ja istusiwad oma kohale. Haawik tundis, kudas tema erutus kaswas. Et rääkima peab hakkama, seda pidas ta õige tarwiliseks. Kerge on seda ütelda, aga millest sa peale hakkad. Küsimus on ka — kas neiud seda soowiwad? Nad sosis-tawad ja itsitawad — wõib olla ka tema üle.

Haawik otsis jutu ainet ja põrmitses wahete-wahel neiude poole.

Neiud jäiwad wait. Neil näis üsna igaw olewat. Haawik tundis, et tund on tulnud: rääkima peab hakkama, waikimine oleks alatu argtus olnud.

Aga nüüd tuli küsimus: kas jääda oma kohale wõi istuda ligemale. Üle ühe istme oli natukene halb rääkida; ligemale istuda — ei

tea kas on wiisakas. Wõi peab luba küsima ligemale istumiseks? Ja kui Haawik wiimaks kauase kahklemise järele selleks luba tahtis küsida — siis hakkasiwad neiud omakeskis jälle hirwitama. Paras aeg oli mööda.

Tema ees istujatest neidudest waatas üks jälle taha ja ta pilk jäi Haawiku peale wäheks peatama. See tõusis üles ja kummardas. Neiud wastas õige külma peanikutamisega. Haawik tundis enesel nagu sipelgaid üle ihu jookswat ja pigistas huuled kokku.

Neiud tema kõrwal oliwad jälle wait jäänud. Haawik wõttis kõik oma tahtmisejõu kokku.

„Kas ma tohiksin teilt küsida, mis on esimene nummer?“ (Ta teadis seda küll isegi).

„Wist orkestri mäng,“ wastas temale lähedam neiu.

Teine itsitas naerda.

Haawikul tõusis higi otsa ette.

Edasirääkimiseks ei olnud tal mingit lusti.

Kõlises kolmas kell, ja muusikakoor hakkas mängima. Haawik hingas kergemini.

Tema kõrwale, tühjale istmele tuli üks gümnasist. Wäikesed äpardused maha arwatud, läks ettekannete aeg Haawikul kudagi mööda.

Mis tantsu ajal wiga, mõtles ta, seal wõid sellele ligineda, kellele soowid; ehk kellest soowid, eemale minna. Ühe sõnaga — wabadus!

See wabaduse aeg jõudis kätte. Saal oli toolidest tühjaks tehtud. Noorrahwas jalutas kahe kolme ja nelja kaupa ümber saali. Haawik piilus mõne silmapilgu ukse juures. Hea meelega oleks ta ka mõne neiukesega jalutanud. Aga kudas sa nüüd lähed neiule juurde! Wõib olla, ei soowi ta jalutada. Ta astus kahe kooliwenna kõrwale, kes mööda sammusiwad ja läks nendega ühes. Need oliwad ka sõnawaesed ja kohmetud; piilusiwad kartlikult istujate peale.

Muusika hakkas mängima. Tantsijad seadisiwad endid paaridesse, meesterahwad, kes ei tantsinud, kogusiwad keskele. Kõige rohkem oli seal seminarista. Haawik seisis oma kooliwendade seltsis ja püüdis rõõmsat ja hooletut nägu teha. Aga sealt paistis siiski ärewus ja rahutus.

„Minge tantsima, mis te' ootate“ ütles Tauts tantsult tulles ja higi pühkides.

„Ma ei pea suuremat lugu sellest tantsust,“ ütles Haawik.

„Waltserist? see on ju kõige ilusam tants.“

Haawik teadis seda isegi. Aga ta rääkis ju ainult suuga. Südamega oli ta sellest kaugel.

Südamega wiibis ta neidude juures, kes istusiwad ja keda ta hea meelega tantsima oleks wiinud. Aga tantsijatest on raske läbi tungida, ei tea kas neiud soowiwadki temaga tantsida ja ei tea kudas tantsimine läheb . . .

Wiimaks ometi wõttis ta südame rindu ja hakkas tantsijatest läbi tungima. Juba oli ta neiude lähedal ja kummardas ühe tuttawa ees, seal waikis muusika.

Tuliwad mõned tantsud, mida Haawik sugugi ei tantsinud. Mõruda tundmusega luuras ta ukse pealt ehk keskpaigast tantsijate peale. Pidutuju oli tal täiesti kadunud. Naeratawad ja rõõmsad näod oliwad temal koguni wastumeelt.

„Mispärast te' ometigi ei tantsi?“ küsis üks tuttawatest tema käest.

„Ei pea tantsust üleüldse mingit lugu. Liiga kerge lõbu,“ jutlustas Haawik ükskõikselt.

Järgmine tants oli polka.

Nüüd, nii wõi teisiti, aga tantsitud saab, — otsustas Haawik. Kõige enne ei arwanud ta siiski heaks peale hakata: Las' mõned teised alustawad.

Mõne minuti ootas ta. Aga siis nägi ta oma suureks ehmatuseks, et kõik tema tuttawad neiu juba tantsima oliwad wiidud. Polnud see ka ju ime: tantsisiwad ju polkat kõik, isegi kõik seminaristid.

Haawik waatas meeleäraheitmise ja wihaga ümber. Üks tuttaw gümnasist tuli tantsult.

Selle poole pööras Haawik wiimases hädas.

„Tutwustage mulle mõnda neidu“ palus ta ja hääl kostis talle eneselegi nututooniline.

Gümnasist wõttis tal käe alt kinni ja wiis kuhugi, kus kolm neidu kõrwu istusiwad.

„Lubage tutwustada: neiid Bärtelson'id, isand Haawik, seminarist.“

Neiid teretasiwad Haawikut, kes neid tantsule palus, kaunis külmalt. Esimene wabandas en-nast sellega, et praegu tantsult tuli. Teise waban-dusest ei saanud Haawik hästi aru. Kolmas tuli tantsima.

Wõidurikkalt tuli Haawik tantsimast ja pühkis higi, ehk tal küll lühikese tantsu järele soe ei hakanudki. Nagu oleks ta midagi suurt korda saatnud, niisugune tundmus oli tal. Et see tundmus jälle rikutud ei saaks, wõttis ta riided ja läks koju.

Teisel päewal rääkis ta, et pidu wäga lõbus olnud, et ta neiudega tublisti amüseerinud ja wäga palju tantsinud.

„Tule mulle lähemale, Minni, mul on külm,“ sosistas õpetaja-herra Redlich oma prouale, kes küünlatule ära oli puhunud ja oma abikaasa kõrwale lina ja waiba alla pugunud. Proua tundis, kudas lihaw käsi tema ümbert kinni hakkas ja teda enese wastu pigistas. Siis suudles mees teda põse peale. Et oma abikaasale sarnase armuawalduse eest mitte wõlgu jääda, otsis proua tema suu üles ja suudles seda paar korda, huultega wõimalikult kõwasti matsutades.

See oli harilik sissejuhatus.

„Külm,“ sosistas õpetaja-herra ja litsus ennast prouale weel lähemale.

„Sa oled ennast ära külmetanud, Robertikene,“ sosistas proua ja katsus oma meest paremine kinni katta.

„Käid kerge riidega wäljas! Nüüd on sügisene niiske aeg, wõib ennast kergesti ära külmetada ja haigeks jääda. Hoidku Jumal selle eest.“

Külmatundmus oli õpetaja - herral warsti möödas: ta oli sügawale patjadesse wajunud, pealt warjas teda paks waip, eestpoolt andis proua pehme keha mõnusat sooja.

„Käisin õhtupoole jälle Oja Hindriku juures. Seal läks tükk aega ära. Tagasi tulles hakkas külm. Ei saanudki pärast õieti sooja.“

„Noh, kas said rendiraha kätte?“ küsis proua.

„Ei saanud . . . Küll on nüüdsel ajal meie-sugusel raske elada! Inimesed on päris hukas! Ei karda Jumalat ega häbene inimesi. Mõtle ometi, kuu aega on juba rendi-tähtajast möödas — ja Hindrik ajab vastu — ei maksa! Naerab vastu; ütleb: mul on raha palju rohkem tarwis, kui Teil. Mitu korda olen juba seal käinud...”

„Kas sul veel külm on?” küsis proua.

„Ei ole. Päris soe on juba.”

„Kunas ta siis ära lubas maksta?”

„Ütleb, et siis maksab, kui raha saab. Ähwardasin teist kohtusse kaebada.”

„On teised hooletud ja ropud inimesed,” rääkis proua. „Ma käisin suwel korra seal: lapsed mustad kui sead. Pöörlewad õue peal pori sees . . . Wanemad nendest midagi ei hooli . . .”

Nagu kusagilt kaugusest kostsiwad wiimased sõnad õpetaja-herra kõrwu. Mitmesugused pildid lendasiwad üksteise järel kiiresti tema silmade eest mööda: tema armas lihaw abikaas, lapsed, sügisene hall udu, lehtedeta mets, Oja talu, poolwiltu langenud seintega elumaja kahelt poolt sissewajunud õlekatusesega, mis oma wäljapaistwate roowilattidega kõhna lehma meelde tuletas, sügaw pori Oja talu õue peal, ja — õpetaja-herral käib wärin üle ihu — lauda juurest tuleb tema proua, räbalad riided seljas,

seelik kõrgele üles pandud, paljad sääred ja porised . . .

„Robert, tule aita mul kaewu juurest wett tuppä wiia,“ ütleb proua.

Õpetaja-herra kohkub weel enam: seda üteldi temale? Ja korräga märkab ta enese seljas Hindriku riideid: niisamasugune katkine pintsak, takused püksid, pastlad jalarätikute otsas. Nüüd tuleb talle meelde, et ta mitte enam õpetaja-herra ei ole, waid õpetaja-herra moonakas Oja Hindrik. Kudas ta õpetaja-herrast moonakaks on muutunud, sellest ei suuda ta aru saada. Sõnakuulelikult läheb ta kaewu juurde, hakkab wett wälja tõmbama ja toobrisse kallama. Jalad on märjad ning porised ja külmetawad, ka käed saawad wett tõmmates märjaks ja hakkawad külmetama . . .

Toober on täis. Nad panewad puu toobri kõrwadest läbi, tõstawad õlale ja lähewad toa poole. Kui walusasti puu õla peale litsub! Poolpimedas toas panewad nad toobri maha. Õpetaja läheb õue. Ta teab, et nüüd on aeg kõrt kündma minna. Rehe alt wankri küljest wõtab ta hobusekronu lahti, paneb rangid kaela ja läheb siis õuest wälja. Mööda porist teed, siis üle wälja nurga — ta on adra juures. Pikkamisi rakendab ta hobuse adra ette ja mõtleb ise selle juures, kudas ta ometi Oja Hindrikuks on muutunud. Wiimaks tuleb ta otsusele, et

ta alati Oja Hindrik ja õpetaja-herra moonamees on olnud. Ja kurwalt käib ta adra taga. Selg hakkab küürutamisest walutama, ka käed jääwad adrakäsipuu hoidmisest walusaks . . .

Kaua aega, pea terve õhtupoole wantsib ta pehmet kõrremaad mööda adra taga, nõotab hobust, wannub ja kirub, kui see waol ei käi. Põllu ääres soo peal on Oja talu kari: kaks, kolm kõhna lehma, paar õhwakest, neli, wiis lammast . . . Ja põllu ääres seisab karjus — tema tütar Adelheid. Missugune ilus tema Adelheid suwel oli: walgetes riietes, walged kingad, kerge kübar sulega, ja sügisel saatis ta tütre linna kooli; nüüd korraga: Adelheid hoiab karja, jalad märjad, suurrätik õladel, wana pintsak seljas; õerub käsa ja puhub pihku: tal waeseakesel külmetawad wist käed koledasti . . .

Kui kurb see kõik on . . . kas tema, õpetajaherra, siis tõesti Hindrikuks peab jääma? Kudas see kõik on sündinud? Ta ohkab raskesti ja hakkab jälle adra järel kõndima. Õpetajale on rent maksta, tähtaeg on ammu möödas, tuleb talle korraga meelde. Uus mure täidab südant.

Näe, sealt tuleb üle wälja kümneaastane poeg Bernhard, paljajalu, püksid mitmest kohast katki; aukude kohalt wälguwad paljad kintsud, nagu walged paigad. Ta toob isale silku ja

leiba õhtuooteks. Hambad lõgisewad Bernhardil külma pärast . . .

Endine õpetaja-herra istub adra peale, hakkab silku ja leiba sööma ja pisarad tilguwad tal silmist . . .

Siis läheb kõik segaseks; ta künnab jälle edasi, wihma sajab. Särk on ka juba läbi märg. Külmavärinad käiwad üle ihu. — Poolpimedas talitab ta hobuseid, seab rehe all kottisid wankrile. Homme on tarwis linna minna, mõni wakk wilja ära müüa. Õpetaja-herra tuleb warsti renti nuruma, sõimab ja wannub . . .

Siis on jälle kõik segamini . . . Mitmesugused pildid lendawad kiiresti ja segaselt ta silmade eest mööda.

Naine ajab teda wara, wäga wara üles. Ta tahaks weel magada, aga tarwis on linna sõita. Uniselt paneb ta enese riidesse, sööb pruukostiks silku ja leiba, rakendab laternatule walgusel hobuse wankri ette, mille peal wiljakotid on, ja hakkab koorma kõrwal kõndides minema. Tee on libe, rattad pritsiwad wett . . . Wanker käib kord siia, kord sinna. Karta on, et mõni kott maha kukub . . .

Niiske tuul puhub riietest läbi . . .

Aga kõige kardetawam koht on alles ees: see on lai oja, kesk heinamaad; seal on tee kõige auklisem ja kitsam, kraawid, suured, laiad

kraawid kahel pool teed. Hirmuga läheneb ta sellele kohale.

Juba mustab kraawis wesi. Jalad libisewad siia- ja sinnapoole, wesi pritsib kõrgele. Oja wesi hakkab kahel pool mustama. Just tee ääres libiseb õpetaja-herra jalg — summ! on ta ojas.

„Appi! appi!“ karjub ta ohjasid kōwasti peosse pigistades — ja ärkab üles.

„Mis sul on ometi, Robert?“ küsib abikaas. Oled sa haige? Wõi nägid hirmsat und?“

„Jah ma nägin koledat und! Oh taewas! Ihu wäriseb! Ma olen üleüldse higine! Missuguses hirmsas wiletsuses ja hädas ma ennast ja kõike meie perekonda nägin! Issand Jumal olgu tänatud, et see kõik ainult unes oli! Mõtle ometi, kallikene, ma nägin unes, et ma kirikumõisa moonakas Oja Hindrik olin. Sina olid minu naine; Adelheid ja Bernhard palja-jalu, räbalased riided seljas. Oh, Jumalale tänu, et see unes oli!“

„Oja Hindrik wannub sind, sellepärat näed niisugust und,“ arwas abikaas.

„Ma olen päris üleni higine hirmu pärast,“ rääkis õpetaja-herra ohatel. Aga suur rõõm täitis ta südant, et see kõik ainult unes oli olnud.

„Nüüdsel ajal on talupojad nõnda ülekatte lainud,“ rääkis proua, „et ülemate wastu mingisugust austust ei tunne.“

„Kui Oja Hindrik tulewa nädala jooksul oma renti ära ei maksa, kaeban ta kohtusse ja lasen kohast wälja tõsta,“ ütles õpetaja-herra kindlasti.

Hirm, mida unenägu oli sünnitanud, hakkas kaduma, ja warsti kõlas magamisetoad kahe inimese walju nohisemine.

WARANE KEWADE

Puhkas kuldne pilwekene —
Kalju rahnu raudsel rinnal . . .
(Lermontowi järele.)

I.

Täna õhtu oli wäikese W. linna publikumil, kes nagu harilikult iga õhtu linna pargis jalutas, ometi midagi uudist waadata. Ei pruukinud enam mitte ainult seda tähele panna, kellel noorherradest uued lakknahast saapad, uued kübarad ja ülikonnad oliwad, ehk kellel daamede seast uus sulg kübara peal ehk kõige uuema moodi järele suwejakk seljas oli. Rahukohtuniku kirjutaja Soonetsi kõrwal kõndis tema wend, üliõpilane. Wastutulejad Soonetsi tuttawad mees-terahwad ei lasknud ära oodata, kuni kirjutaja Soonets neid teretab, ei, nad püüdsiwad nüüd Soonetsi enne teretada. Naisterahwad wõtsiwad Soonetsi teretamist palju aupaklikumalt wastu kui ennemalt. Oli ju Soonetsi wend ainuke üliõpilane tänawu suwe algul siin linnas. Igaüks soowis selle au osaliseks saada, kui mitte üliõpilase enese tuttaw, siis kõigewähemalt tema wenna hea tuttaw olla. Mitmed noorherrad tundsiwad üliõpilase wastu ka salakadedust, sest nad paniwad tähele, kui armsalt naisterahwad sinise ääreaga uniformimütsi ja kuldnuppudega palitu peale wahtsiwad.

Uriwalt waadeldi esiotsa mundrit ja mütsi, siis hakati terasemalt nägu tähele panema.

Naisterahwad leidsiwad selle õige ilusa olewat. Kahwatu ühewärwiline jume, rahuliku, kindla waatega silmad, mustad väikesed wurrud ja musta habeme kontsudega kaetud lõug ja kaunis pikk õige nina.

Isegi kreisiülema tütar, kes ratsapiitsaga wiibutades mamma kõrwal jalutas, heitis lühikese pilgu üliõpilase peale. Telegrafist Rutik kinnitas koguni, ta olla näinud, kudas kreisiülema tütar üliõpilasele meelitawalt silmi pilgutanud.

„See ei olegi päris student, see on mäراتohter,“ ütles noor renteikirjutaja Mätlik oma kõrwal kõndijale neiule.

„Mis asjamehed need mäратohtrid on?“ küsis neiu pilkawalt.

„Need nimetawad ka endid studentideks, aga neist ei saa muud kui loomatohtrid.“

„Ära aja niisugust juttu,“ wastas neiu naeratahes. „Ma olen ju ise temaga juba paar korda rääkinud. Tema ei õpigi tohtriks. Tema õpib adwokadiks.“

„Ära sa nii loll ole, et sa kõike uskuma hakkad, mis ta sulle kõneleb. Studendid on kõik waletajad ja petjad. Ja iseäranis osawad naisterahwaid petma. Seda teab juba igaüks.“

„See ei tähenda weel sugugi, et ka herra Soonets petis ja kelm on,“ waidles neiu Lange wastu.

„Sa oled veel loll, sind wõib iga meesterahwast kergesti ninapidi wedada,“ ütles rentekirjutaja Mätlik kihwtiselt ja hammustas alumist huult. Kerge puna lendas üle neiu näo.

„Nii ei luba ma enesele kunagi ütelda,“ wastas ta haawatult. „Mind ei saa keegi ninapidi wedada. Mina tean juba, mis ma teen.“

Kumbki ei lausunud enam tükil ajal sõna.

Mätlik tundis eneses kadedust kuldnuppu-dega uniformi kandja wastu kasawat. Et pagan selle üliõpilase siia linna tõi! Ja et Soonet just Lange majas elab! Seal wõib üliõpilane, kes oma wenna juures elutseb, iga päew tema, Mätliku, mõrsjaga kokku saada ja ei tea, mis veel teha!

Mätlik piilus veel tükk aega neiu Lange poole, et aru saada, kas see wahest pahane ei ole. Aga midagi ei olnud neiu näolt lugeda, see oli rahulik ja külm. Wiimaks ei suutnud Mätlik waikimist enam wälja kannatada.

„Alma, oled sa minu peale pahane?“ küsis ta.

„Ei,“ wastas neiu lühidalt.

„Ma näen aga su näost, et sa pahane oled.“

„Ma ütlesin juba, et ei ole.“

Jälle waikus.

Mätlik närib ülemist huult.

„Ma ei suuda seda enam wälja kannatada,“ ütleb ta ägedalt.

„Mida sa ei suuda wälja kannatada?“

„Seda, et sa minu wastu nõnda külm oled.“

„Jumalukene, ma ei wõi ju siin mingi-suguseid tundmuste-awaldusi toime panna!“

„Läheme ära,“ ütles Mätlik wihaselt.

Neiu waatas kaastundlikult tema otsa.

See rahustas natuke.

Nemad läksiwad allee't mööda pargist wälja ja käänasiwad kõrwalisesse uulitsasse.

„Alma, ütle, — sa oled alati otsekohene olnud, — ega sa wahest teda ei armasta?“ küsis Mätlik oma salakartust warjata katsudes.

„Mis sa õige arwad! Ega ma mõni kergats ei ole, et igauhele kohe sülle langen“.

Mätlik tundis Alma iseloomu sellest küljest isegi hästi. Kergemeelsust ei olnud tema juures iialgi märgata. Aga just see tegigi Mätliku rahutuks: niisugune tõsine neiu wõib üliõpilasele meeldida. Pealegi, et üliõpilane Soonets ka wist kaunis tõsise loomuga inimene on. Kõigewähemalt on kirjutajast-wend mõistlik ja tubli mees.

Nad jõudsiwad Lange maja wärawa juurde.

„Kas tuled sisse ka?“ küsis neiu.

„Sa ei ole minule nõnda haawawat küsimist ennem ette pannud,“ ütles Mätlik.

„Kudas see haawaw on?“

„Minule on see wäga haawaw. Sa ei ole kunagi minu käest nõnda küsinud. Alati ütled: tule sisse. Ja nüüd korraga küsid: kas tuled sisse ka?“

„Sa oled kole kade,“ ütles Alma.

„Muidugi olen kade. Ma wõin ka olla. Sa oled ju minu mõrsja.“ Mätlik ei warjanud enam oma ärewust.

Nad läksiwad hoowiwärawast õue ja sealt aeda. Poolpimedas lehtmajas istusiwad nad pingi peale.

„Oled sa juba palju temaga rääkinud?“ küsis Mätlik.

„Eila alles tuli siia. Olime õhtul aias, mina, Bertha ja Soonetsid.“

„Ja tema rääkis sinuga, wend Berthaga?“

„Meie istusime enamasti neljakesi üheskoos. Paar ringi jalutasime ümber aia.“

„Ja selle juures wõttis ta sul kääle kinni?“

„Sa oled kadeduse pärast päris lolliks jäänud.“

„Ei, ma pean aga kõik teada saama. Sa ei pea midagi minu eest salgama,“ ajas Mätlik kangekaelselt peale.

„Sa ei ole kunagi niisugune olnud, mis sul ometi nüüd on, Bernhard?“

„Ei, ma ei usu seda inimest. Ta wõib sind petta.“

Alma kehtas õlasid.

„Millest ta rääkis?“ päris Mätlik edasi.

„Rääkis sellest, kudas Tartus elab ja õpib.“

„Luiskas muidugi. Sul ei pruugi sõnagi uskuda, mis ta räägib! Mitte ühte sõna.“

„Sa oled täna päris pöörane. Ta on mõistlik ja minu arvates tubli inimene.“

Mätlikku torgati nagu tulise oraga.

„Mõistlik ja tubli!“ hüüdis ta. „Nüüd ma saan aru!“ Ta meeldib sulle, ära salga, ta meeldib sulle?“

„Jäta ometi niisugune loll jutt: „ta meeldib sulle.“ Muidugi, wastumeelt ta mulle ei ole. Ehk kui ta meeldib, siis nõnda nagu iga teine mõistlik inimene.“

Mätlik hingas lõõtsutades.

„Kas ta nõnda meeldib sulle kui mina?“

„Jäta niisugune pärimine.“

Mätlik istus aias Alma kõrwale, waatas temale silmi ja küsis wiimaks:

„Armastad sa mind veel?“

„Ma olen seda sulle juba ütelnud.“

„Ei, sa pead mulle seda nüüd veel ütlema,“ ajas Mätlik tungiwalt peale.

„Sa oled isegi näinud, kudas ma elan ja missugune ma olen. Sa ei pruugi minu juures kahtleda. Ma ei ole kergemeelne, sa tead seda. Ja mis ma kord olen ütelnud, seda olen ma ütelnud.“

Mätlik tõmbas neiu enese lähedale ja suudles teda. Siis aga hakkas ta jälle nuruma: „Sa ei armasta mind! Sa pead temast lugu! Mina ei ole sulle mitte midagi!“

„Kui sa teda tundma saad, siis pead ka sina temast lugu,“ ütles Alma naeratades.

Mätlik kattis näo kätega kinni ja tegi nagu nutaks ta. „Mina ei wõi teda kannatada! Sa ei tohi temaga rääkida! Ei tohi temaga ilmaski kahekesi jääda! Ta petab sind, ma tean seda. Ta meelitab sind!“

Alma hakkas selle peale naerma: „Ole ometi mees.“

Järgmisel päewal walmistas Mätlik terve rea terawusi ja hulga haawawaid ütelusi üliõpilase Soonetsi jaoks walmis.

Õhtupooleks oli neiu Lange teda enese poole kutsunud, nagu harilikult. Seal wõis ta siis oma wastast näha saada. „Kes pagan ta siia pidi wedama!“ kirus Mätlik iseeneses. „Kui mõnus elu siia maani oli.“

Enamasti iga õhtupoole, kui tarwis tööle ei olnud minna, käis ta Langede pool. Ta ütles küll kõigile, et ta kohtukirjutaja Soonetsi pool käib, aga lugu oli tõepoolest nõnda, et nad mõlemad Soonetsiga õhtupooled ja õhtud Langede pool mööda saatsiwad. Ajawiitmiseks oli harilikult kaardimäng.

Sai kaardimängust küllalt, siis läksiwad armastajad paarid teineteisest eemale, Soonets läks Berthaga; Mätlik Almaga. Siis algas suudlemine, kaelustamine ja armuawalduste kordamine. Kui mõnus see kõik Mätliku meelest oli olnud.

Ja nüüd korraga pidi niisugune risu ennast
wahele toppima!

„Aga lõbus ei pea ta elu siin mitte olema!“
kinnitas Mätlik iseeneses. „Selle eest kannan
ma hoolt!“

II.

Oodatud kokkupõrkamisele ettevalmistatult
tõttas Mätlik õhtupoolel Langede poole. Ta
läks otseteed üle õue ja jäi aiawärawale seisa-
tama, ilma et tulejat keegi aias wiibijatest oleks
märkanud. Enese ees jalgteel, seljad tema
poole, silmas Mätlik Almat üliõpilasega jalu-
tamas. Tükk maad eemal seisis kohtukirjutaja
Soonets Berthaga.

Mätlik sammus nende juurde. Soonets
hakkas teda nähes kõwasti naerma. „Mis sul
on? Alumine moka wäriseb nagu wanal
hobusel!“

Mätlik kogeles mõne arusaamata sõna ja
heitis pilgu teise paari poole. „Tule, ma tut-
wustan sulle wenda.“ Mätlik läks Soonetsile
järele ja katsus oma ärritust maha suruda.
Nüüd nägi ta oma wastast palest palesse.
Mehine oli see, kui ta ka ilus ei olnud. Kahwa-
tanud kõhn nägu, kindla waatega silmad, must
nüri habe lõua otsas. Iseäranis habeme üle
tundis Mätlik kadedust. Miks ta ometi enesele
ka juba habet ei ole lasknud kaswada! See

oleks teda wististi palju mehisemaks teinud. Minda lehtmajasse.

„Millest teil siis jutt praegu oli?“ küsis kohtukirjutaja wenna ja Alma poole pöörates. Ta tahtis heameelega Mätlikule kuulda lasta, et wend midagi teab, et ta sugugi asjata üliõpilase mundrit ei kanna.

„Herra Soonets ei ole meie linnaga sugugi rahul,“ ütles Alma.

„Meile waestele ja rumalatele on see linn hea küllalt,“ ütles Mätlik torkawalt. Üliõpilane waatas korra uuriwalt Mätliku peale, laskis siis kiiresti pilgu üle Alma näo käia. Wiimane wahtis maha. Kerge puna kattis ta palgeid. „Igatahes on see linn, wõi õigem linnake ülikooli linnast kaugele maha jäänud,“ ütles üliõpilane rahulikult.

„Muidugi ei mõisteta siin nõnda ilusaid meelitusi naisterahwastele ütelda, kui seal, ülikoolilinnas. Siin ei tunta wahest ka niisuguseid wiisakaid kombeid, kui seal . . .“ rääkis Mätlik kihwtiselt.

„Just nende asjade poolest ei näita teie linnakene põrmugi ülikooli linnast taga olewat.“

Kohtukirjutaja tahtis wenna ütelust kinnitada ja lisas juurde: „Nende asjade poolest ei ole meie linn suurtest linnadest küll mitte taga. Ma olen ka ülikoolilinnas elanud.“

„Igatahes wõib ülikoolilinnast tulnud noor-herra siin rumalate inimeste seas suurt lugu-pidamist ja austamist leida,“ arwas Mätlik.

Alma punastas jälle. Üliõpilane kehtas õlasid.

Kohtukirjutaja tahtis piinlikku seisukorda lõpetada, pidas siiski tarwilikuks wenda tema arwamistes toetada.

„Sa peaks siinset elu lähemalt tundma õppima. Oo, see on midagi suurepäralist. Need inimesed ja nende huwid! Ma ei räägi töörah-wast. Ma räägin nendest, kes ennast siin intelligentsiks peab. See on midagi suure-päralist. Päewal tehtakse muidugi tööd. Tööl mindakse koju, süüakse lõunat. Siis mindakse jalutama ehk „trehwama.“ Lähemalt niisugus-test asjadest ma rääkima ei hakka. Siis min-dakse klubisse, seal on kaardimäng, joomine. See kestab ligidale hommikuni. Igakord ei minda aga ka klubist weel koju. Enne käi-dakse weel mõni koht läbi, mille nime ma siin nimetama ei hakka. Ja teine päew läheb nõndasamati mööda. Ja mis on meie noortel inimestel peas? Ainult armastuse lood, riide moodid, tühjad jutud, wäiklane armukadedus ja palju muid weel tühisemaid asju . . .“

„Ja mis sul enesel siis peas on?“ küsis Mätlik wõidurõõmsalt.

„Minul enesel on needsamad asjad peas,“
wastas kohtukirjutaja rakulikult.

„Miks sa siis teiste üle hirwitad?“

„On see siis hirvitamine, kui ma asja õige nimega nimetan? On see hirvitamine, kui ma seda laudlina walgeks nimetan ehk neid puulehti rohelisteks? Ehk kui ma ütlen, et sinul ja minul muud peas ei ole, kui warblased?...“

Nad waatasiwad imestusega Soonetsi otsa. Kust see korraga niisuguse julguse ja kõneanni oli wõtnud? Silmad wälkusiwad tal, rusikas käsi oli laua peal. Edasi rääkis ta: „Aga mitte üksi sinul ja minul, waid kõigil siinsetel noortel. Wanadest ma praegu ei räägi. Ma katsusin ka esiotsa sellele tühjusele siin wastu panna. Wõitlesin selle wastu, aga ilma mingisuguse toetuseta ei jõua harilik inimene seista. Ta läheb üleüldise wooluga ühes. Lühidalt: kaob. Igatahes ei maksa meil oma waimlist pankrotti katta katsuda. Mis tarwis?“

Soonets oli väga erutatud. Aastate jooksul kokkukogunud waen wäikese linna tühjuse wastu, mis teda pikkamisi enesesse kiskus, pani ta were korraga laenetama.

„Kord olin minagi teistsugune inimene, oliwad mul ka teistsugu huwid peas. Mul oli wähe wõimalust oma haridust täiendada. Siiski, mul oli tahtmine ja tegin, mis wõisin. Siin aga . . .“

Soonets lõi lootusetalt käega ja kurb naeratus käis üle näo.

„Ma trööstisin ennast sellega, et wennal võimalik on enesele paremat haridust muretseda . . . Kui aga kuuled ja näed, kudas teised inimesed elavad, töötavad, siis tunned häbi iseenese ees, oma tühjuse pärast. Ma olin koolis hea õppija, üteldi head waimuanded olevat . . . Aga mis on minust saanud? . . .

Ei ole ju kahju, kui puupead siin tühjuse pesapaigas kõnguwad ja tarduwad, aga kahju on, kui inimesed, kellest midagi oleks wõinud saada, siia tühjusesse ära upuwad . . .“

Mätlik teadis juba, et Soonets ka teda puupeade hulka arwas, tahtis midagi wabanduseks waele rääkida, aga Soonets kõneles edasi.

„Siin on praegu kaks neidu. Waadake nende koolitunnistusi. Kõigeparemad, mis siin kunagi on wälja antud. Missugune õppimise- ja teadusehimu nendelgi on olnud . . . Aga tühjus neelab ka neid. Ka nemad ujuwad üleüldise wooluga kaasa . . .“ Soonets tegi jälle lootusetat liigutust ja waikis. Neiud wahtisiwad häbelikult maha. Soonetsi kiitus oli liig ootamatalt tulnud.

Mätlik näris alumist huult. Iga sõna Soonetsi suust lõi tema plaanidesse laiad praod. Neiud Langed hakkawad tema peale, kui „puupea“ peale waatama. Teiseks: nad hakkawad

mõlematest Soonetsitest enam lugu pidama. Kolmandaks: nad hakkawad iseenestest enam lugu pidama. Neljandaks: nad hakkawad senist eluwiisi, kaardimängimist, alalist suudlemist ja tühiste armastusesõnade kordamist põlgama. Wiiendaks: nad hakkawad teisiti elama ja muidugi pandakse seal üliõpilase Soonetsi nõuandmisi tähele . . .

Tükil ajal ei lausunud keegi sõnagi. Oleks üliõpilane seda rääkinud, siis oleks Mätlik midagi wõinud kaitsmiseks wastata. Aga nüüd süüdistas ennast süüdlane ise.

Wõimata oli midagi wabanduseks ütelda. Kõigewähemalt Mätliku peaju ei mõistnud siin midagi enesekaitseks wälja mõtelda.

„Alma pidi mulle midagi ettelugema, mul on silmad haiglased,“ ütles üliõpilane.

„On raske asi, wõi suudame meie ka aru saada?“ küsis wend.

„Ma loen Ibseni draamasid. Seda wõime kõik ühes koos kuulata.“

„See on ju suurepäraline!“ hüüdis kohtukirjutaja.

Warsti tõi üliõpilane Ibseni, ja Alma hakkas lugema.

Lehtmaja wilus istudes kuulati põnewusega suure Põhjamaa kirjaniku kunstitööd. Wahel sekka tegi üliõpilane mõne seletawa tähenduse, kuna wend küsimisi ette pani, kui mõnest

raskemast kohast aru ei saanud. Lehed sahi-
sesiwad tasakesi, aga keegi ei pannud seda
tähele. Ammu ei olnud siin muud, kui tühiseid
meelituse sõnu, tühiseid uudiseid linna noorte
inimeste armulugudest kuulnud. Nüüd korraga
räägiti midagi muud, senini kuulmata suuri ja
sügawaid mõtteid, näidati teistsugust elu, teist-
suguseid inimesi . . .

Ainult Mätlik ei kuulnud ettelugemisest pea
mitte midagi. Ehk ta küll alati kiitles, et ta
Saksa keelt hästi mõistab ja seda ainult põhjus-
mõtte pärast kusagil ei tarwita, mõistis ta töö-
poolest seda keelt liiga wähe, et Ibsenist, keda
Saksa keeles loeti, täiesti aru saada. Pealegi
piinas teda kole kadedus, ta ei suutnudki pöö-
rata lugemise peale tähelepanemist, waid mõtles
nõu otsides, kudas Alma tähelepanemist ja
lugupidamist enese wastu alles hoida. Siiski
tegi ta niisuguse näo, nagu kuulaks ta põne-
wusega lugemist.

„See oli ilus õhtu,“ ütles Soonets Mätlikule,
teda wärawast wälja lastes.

Mätlik aga kirus üliõpilase, lugemise, Ibseni ja
niisuguse ilusa õhtu, nagu täna olnud, maa põhja...

III.

Alma istus üksinda lehtmajakeses. Tema
ees oli lahtine raamat. Aga ta ei lugenud. Ta
toetas pea käe najal ja mõtles.

Wiimasel ajal mõtles ta sagedasti. Ennem ei olnud tal kunagi niisuguseid mõtteid pähegi tulnud. Kõik oli nii lihtne, nõnda igapäewane olnud. Hommikupoole tegi mingisugust näputööd, awitas ema majatalituses. Õhtupoole mängis natukene klaverit, käis jalutamas ehk mängis kaarta wõi wiitis Mätlikuga aega. Ei olnud millegi üle tarwis mõtelda, pead murda, eluküsimusi arutada. Olgu siis wahest see, et Mätlikuga ühes koos arwati, mitme aasta pärast pulmi teha. Nüüd aga awanes Alma silmade ees uus ilm. Ta luges raamatutest ja kuulis üliõpilase Soonetsi käest, kudas nüüdsel ajal ka naisterahwad elust tegewalt osa wõtawad, mitte enam meestele teenijaks, ajawiitjaks ega koduloomaks ei ole.

Nüüd hakkas Alma aru saama, kui huwitaw, kui suurepäraline see on, kõigist elunähtustest aru saada ja elust arwustawalt osa wõtta, mitte ennast üleüldisest woolust nagu kergelt laastukest kanda lasta. Aga selleks, et kõigest ümbritsewast elust, oma kohustest ja ülesannetest aru saada, on palju tarwis õppida, lugeda, mõtelda.

Ümbritsew elu siin väikeses linnas on aga nii lõpmata tühine. Kes toetab teda selles? Kõik naerawad tema üle, kui ta ühe sõnagi oma mõtetest julgeb awaldada. Kes juhatab teda? Nüüd on üliõpilane Soonets . . . Aga see läheb warsti ära. Ja siis . . .

Alma hindas nüüd ka renteikirjutajat Mätlikku õigesti. Selles ei olnud pea mitte midagi, mis lugupidamist oleks äratanud. See oli tühuse ideal. Juba mitu aastat oli ta õhtuti siin käinud, kaarta mängimas ja pärast seda Alma käest mususid saamas, teda kaelustamas. Nüüd ei kuulnud Alma tema käest muud kui ette-wiskamisi: Alma olla üliõpilasega ühenduses, armastada teda, petta Mätlikku. Siiski ei jätnud Mätlik igal võimalikul korral teda suudlemata ja kaelustamata.

Pika peale sai Mätlik oma elajaloomaliste ihadega ja inetu kadedusega Almale tõepoolest wastikuks. Siiski, kord oliwad nad üksteisele truuks lubanud jääda ja Alma arwas kindlasti, et sellest lubamisest kinni peab pidama. Ja ta pidaski sellest kinni. Päris elu aga, mis kusagilt kaugelt wastu helkis, oli nii ilus, nii meelitaw, nagu unenägu.

Missugune on aga tema elu tulewikus? Elu Mätliku kõrwal, kuhu ta warem wõi hiljem peab astuma?

„Wiska see raamat ära, ma ei salli, et loed,“ kuulis Alma järsku.

Ta waatas üles ja nägi Mätlikku enese ees. See oli wist salaja luurates aeda tulnud, arwates, et Alma wahest üliõpilasega lehtmajas istub, ei tea kuidas weel. Wahest suudlewad teineteist koguni.

„Kas ma lugeda siis ei tohi?“

„Sa ei tohi midagi lugeda, mis see kelm sulle annab. Ta kihwtitab su hinge oma raamatutega ära!“

„Mispärast sa teda kelmiks nimetad?“

„Ta on seda. Kõik üliõpilased on kelmid, naisterahwaste petjad.“

„Niisuguse lolluse peale ei mõista ma sulle midagi wastata. Lugeda wõin ma aga, mis tahan. Selles asjas ei wõi sa mind takistada.“

„Soo! Mina ei wõi? Kas sa ei ole minu mõrsja?“

„Kui ma ka olen, kas ma siis sellepärast raamatuid lugeda ei wõi? Kui sa niisugune oled, kes raamatuid ei taha lugeda, wõi ei mõista lugeda, siis ei pruugi sul ometi teisi lugemast takistada,“ rääkis Alma ärritatult.

Mätlik tundis enese wiimase üteluse läbi haawatud olewat.

„Sina . . . ma ei taha ütelda, mis sa oled! Häbemata oled sa . . . Sa jooksed üliõpilase järele... Ja... ei tea, mis teie weel teete...“

Nüüd oli ka Alma kannatus otsas.

„Mis meie teeme? Ütle, mis meie teeme... Sa wõtad oma sõnad tagasi, ehk sa ei too enam oma jalga siia . . .“

Mätlik sai aru, et ta Almat wäga etteawaatamata oli haawanud. Ta wõis ainult kawaluse läbi ennast peasta. Pealegi tundis ta Alma

nõrka külge, tema head südant väga hästi. Ta langes Alma ette põlwili, peitis oma näo käte warju ja katsus nuuksumist järel aimata, kuna ta katkestatult sosistas: „Halasta minu peale . . . Halasta, minu kallis Almakene . . . Ma armastan sind nii südamest, nii palawalt . . . Ma ei suuda, ma ei wõi ilma sinuta elada . . . Jah, ma olen kade . . . Sa saad aru, see tuleb armastusest . . .“

„Siis ära ole häbemata minu wastu, kui sa mind armastad. Väga imelik armastus, mis armsama wastu toores lubab olla.“

„Almakene, anna mulle andeks, aga ma kardan, et sa teda armastad . . .“

„Jäta see loll jutt . . .“

„Sa pead temast suurt lugu.“

„Ta on seda wäärt . . .“

Mätlik kargas püsti ja wahtis tigidalt Alma otsa. See ei löönud aga mitte silmi maha.

„Ja minust ei pea sa mingit lugu . . . ? Ütle, kummast sa enam lugu pead, temast wõi minust?“

„Temast!“

Mätlik pööras näo kõrwale ja kiristas hambaid. Natukene aega seisis ta liikumata. Ta kahetses isegi, et niisuguse küsimise Almale ette oli pannud.

Aga nüüd oli hilja tagasi wõtta. Tarwis oli midagi uut wälja mõtelda. Mätlik ulatas Almale

käe ja ütles: „Jumalaga!“ Alma sirutas oma käe wastu ja ütles rahulikult: „Jumalaga!“

„Ma olen täna siin wiimast korda.“ Selle trumbiga arwas Mätlik wõitma. Aga Alma ütles rahulikult: „Wõib olla.“ Mätlik pigistas hambad kokku ja astus ukse poole. Nüüd sai ta isegi aru, et asjata nõnda suure tuhinaga trumbi wälja oli mänginud. Alma ei palunud teda poole sõnagagi jääda ehk edaspidi ikka weel tulla. Mätlik pööras ukse pealt tagasi ja laskis jälle Alma ette põlwili. See aga taganes temast eemale ja ütles kibeda pilkamisega: „Sa mängid teatrit . . . Seda ei ole tarwis . . .“ Mätlik wajutas pea käte peale ja tegi nagu nuuksuks ta. Selle juures mõtles ta uut abinõu, millega Alma ees kõike heaks teha. Wiimaks, kui ta selle arwas leidnud olewat, istus ta pingi peale, pühkis taskurätikuga kaua silmi ja hakkas wiimaks rääkima: „Anna mulle andeks . . . Ma armastan sind nii väga . . . et ma lollusi teen . . . Sa naerad minu üle, aga kui sul wähegi kaastundmust minu wastu on, siis katsu ometi seisukorrast aru saada . . . Ma ei suuda teisiti . . .“

„Wõiksid niisugused kometitegemised maha jätta.“

„Hea küll, ma saan kõik tegema, mis sa soowid. Ja ma ei keela sind ka lugemast. Aga ma kardan, sa oled aus tütarlaps . . .“

„Kardad, et need raamatud minu au ära riisuwad?“

„Ei, aga ma kardan, et sa sealt kahjulikka mõtteid omandad!“

Alma hakkas naerma:

„Sa oled hale naljakas. Kui sa vähegi haritud inimene tahad olla, siis peaks sa ka tingimata neid raamatuid lugema, mis mina loen.“

„Nende läbi võib inimene veel libedale teele sattuda.“

„Wõiksid lugeda, siis wist niisugust lollust enam ei räägiks.“

„Sa pead mind lolliks?“

„Sa pead aga ennast tõesti nii imelikult minu wastu üles, et ma ei tea, mis sinust pean arwama.“ Mätlik oleks hea meelega oma wiha awaldanud, aga ta sai aru, et see asjata on. Ta hakkas koguni teisest küljest peale.

„Mäletad sa weel seda aega, kus meie teineteisele truuks lubasime jääda?“

„Mäletan.“

„On sul weel see lubamine meeles?“

„On.“

„Saad sa alati seda lubamist pidama?“

Alma mõtles natukene.

„Saan pidama.“

Mätlik nihutas ennast Almale lähemale.

„Siis on minu kartus asjata, et sa Soonetsi järele jooksed.“

„See on sinust väga inetu, et nõnda minust arwasid.“

Mätlik langes Almale kaela ja sosistas kirg-
liselt: „Almakene, siis oled sa ikka minu oma
ja jääd minu omaks! Kui õnnelik ma olen...
Almakene . . .“

Rahustatult läks Mätlik täna koju. Ta oli küll
häbistada saanud, wiimaks ometi jälle, nagu
alati ennemgi, ära tulles siiski Almat suudelda
saanud. Peab alati kawal olema, otsustas ta
iseeneses.

IV.

Paar kuud suwe waheaega — see läks
väga kiiresti mööda. Ainult Mätlikule näitas
see igawese aja pikkune olewat. Ta luges päe-
wasid, aga need wähenesiwed kole pikkamisi,
kole pikkamisi lähenes aeg, kunas üliõpilane
ära pidi sõitma.

Weel paar päewa — siis oli see aeg käes.

„Hea mälestus jääb siiski sellest linnakesest
järele,“ ütles Soonets ja toetas selja lehtmajakese
laudade najale.

„Kas teie siin igawust ei tundnud?“ kü-
sis Alma.

„Ei. Wend ja teie mõlemad . . . Ja nüüd
lähen ma siit selle teadmisega ära, et igal
pool inimesi leidub, kellel tõsised huwid
ei puudu. Kuigi need uinumas on. Kui aga

neid äratada mõistaks . . . Kui kõiki neid uinuwaid jõudusid, mis niisugustes kõrwalistes kohtades magawad, üles jõuaks äratada, neid õige koha peale tööle panna!”

Missugune imelik jõud wiimastes sõnades oli. Alma ei saanud isegi hästi aru, mis need sõnad enestes peidawad, aga midagi suurt tundus nendes olevat. Teda äratasiwad need sõnad lõpulikult, kaotasiwad wiimase unekübeme tema silmadest. Tema oli walmis tööle hakkama. Aga kust peab ta peale hakkama? Mis tegema?

„Ütelge, mis ma tegema pean?“ Ütelge mulle?“

Soonets waatas rahulikult neiu otsa. „Iseendid ja teisi inimesteks kaswatama. Teie näete ju, mis siin ümberringi walitseb . . . Tühjus! Kas see kõik nii peab olema? Kas need inimesed kõik niisugused peawad olema? Kas nii peab elama, nagu siin?“ . . .

Kaua rääkisiwad nad sellest. Nagu wägewad laened tõstsiwad Alma üles ja kandsiwad kuhugi kaugele, kõrgele, ilusasse maailma . . .

Soonets waatas neiu otsa, waatas kaua, uuriwalt, siis pööras ta näo kõrwale, lükkas kord käega üle otsaesise, nagu tahaks ta sealt wastikuid mõtteid eemale peletada. Kes teab, mis ta sel silmapilgul mõtles? Ta nägi, et see neiu

teda jumaldab, walmis on tema juhatuse järele tegema, tema järel käima . . . Aga tohib ta sellepärast neiu usaldust kurjasti pruukida? Tohib ta teda lootustega petta, mis ka wõib olla täide lähewad, wõib olla ka mitte. Wististi mitte? Jõuab see õrn taim kõiki tormisid, mis seal eemal mässawad, wälja kannatada? Jätkub temal, Soonetsil, jõudu selleks, et ta ennast ja teda jõuab kord sinna kaugele, paremasse, ilma kanda? Kudas see neiu temale ka meeldib, siiski ei tohi ta temale kergemeelselt läheneda... Ja siin, kas siin tööst puudus on? Alma wõib ka siinsamas midagi ära teha. Just siin ongi kõige rohkem ärkanud inimesi tarwis. Ka üks inimene wõib siin palju ära teha, wõib sadandeid teisa äratada . . .

Ja kaua räägib ta Almale sellest, mis siin, wäikeses linnas tarwis teha on, kudas teha . . .

Esimest korda elus aimab Alma, et ka tema elul tähtsust on, et ka temagi ilmaaegu ilmas ei ole, et tema midagi wõib teha . . .

Kas wõib? Kas suudab? Üksinda? Ilma toetuseta? Kui tal alati niisugune nõuandja ja toetaja kõrwal seisaks, nagu Soonets.

Aga ilma temata? . . .

Lehed langesiwad puudelt ja wihane tuul kihutas neid halastamatalt mööda linnaparki

taga. Aiapuud oliwad weel lehes, aga juba lõiwad nendegi lehed kolletama.

Õhtune hämarik hiilib warakult aianurgakesest välja ja hakkab oma warju põõsaste peale laotama. Lehtmaja on juba peaaegu pime. Seal istub neiu käsipõõsakil, lahtine raamat ees.

Nüüd loeb ta üksinda, loeb kuni näeb, siis wahib oma ette õhtu hämarikusse ja mõtleb.

Ei, üksinda ei jõua ta midagi teha. Igaüks käib oma rada, naerdakse ainult, kui neile midagi muud hakkad rääkima, kui seda, millest nad kõik alati räägiwad. Ei ole ühtegi seltsilist, toetajat . . . Ja üksinda ei jõua, ei mõista ega julge midagi korda saata.

Õde oli juba kohtukirjutaja naine. Alma oli nende juures ülearune. Üksinda olla on tal kõige parem. Siis võib ta kõigewähemalt rahulikult lugeda ja mõtelda. Aga kui elustaw, kui kosutaw see oleks, kui ta loetud ainete üle kellegiga rääkida võiks, mõtteid wahetada. Aga ei ühtegi niisugust. Ta on üksinda. Ja wahete wahel tunneb ta end õnnetu, lõpmata õnnetu ja mahajäetud olevat, nagu üksik reisija kõrbes . . . Kui ta alati üksigi saaks olla! Aga ei. Lehtmaja ukse peale ilmus „tema“ kogu.

„Jälle sul raamat ees! Ja ise oled mõttes! Mõtled muidugi üliõpilase peale. Ma ütlen sulle, raamatulugemine jäta maha! See teeb

inimese lolliks! See ei ole naisterahwa asi, raamatuid lugeda! Ja tema peale ei tohi sa mõtelda. Kas sul meeles ei ole, et ennast mulle oled lubanud ja et sa mõne aasta pärast minu naine oled. Aga ära ole kurb. Meie elame õnnelikult Almakene. Luba, ma suudlen sind . . .“ Alma katsub wastu panna. Kui wastik talle Mätlik on! Kudas ta ennast õieti sellele on lubanud? Ja warem ehk hiljem läheb ta ometi selle puupeale naiseks. Ta on ju seda lubanud. Ja lubamist ei kõlba murda. Seda on väikese linna kõlbluse-õpetus temale alati kordanud.

Lehtmajakeses on must pimedus. Lehed kohisewad kaeblikult ja langewad ükshaawal puude otsast maha. Ikka pimedamaks läheb öö. Sügisene tuul nutab kaeblikult lehtmaja katuse räästas.

KUNSTNIK

Armas sõber! Sa kirjutad mulle sealt, kus õhk puhas on kui kristall, kus järwed sinawad nii puhtalt, nagu sinu enese ilmasüüta silmad.

Sa ütled: Pühenda ennast täiesti kunstile. „Hakka“ kunstnikuks! Ei ole halb mõte. Aga sa lisad õnnetuseks juurde, missuguseks kunstnikuks ma pean hakkama, ehk õigem, missuguseks ma mitte ei pea hakkama. Sa kirjutad: „Kui inimene elus ainult halli igapäewsust näeb, porist ja räpast waewlemist, elu, mis uduse ja wimmis sügisepäewa sarnane on; kui inimene eluwõitluses ainult kaotusi näeb, kui ta näeb, kudas ainult toored wägiwallatarwitajad wõidawad; kui ta midagi suurt, ilusat, meeltülendawat, kõrget ei näe, kui ta kunagi suuri kangelasi ei näe, kelle eeskuju isegi siis, kui nad wõitluses langewad, teisi wõitlusesse meelitab, — siis kaotab inimene usu elu sisse, siis kaotab ta usu parema tulewiku sisse, siis kaotab inimene tahtmise ära elada, wõidelda, siis kaotab inimene kõik ära, mis temas ilusat, kõrget, jumalikku ehk tõsist-inimlikku on . . . Sellepärast, kui ka sinu ümber pori on, kui sinu ümber kõige wäiklasem wäiklus, kõige alatum alatus, omakasu püüdmine, loomaliste instinktide täitmine, madal roomamine, wõidetute hulumine ja hammaste kiristamine ja wõitjate metsik hiritamine kostab, ära sa siiski hakka inimestele

jutlustama, et see, mis nad näewad ja kuulewad, weel kõige hullem ei ole, et weel sügawamat pori, weel wäiklasemat wäiklust, weel alatumat alatust, weel suuremat omakasu püüd-mist, weel koledamat instinktide täitmist, weel madalamat roomamist olemas on, ära rööwi neilt, kellel usk kõige headuse sisse kadunud, wiimast kübemekest nende usust, nii et nad enne kaotust sõjariistad maha wiskawad ja elu lahinguwäljalt alatult põgenewad. Ei, waid sa näita neile kõige ilusamat, kõige suuremat, kõige kõrgemat, mis ilmas olemas on, sellega äratad sa neis himu elada, wõidelda, seda ilusat, suurt ja kõrget enesele wõita, sellega kaswatad sa neis usku headuse lõpuliku wõidu sisse . . . Ja kas ei ole see suur, suur ülesanne, nimelt praegusel ajal . . .“

Ja siis kirjutad sa weel palju ilusat, julgus-tawat, äratawat . . . Palud, manitsed ja wannutad mind, et ma ennast orjaks ära ei müüks.

Arwad sa, et ma ise tõesti selle peale ei ole mõtelnud? Arwad sa, et ma oma hinge neitsiliku puhtuse läätsaleeme eest ära müün? — Hea küll. Ma jään kunstile truuks, aga et sa pärastpoole aru saaks, mispärast ma niisugune kunstnik olen ja mitte teistsugune, selleks jutustan sulle lühikese muinasjutu.

* * *

Mere kaldal seisis kord wanal ajal linn. Linna serwal, mere liiwa ääres oli kalamehe majakene. Majakeses elutses kalamees oma ainsama pojaga. Kalamees käis iga päew merel kalu püüdmas, poeg aga istus kalda ääres kiwi otsas ja kuulas seal tundide kaupa lainete laulu, mis mõnikord tasa ja meelitawalt, mõnikord wihaselt ja kaebades kõlas: ehk ta wõttis kandli kätte, läks metsa ja mängis seal üksi olles tundide kaupa ilusaid lugusid, mida mere lained temale ette oliwad laulnud; ehk ta heitis halja metsa alla pikali, pani käed pea alla ja wahtis üles sinise taewa poole, kus üksikud pilwetombud kiiresti kuhugi kaugele ruttasiwad.

Kui poeg suuremaks oli sirgunud, wõttis isa teda enesega ühes merele. Seal kaswasiwad tema käed kangeks paati läbi kõrgete laenete aerutades, tormiga wõideldes ja wõrku wedades. Aga isa armsast ametist — kalapüügist — ei mõistnud ta lugu pidada ja kui ta mahti sai, astus ta üksi paati ja sõudis kiiresti läbi lainete laiale merele, kust wanemad teda kaua koju ootasiwad. Kõige enam põlgas aga poeg linna kära, ja kui isa teda mõnikord linna turule saatis kalu müüma, siis waatas poeg kartlikult enese ümber ja tahtis oma kõrwu kinni matta, et toores kära sinna ei tungiks. Tema kõrwad oliwad ainult lainete laulu kuulma harjunud, ja see kõlas hoopis teist wiisi.

Kui poeg meheks oli wõrsunud, suri isa. Enne surma manitses ta poega, et see tema — kalamehe — ametit ausasti edasi peaks, mida poeg ka pooleldi lubas. Kui aga isa surnud oli ja poeg üksi wõrkudega merele sõudis, unustas ta kalapüüdmise. Ta waatles lainete tantsu, kuulas nende armsat muusikat kuni wäsis, siis sõudis jälle kaldale, hulkus pooled päewad üksi metsa warjus ja leidis wiimaks, et ta üksi on ja igawust tunneb. Siis pani ta oma paremad riided selga ja sammus linna poole, et enesele seltsilisi leida, kellele ta lainete laulusid oleks wõinud ette laulda, kellega ta ühes lainete laulusid oleks wõinud kuulata ja metsas sinise taewa poole wahtides unistada.

Aga keegi ei pidanud tema lauludest lugu, kellegil ei olnud lusti temaga mere kaldale ega metsa tulla. Mõned naersiwad tema üle, mõned kehitasiwad õlasid, mõned kahetsesiwad teda ja mõned küsisiwad:

„Kuna sa meile jälle wärskeid kalu tood?“

Ja kui ta norgus peaga ja kurwa südamega linna wärawast wälja tahtis astuda, peatas teda keegi halli habemega wanamees. See oli linna kõige tähtsam kandlelööja, kes igal pidul oma lugudega noori inimesi tantsule erutas, kes ka turu peal rahwale kannelt löi.

„Noormees, mina saan sinust aru,“ rääkis wanake, „neile seal“ — ta näitas käega linna

poole — „ei peaks sa oma südant wälja puis-
tama, need ei saa sinust aru. Ka mina olin
kord niisugune noormees nagu sina. Ka mina
armastasin mere ja metsa kohinat kuulda ja
tahtsin imelikka laulusid, mis minu kõrwus
kõlasiwad, oma kandli peal teistele ette mängida.
Aga keegi ei kuulanud mind. Igawad oliwad
kõigile minu laulud. Kui aga tantsupidu peeti,
siis kutsuti mind sinna tantsulugusid mängima,
mis eest mulle waskkopikaid mütsi wisati ja
joowastawa joogiga mind purju joodeti, et ma
rõõmsamaid lugusid lööks. Kui ma aga mõni-
kord jälle üksi merekaldale peasesin ja seal
pühalikku lainete kohinat kuulasin, siis tahtsin
oma kannelt puruks lüüa, et ma enam seal
peal kergeid tantsulugusid purjus lõbutsejatele
ette ei saaks mängida. Aga mu meelde tuli nalg,
mida ma siis sagedasti pidin kannatama, kui mere
kaldal istusin ja metsas ilutsesin... Ja ma läksin
jälle kannelt lööma ja waskkopikaid korjama.

Nüüd olen ma aga wanaks jäänud. Sõrmed
on juba kanged. Tule minuga ühes, noormees.
Hakka minu asemel kannelt lööma. Mina aga
hoian mütsi käes, kuhu sisse waskkopikud
wisatakse. Suurema jao saad enesele. Sa oled
weel noor ja ilus. Neiud wiskawad noorele mehele
mängu eest heameelega mõne ülearuse kopika.
Sa saad süüa, juua. Puudust ei pruugi sul iial
kannatada . . .“

Noormees heitis põlastawa pilgu wanakese peale ja astus kiirel sammul eemale, nagu kardaks ta kiusatust. Kaua aega nähti teda üksi paadiga merele sõudwat, kaua nähti teda üksinda mere kaldal istuwat ja kannelt lööwat, kaua nähti teda üksi metsa minewat ja seal päewad otsa wiibiwat.

Ühel päewal nähti teda jälle linnawärawast sisse tulewat. Ta paled oliwad kahwatanud, silmad sügawasse wajunud ja kustunud. Wae-walt jõudis ta edasi liikuda. Wastutulejad aga naersiwad tema üle.

Linna turule jõudes nägi noormees wanakest, kes palja peaga lageda taewa all seisis ja kannelt lõi.

„Ma teadsin, et sa tuled,“ ütles ta noortmeest nähes, „wõta nüüd esiotsa minu müts enese kätte ja seisa minu kõrwal, siis saab korjandus suurem olema. Sa ei mõista ju weel ühtegi niisugust lugu mängida, missuguseid see rahwas kuulda armastab.

Kui mõne niisuguse tüki ära oled õppinud, siis hakkad sina mängima, ja mina andeid koguma.“

Noormees wõttis maast wanakese mütsi ja tänas iga kopiku eest, mis sinna sisse wisati.

Kui lõunaaeg kätte oli jõudnud, lõpetas wanakene mängu ja ütles: „Nüüd on tänaseks küllalt. Lähme kosutame oma keha tubli toi-

duga ja mõne lonksu õllega. Sa näed väga nälginud ja kõhn välja . . . Mütsis on ka juba mõni hea kopikas. Tänu headele inimestele, kes meid meeles peavad. Õhtul lähme kuhugi joogimajasse mängima, seal teenime veel rohkem.“

Ja noormees läks wanakese järele, rõõmus-
tades, et näljapiin warsti mööda on.

* * *

Armas sõber! Kui sa kord mind turu peal, joogimajas ehk pidusaalis näed toore rahwa hulgale ehk joobnud seltskonnale lõbusaid tantsu-
lugusid mängimas, siis ära unusta minu mütsi mõnda waskkopikut wiskamast.

□ □ □

PÄIKESE KIIR

Köök oli keset maja, tubadest ümber püüratud. Sellepärast oleks ka asjata olnud temale mõnda akent teha: waewalt oleks sealt walgus sisse peasenud. Oliwad ju toadki poolpimedad, nagu kesklinna majade alumistel kordadel ikka on. Ainult ukse kaudu, mis suurest söögitoast, kus hulk kollakaks muutunud wahariidega kaetud laudasid oli, tungis nõrk walgus kööki.

Arwa, õige arwa peasis ka päikese kiir läbi söögitoa kööki, mängis seal läikiwate kastrulite ning muude keedu- ja sööginõude peal ja kadus jälle. Nähtawasti ei meeldinud temalegi kaua auruses ja winguses köögis wiibida.

Hommikust õhtuni aurasiwad pika pliidi sees katlad, pajad ja kastrulid. Hommikust õhtuni kandsiwad söögimaja perenaine ja tema tütar wirgasti söökisid lauale.

Esimeses toas sõiwad lihttöölised. Oli weel teine tuba, esimesest läbi minna. See oli „peenemate“ tarwis.

Söök oli esimese kui ka teise toa sööjate tarwis üks ja seesama, hind nõndasamati. Söögid oliwad lihtsad, siiski kaunis maitsewad. Sellepärast käis siin õige palju inimesi söömas, iseäranis lihttöölisi. Teises toas käisiwad väga mitmesugused „peenemad“ inimesed, kes söögi eest palju wälja ei tahtnud anda. Seal wõis telegrahwisti, poeselli, kirjutajat, kontoristi, ajakirjanikku ja üliõpilast näha.

Et söök maitsew oleks, selle eest hoolitses perenaine. Ta mõistis tõepoolest häid söökisid walmistada. Selle juures awitas teda noor tüdruk Lonni, kes perenaise kaugelt sugulane oli ja juba kuus aastat siin auruses ja winguses köögis oli talitanud.

Lonni oli kaheteistkümne aastane, kui tema ema ära suri; isa oli juba warem surnud. Neli aastat oli Lonni koolis käinud. Muidugi ei wõinud ema surma järele enam kooliskäimisest juttugi olla. Õnne wõis ta tänada, et söögimaja perenaine ta oma juurde wõttis.

Siis algas elu poolpimedas köögis. Köögis töötas ta, köögis sõi ja magas ta, kõwa õlekoti peal. Köögis luges ta kollase lambitule walgusel ajalehti, mis söögitoa laudade peal wedelesiwad. Mõnikord leidis ta isegi mõne raamatukese, mis nagu kogemata lauale oli ilmunud. Need oliwad enamasti mõne rööwli-romani üksikud anded. Lonni luges nad siiski huwitusega läbi. Oliwad nad ju arusaadawamad kui ajalehed.

Wiimasel ajal käis perenaise tütar õhtuti sagedasti väljas. Ta oli enesele „kawaleri leidnud,“ nagu ema naljatades ütles ja käis nüüd õhtuti jalutamas. Et perenaine ise ka hilja õhtul enam köögis ei wiibinud, pidi Lonni mõnele hiljaks jäänud wõerale sööki lauale wiima.

Ühel kewadisel õhtul oli söögituba wõerastest tühi. Lonni seisis köögi ukse peal ja

wahtis enese ette maha. Wesi kahises tasakesi katlas, muidu oli kõik waikne.

Keegi tuli uksest sisse. Lonni waatas üles. See oli üks teise toa noorherradest, lahke näoga, awaliku otsekohese waatega. Paar korda oli Lonni teda köögi ukse juures näinud, kui ta perenaisele wõi selle tütrele söögi eest raha maksis.

„Andke mulle midagi õhtuks, neiukene,“ ütles noorherra lahkesti.

„Mis teie nimelt soowite?“ küsis Lonni.

„Ma ei tea ju, mis teil weel on. Aeg on juba hiline.“

„Praadi ei ole enam. Theed, kohwi, piima wõite saada, kui soowite, ja saia sinna kõrwale ehk wõidleiba.“

„Aga armas neiukene,“ ütles noorherra naeratades Lonni otsa waadates, „ma tahaksin midagi süüa. Wõiksite mulle paar muna keeta... Olge nõnda lahke.“

Kui Lonni natukese aja pärast thee, saiad ja munad lauale tõi, waatas noorherra temale nõnda lahkesti otsa, et Lonni oma paled kuumaks tundis minewat ja silmad tahtmatalt naeratades häbelikult maha löi. Selle juures silitas noorherra õrnasti tema kätt ja ütles: „Olete kena neiukene!“

Lonni läks kiiresti kööki.

Sagedasti juhtus weel, et Lonni noorherrale sööki lauale pidi wiima. Igakord juhtusiwad nende pilgud kokku, igakord waatas noorherra wäga lahkesti Lonni otsa, igakord lõi Lonni punastades silmad maha.

Nüüd ei tunnud Lonni ennast enam nõnda üksi olevat kui ennem. Öhtutel üksi köögis olles ei olnud tal enam nõnda igaw kui warem. Tal oli, kelle peale mõtelda, kelle pilti oma silmade ette kujutada, ja nii heameelega waatles ta kaua seda armsat pilti.

Mõnikord wahetasiwad nad mõne sõna, harilikult siis, kui kedagi kuulmas ei olnud. Kord oli noorherra isegi tema kätt pigistanud, telne kord tema põske silitanud ja õrnalt ütelnud: „Teie meeldite mulle, wäike neiukene!“ Siis oli Lonni enam kui kunagi punastanud. Isegi käed hakkasiwad tal wärisema. Ja kui Lonni üksi kööki jäi, wõttis ta wäikese peegli ja hakkas ennast selle ees waatlema. Inetu ta tõeesti ei olnud. Seda wõis ta isegi enesele ütelda.

See oli ühel suwekuu õhtul, kui noorherra kaunis hilja söögimajasse tuli.

„Tooge mulle ükskõik mida,“ ütles ta, „ma olen wäga wäsinud ja päris näljas.“

„Kus teie siis käisite, et nõnda wäsinud olete?“ julges Lonni küsida, kui ta theed ja sööki lauale tõi. „Terwe õhtupoole uitasin metsas ümber. Kas teate ka, kui tore praegu

metsas on? Just nagu paradiis. Missugune joowastaw õhk! Päikesepaiste! Ja linnud lau-lawad!“

„Ma ei ole mitu aastat metsa näinudki. Mõni-kord pühapäewa õhtupoole olen natukene aega linnas ümber käinud.“

„On teil nõnda vähe aega?“

„Perenaene ei taha kauemaks wälja lubada. Wahest ehk lubaks ka, aga kuhu ma üksi lähen. Mul ei ole tuttawaid . . .“ wastas Lonni kurwalt naeratades.

„See on ju päris ülekohus, kui teie nõnda vähe ilusal kewade ja suwe ajal wäljas käite. Tulge kord minuga ühes, lähme pühapäewal linnast wälja, hulgume metsasid ja mägesid mööda ümber.“

„Mind ei taheta lubada,“ wastas Lonni tasa.

„Paluge oma perenaist, küll ta lubab. Läheme tulewal pühapäewal pärast lõunat rohelisesse. Küsige oma perenaeselt luba ja ütelge mulle homme. Kas teete seda? Jah?“

„Ma wõin küsida, aga ma ei tea . . .“ wastas Lonni ja läks pikkamisi kööki.

„Noh, kas perenaene lubas?“ küsis noorherra järgmisel õhtul.

„Lubas küll, aga . . .“

Selles aga's kuuldus kahtlus ja kartus. Noorherra näis sellest väga hästi aru saawat.

„Jätke see aga,“ ütles ta Lonniile lahkest silmi waadates. „Mõtelge ometi, kui ilus see on, rohelises metsas ümber luusida.“

Lonni oli wiimati nõus. Määrati kokkusäämise koht ära.

Oma kõwa aseme peal lamedes mõtles ta aga kaua weel selle kõige üle järele. Nagu sala hirm asus tema südamesse. Kudas läheb tema, lihtne kõõgitüdruk, noorherraga jalutama. Kõik waatawad naerdes tema peale. Tal on küll kaunis korralik suwe ülikond, kübar ka. Seda on pere-naene muretsenud — kuueaastase teenistuse eest. Ja kudas käib ta wõera noorherra kõrwal! See noorherra on küll nõnda lahke ja armas, aga siiski on nagu häbi tema seltsis wiibida... Siiski, minemata jätta, — ei seda ei suuda Lonni; miski hinna eest ei jäta ta minemata!

Pühapäewal pärast lõunat saiwad nad määratud kohal kokku.

Noorherra kutsus woorimehe, aitas Lonnil troska peale istuda, hüppas ise kergesti Lonni kõrwale ja ütles woorimehele, kuhu tarwis sõita.

Lonni kandis õhukest walget ülikonda, mille läbi ta õrnad neitsilikud kehawormid, wõlwitud rind ja ümmargused puusad selgesti nähtawale tuliwad. Ta ei olnud peenikene, nagu korseti-kandjad poepreilid, aga ta keha oli siiski sale.

Kerge õlekübar passis nii kenasti tema õrna näoga, mis kergelt punetama oli lõõnud, kokku.

„Aga nüüd ütelge, mis teie nimi on?“ küsis noorherra sõbralikult naeratades ja pani käe neiu piha ümber.

„Lonni,“ wastas neiu kelmikalt naeratades ja heitis lühikese häbeliku pilgu oma kaaslase otsa. „Aga nüüd peate ka oma nime ütlema.“

„Kui teie nimi ainult Lonni on, siis võite mind Edmundiks nimetada.“

Teed mööda, mis roheliste põldude wahelt läbi wiis, liikus palju pühapäewariietes inimesi metsa poole.

Metsaalune oli inimesi täis. Jooksti, lauldi, hõisati, wallatati, mängiti . . . Kõigis näitas elujõudu ülemäära olewat, nii et see wälja tungis, inimestes joowastust sünnitas, neid elu edasi andma, elu sünnitama sundis. Igal ühel oli enese tarwis elujõudu liig palju, teistele wõis ta seda anda, tahtis anda.

Lonni ja Edmund sammusiwad mööda kitsast teerada sügawamale metsa sisse. Kui oksad neiu peast kübara ära tõmbasiwad, aitas Edmund seda lahti peasta ja andis neiu kätte, mis juures nad üksteise otsa waatasiwad ja õnnelikult nagu lapsed naeratasiwad. Siis wõttis Edmund Lonnil käe alt kinni ja nad sammusiwad edasi, arwa mõnda sõna wahetades, kui midagi iseäralikku nähes ehk kuuldes teineteise tähelepanemist

selle peale tahtsiwad juhtida. Rääkimiseks ei olnudki palju mahti: oli ju niipalju ilusat siin näha, kuulda ja tunda.

Päikesest walgustatud haljaste puude wahel, pehme, rohelise rohu-waiba peal kõndides ja elustawat, puhast õhku sisse hingates ununes Lonni meelest pime, aurune ja wingune köök.

Wäikese lagendiku peal, mis sammu kümme igatepidi lai oli, istusiwad nad maha. Päike nägi neid waewalt läbi okste.

Edmund awas wäikese paki, mis ta kaasa oli wõtnud. Seal oli mõni wõileib, natuke maiuskraami ja pudel weini.

„Miks teie nõnda palju kraami kaasa olete wõtnud?“ küsis Lonni.

„Miks? Muidu ei jõua meie koju tagasi minna,“ wastas Edmund naeratades.

„Ei tahakski enam linna tagasi minna,“ ütles Lonni, kuna ta silmad rohelise metsa ja muru peal wiibisiwad.

„Meeldib teile siin nõnda wäga?“

„Ma tunnen ennast nagu paradiisis olewat.“

Edmund hakkas naerma ja waatas neiu otsa, kes tema kõrwal külitas, pead käe najale toetades. „Teie olete aga tõepoolest wäga kena Eewa!“ Ja ta silitas neiu palet, mis wärske õhu käes läbipaistwaks roosaks oli muutunud.

„On teil linnas elu halb?“

„Ei tea,“ vastas neiu õlasid kehitades, „paremat ei ole ma kunagi tunda saanud“.

Walge lina peale oli Edmund Lonni abil söögikraami lahti pakkinud. Matsatades awanes weini pudel ja uimastaw maitsew wedelik aitas lõbusat tuju tõsta, minewikku ja tulewikku unustada, ainult käesolewast silmapilgust lõbu ja õnne maitsta.

„On teil igaw linnas?“ küsis Edmund, kui pärast söömist weel paar klaasi weini oli joodud.

„Igaw!“ kordas Lonni ja naeratas kurwalt. „Mis teie sellest ilmaaegu küsite. Üle mitme, mitme aasta olen ma sealt natukeseks wälja peasenud . . . Ärge tuletage parem meeldegi. Seal on üks päew alati teise sarnane . . . Ühtegi inimest ei ole, kellega räägiks . . .“

Neiu heal katkes, ta waatas maha ja jäme pisar langes rohu peale. Edmund nihutas ennast kärmesti tema lähedale, wõttis teise käega tema kaela ümbert kinni, teisega silitas tema põskeid ja sosistas: „Lonnikene, ära muretse. Unusta kõike seda. Unusta seda kõige vähemalt täna. Waata, kui ilus siin on!“ Aga Lonni ei waatanud üles.

„Unusta täna kõik mured!“ sosistas Edmund ja tõmbas neiu pea oma rinna wastu, wõttis ettewaatlikult tema peast kübara ja pani eemale muru peale.

„On sull nüüd hea olla?“ küsis Edmund.

„Jah,“ sosistas neiu. Edmund tundis neiu sooja keha oma käte wahel, tundis tema hinged õhku oma riietest läbi tungiwat, tõstis neiu pea oma rinna juurest eemale, waatles tema õrnu palgeid, mis nüüd õhetama oliwad lõõnud, waatles tema toredaid musti juukseid, mis otsaesise ümber lehwisewad, waatles tema mõtlejaid silmi ja punaseid huuli.

Siis tõmbas ta neiu enese ligi ja surus oma huuled neiu huulte peale, kirglikelt ja palawalt. Ta tundis, kudas neiu süda kiireste ja kõwaste tuksus.

„Oled sa nüüd õnnelik?“ küsis ta neidu lahti lastes.

„Jah,“ sosistas neiu, kuna ta selle järele pead raputas, mis nagu kartust tähendas.

„Miks teie mind ühes kutsusite?“ küsis korraga neiu.

„Mispärast? Sellepärast, et teie mulle meeldisite,“ wastas Edmund ja suudles jälle neidu. See pani oma käe tema kaela ümber ja suudles teda kaua, kaua, nagu tahaks ta õnnelikat korraga tühjaks juua, teades, et saatus selle esimene ja wiimane kord temale kätte on annud.

Nagu uurides laskis siis Edmund oma pilgu üle neitsiliku rinna, üle terve keha kuni seeliku alt kelmikalt wäljawaatawate jalgade käia. Siis langes ta mõttesse; näis, nagu oleks ta midagi iseeneses otsustanud, nagu oleks ta enesega

wõidelnud; waatles weel tähelepannes Lonnit, laskis oma pilgu kaua tema roosiliste põskede ja korallisarnaste punaste huulte peal wiibida, tõmbas ta siis kindlasti enese lähedale ja küsis sosistades: „Lonni, armastad sa mind?“

„Sa oled mulle armas,“ sosistas Lonni wastuseks ja pani käe Edmundi kaela ümber. Kaua ja kuumalt suudlewad nad üksteist. Joo-wastus, imelik joowastus täitis neid. Suwine metsa õhk, päikese walgus, ümbritsew looduse iludus, magus wein ja nüüd weel see nõiduslik uimastaw ja õnnestaw tundmus, mis nad teineteise huultelt jõiwad — kõik see mõjus nõnda, et nad kõik unustasiwad, minewiku ning tulewiku ja ainult käesolewale silmapilgule elasiwad, käesolewa silmapilgu õnne maitse-siwad.

Päike oli juba õige madalale wajunud, õhk jahedamaks läinud, kui nad jälle ärkasiwad. Nad istusiwad teineteise kõrwal muru peal, sõnalausumata, liikumata. Korraga pööras Lonni oma näo Edmundi poole ja waatas tale tungi-walt otsa, nagu tahaks ta tema nägu igawesti enesele meelde jätta. Edmundil näis raske ole-wat seda waadet wälja kannatada. „Meie peaks minema hakkama,“ ütles ta, ilma et üles oleks waadanud. Neiu ei wastanud midagi, waatas weel kaua tema otsa, langes siis korraga tema

rinna najale, wõttis kätega tema kaela ümbert kinni ja hakkas kirglselt nuutsuma.

Siis suudles ta mitu korda nooremehe huulesid, nägu, otsaesist, juukseid, sosistas tasakesi: „Sa oled mulle ütle mata armas!“ waatas weel korra tema otsa ja tõusis siis üles.

Edmund tegi sedasama.

Sõnalausumata sammusiwad nad teerada mööda metsast wälja, istusiwad möödasõitwa woorimehe peale ja oliwad warsti linnas. Lühidalt jätsiwad nad söögimaja ukse ees teineteisega jumalaga ja lahkusiwad. Päike oli juba ammu weerenud, uulitsad poolpimedad.

Endist wiisi talitas Lonni poolpimedas, auru ses ja winguses köögis ning wiis mõnikord ka mõnele wõerale toitu lauale, kui perenaist ehk tütart seal ei juhtunud olema.

Edmund käis peale selle weel mõni kord söögimajas, wahetas mõne sõna Lonniga, kes teda nagu kartma ja häbenema näis, salaja aga jumaldades tema poole waatas. Siis ilmus ta ikka arwem, kuni wiimaks Lonni teda kunagi ei näinud. Ta ei pahandanud omas südames Edmundi üle.

Kudas wõiski tema, rumal köögitüdruk, nõuda, et niisugune peenikene noorherra temaga läbi käiks.

Ei pahandanud Lonni siiski, kui ta haigeks jäi . . . Kui palju pidi ta siis perenaise ja selle tütre käest sõimu ja hirvitamist wastu võtma, kes siiski nõnda head oliwad ja teda — kõige lapsega uulitsale ei wisanud.

Ja weel kaua aastaid talitas Lonni seal köögis, mis nõndasama pime ja kurb oli, nagu Lonni elu.

Kui aga päikese kiir mõnikord läbi söögitoa kööki peaseb, siis tuleb Lonnile õnnelik suwine päew meelde, ainus õnnelik päew tema elus, ainus päikese kiir tema tumedas elus. Ja igakord murrab ta oma pead selle üle, mispärast see unustamata ilus päew tema elu weel raske- maks tegi, kui see enne oli olnud.

SISU

	Lhk.
Jumalakartlik	5
Pühade rõõm	11
Poeg	23
Maajagamine	39
Kuuwalgel	49
Kiwa kaalumas	59
Pühade lõpp	75
Laenamas	85
Pidul	99
Õpetaja-herra unenägu	107
Warane kewade	115
Kunstnik	141
Päikese kiir	149

